

אשיוחה בקיך

שיחות מפי
הרב אורן נזרית שליט"א

פרשת
תולדות

אשיחה בחק"ך

שיחות מפי הרב אורן נזרית שליט"א

מתוך סדרת הספרים אשיחה בחק"ך (ה' כרכים)
ניתן להשיג בטלפונים 0509013000, 0506491414
למעוניינים ניתן לקבל השיחה במייל toraoren@gmail.com

תוכן הענינים

ד	'תענית אסתר' - מקור המנהג וטעמיו.....
ז	יום תענית אסתר - עת רצון לקבול תפלה.....
ז	לבישת בגדי שבת קדם ליל פורים.....
ח	מנהג 'זכר למחצית השקל'.....
ט	הזמן היותר ראוי לנתינה.....
ט	אפן יחוד המועות והקדשתן.....
י	פנות הנתינה ומטרתה.....
יא	שעור הנתינה הראוי.....
יא	'קריאת המגלה' - ואור הקדושה הגנוז בה.....
יב	זמן קריאת המגלה.....
יב	ברכות המגלה.....
יב	חשיבות הרבוז וההקשבה.....
יג	דיון השומע מתוך החמש ומתוך מגלה בשרה.....
יד	נשים בקריאת המגלה.....
יד	שמיעת המגלה בשדור חי, דרך רדיו או ליון.....
טו	אמירת 'עשרת בני המן' בנשימה אחת.....
טז	הנהגת ליל חג הפורים.....
טז	קריאת המגלה של יום.....
יז	מצות 'מתנות לאביונים' וטעמיה.....
יח	"כל הפושט יד - נותנים לו".....
יח	שעור נתינת 'מתנות לאביונים'.....
יט	מצות 'משלוח מנות' וטעמיה.....
כ	משתה ושמה - עקר פנות היום.....
כ	למוד התורה קדם 'סעודת פורים'.....
כא	גדר החייב 'לבסומי בפורי'א'.....
כב	עמק הנהגת הבורא המשתקפת בספור המגלה.....
כב	'כי לא מחשבותי מחשבותיכם'.....
כג	חלומו של הגביר המפקפק.....
כד	מלקמת מנהיגי ישראל בקלפת החטא.....

ניתן להקדיש פרשיות לברכה והצלחה ולעילוי נשמת זכיו"ב
לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000

שִׁיחָה לְפִרְשֵׁת בִּי תִשָּׂא

בְּעֵינַי חַג הַפּוּרִים

וּכְבֹר בְּאֵר הַגְּאוֹן הַקְּדוֹשׁ בְּעַל 'בְּנֵי יִשְׁשַׁכָּר' (ספר טעמי המנהגים אות תתקנ"ט) מְדוּעַ בְּחִנְכָה נִהְגוּ יִשְׂרָאֵל לְשַׁחַק בְּסָבִיבוֹן, אֲשֶׁר אֲחִיזְתוּ מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה, וּבְפּוּרִים מְסוֹבְבִים אֶת הַרְעָשׁן אֲשֶׁר אֲחִיזְתוּ מְלַמְטָה לְמַעְלָה?

וְהוּא כִּי חִנְכָה בְּבַחֲיִנַת 'אֲתַעְרוּתָא דְלַעֲלֵא', עַל אִף שֶׁהִיא הָעַם שְׁקוּעַ בְּזַהֲמַת הַהֲתִינּוּת, הַעֲרָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יְדֵי קִמְצָן חֲשֻׁמוֹנָאִים רוּחַ טְהוֹרָה מְמָרוֹם, אֲשֶׁר סִחֲפָה אֶת כָּל הָעַם כְּלוּ. וְהָרִי זֶה בְּבַחֲיִנַת 'מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה', אוֹלָם בְּפּוּרִים - כָּל הַיְשׁוּעָה הַגִּיעָה 'מְלַמְטָה לְמַעְלָה', עַל יְדֵי הַתְּפִלָּה וְהַזְעָקָה שֶׁל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, לְכֵן מְסוֹבְבִים הַרְעָשׁן מְלַמְטָה לְמַעְלָה, לְהוֹרוֹת עַל הַבְּחִינָה הַנִּלְכָּד. כְּפִי שֶׁהִיא לְשַׁעָה - כָּף לְדוֹרוֹת, אֵין הָאֲרֵת הַפּוּרִים נוֹגַעַת בְּנַשְׁמָתוֹ שֶׁל אָדָם, לוֹלֵי עוֹרֵר וְהַכִּין אֶת עֲצָמוֹ כְּדָבְעִי.

עַל כֵּן, נִשְׁתַּדֵּל לְהַתְּבַוֵּן מְעַט בְּמַעֲלַת הַזְּמַן הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה, וּבְכָף נִמְצָא עֲצָמְנוּ מוֹכֵנִים לְקַבֵּל אֶת הַשִּׁפְעַת הַרוּחָנִי הַעֲצוּם הַמְּשַׁתְּלֵשֵׁל מֵאֲתוֹ תְּבַרְךָ בּוֹ בְּיוֹם. וּכְבֹר אֲמָרוּ 'שׁוֹאֲלִין וְדוֹרְשִׁין קִדְּם הַחַג שְׁלֹשִׁים יוֹם' - 'שׁוֹאֲלִים' בְּהִלְכוֹת הַחַג, וְעוֹסְקִים בְּהִלְכוֹתָיו וּבְדִינָיו, וְעַל יְדֵי זֶה 'דוֹרְשִׁים' מֵהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיעָרָה עָלֵינוּ שִׁפְעַת וְהָאֲרָה מְמָרוֹם קִדְּשׁוֹ.

כְּתַב מְרֵן הַחֲתָם סוֹפֵר 'בְּדִרְשׁוֹתָיו (דף קפח, ב בהערה): "רְאוּי וְנִכּוֹן לְחַכְמֵי הַדּוֹר לְאַסֵּף עִם ה' לְהוֹדִיעֵם יוֹם אוֹ יוֹמִים קִדְּם פּוּרִים,

בְּסִיעֵתָא דְשִׁמְיָא, נִמְצָאִים אָנוּ בְּלֵיל י"ג בְּאֲדָר, יָמִים סְפוּרִים קִדְּם הַחַג הַקְּדוֹשׁ, חַג הַפּוּרִים. כִּידוּעַ בְּיוֹם הַפּוּרִים מְתַנַּחֵץ הָאֲרָה רוּחָנִית בְּבִירָה, שֶׁכָּל יְהוּדֵי בְּאֲשֶׁר הוּא - לוֹ יְכִין עֲצָמוֹ כְּרְאוּי, יְהֵא זְכָאֵי לְקַבְּלָהּ שְׁלֵא כְּפִי מְעִשׂוֹ. וְהַמְּלִיצוֹ עַל כָּף אֶת דִּין רַבּוֹתֵינוּ בְּעֵינַן מְעוֹת פּוּרִים (עֵיין שו"ע או"ח תרצד, א): "כָּל מִי שֶׁפּוֹשֵׁט יָדוֹ לְטַל נוֹתְנִים לוֹ" - כָּף כָּל הַפּוֹשֵׁט יָדוֹ בְּיוֹם הַפּוּרִים לְקַבֵּל מֵאֵת ה' הַשְּׂגָה וְהָאֲרָה רוּחָנִית, זוֹכָה לָהּ, וְזֹאת לְלֵא שְׁמִדְקָדְקִים בְּמַעֲשׂוֹ.

לְמַעְלָה מְכָף, כּוֹתֵב רַבְּנוּ הַחִיד"א (דבש לפי מע' פ) כִּי הַהָאֲרָה הַמְּמַשְׁמֶשֶׁת וּבָאָה בְּחַג פּוּרִים - שְׂוָה בְּעֲצָמָתָהּ לְהָאֲרֵת כָּל הַמוֹעֲדִים יַחַד, וְאֲכֵן מְצִינוּ שְׁחַג הַפּוּרִים הוּא מְעִין בְּבוֹאָה שֶׁל כָּל הַמוֹעֲדִים כָּלָם, וְכָף הִיא מוֹנָה: פֶּסַח - עֲנִינוּ יְצִיאָה מְעַבְדוֹת לְחֵרוֹת, וּבְפּוּרִים יְצִאוּ מְמוֹת לְחַיִּים, שְׁבוּעוֹת - חַג מִתֵּן תּוֹרָה, וּבְפּוּרִים 'הַדּוֹר קַבְּלוּהָ מֵאֲהָבָה בִּימֵי אֲחֻשׁוֹרוּשׁ' (שבת פח, א), סְכוּת - זְכָר לְעֻנְיֵי כְבוֹד, וּבְפּוּרִים 'וְרַבִּים מְעַמֵּי הָאָרֶץ מִתִּזְהָדִים' וְנִכְנְסִים תַּחַת כְּנִפְי הַשְּׂכִינָה. רֵאשׁ הַשְּׂנָה - סְפָרֵי חַיִּים וּמְתִים, וְאִף בִּימֵי מְרֻדְכִי וְאַסְתֵּר הַדִּין נִטַּשׁ בֵּין מוֹת לְחַיִּים. יוֹם הַכְּפּוּרִים - יוֹם מְחִילָה וְסְלִיחָה, וּבְפּוּרִים הָיוּ צְרִיכִים כְּפָרָה עַל שֶׁנִּהְנוּ מְסַעוֹדָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רִשְׁעֵי וְזָכוּ לְמַחֲלָה. וְנִרְמַז זֹאת בְּשֵׁם פּוּרִים - רְאוּשֵׁי תַבּוֹת פֶּסַח וְסְכוּת, רֵאשׁ הַשְּׂנָה, יוֹם הַכְּפּוּרִים, מִיֵּתֵן תּוֹרָה.

אוֹלָם כְּאֲמוֹר, אֵין קִדְּשַׁת הַפּוּרִים חֲלָה עַל הָאָדָם לוֹלֵי מְכִין וּמְעוֹרֵר עֲצָמוֹ כְּרְאוּי מְקַדְּם,

א. רב כָּל הַדְּבָרִים שֶׁנִּכְתְּבוּ, מְקוֹרָם בְּסִפְרֵי 'לְקוּט יוֹסֵף' הַלְכוֹת פּוּרִים (מִהַדְרַת תְּשַׁע"ג) לְמוֹרֵי וְרַבֵּי מְרֵן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן רַבֵּי יִצְחָק יוֹסֵף שְׁלִיט"א, אֲשֶׁר לֹא הֵנִיחַ בְּסִפְרוֹ זֶה פְּנֵה וְזוּיָת, וְהַעֲמִיק וְהִרְחִיב מִשְׁנָתוֹ בְּכָל דְּבָרֵי הַפּוּרִים אֲחֵרוֹנִים כְּרְאוּשׁוֹנִים הַשְּׂכִימֵי לְעֵינַי הַפּוּרִים, בְּשִׁלּוּב מְקוֹרוֹת רַבִּים מְסִפְרֵי הַקְּדוּמוֹנִים, הַמוֹסֵר וְהַחֲסִידוֹת.

פְּרִשְׁת כִּי תִשָּׂא

יִשְׂרָאֵל לְצוּם בְּיוֹם י"ג בְּאֶדְר, וְעַל כֵּן קוֹרְאִים אוֹתוֹ 'תַּעֲנִית אֶסְתֵּר'.

ואף על פי שְׁתַּעֲנִית אֶסְתֵּר הַמְּקוֹרִית הִיָּתָה ג' יָמִים וּבַחֲדָשׁ נִיֶּסֶן, וְאָנּוּ צָמִים יוֹם אֶחָד וּבַחֲדָשׁ אֶדְר - מִכָּל מְקוֹם, מִחֲמַת חֲלֻשַׁת הַדּוֹרוֹת, דִּי לְצִיָּן זָכַר בְּעֵלְמָא וְלְצוּם יוֹם אֶחָד, וְלֹא תִקְנּוּ לְצוּם כֵּן בַּחֲדָשׁ נִיֶּסֶן, הוֹאִיל וְאִם הָיוּ מִתְקַנְיִם אֶת הַצּוּם בַּחֲדָשׁ נִיֶּסֶן, לֹא יִהְיֶה נֶכֶד שֶׁהוּא זָכַר לְגִס שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּפוּרִים, וְגַם שְׁבִינְסֵן אֵין גּוֹזְרִין תַּעֲנִית עַל הַצַּבוּר, (ע"פ שו"ת מהרי"ל סי' קי).

וְכַתֵּב הַפְּלִבּוֹ (הוֹבָאוּ דְבָרֵינוּ בִּא"ר ס' תרפו סק"א וּבְבִרְכ"י סק"ג) שְׁתַּעֲנִית י"ג אֶדְר אֵינָה תַּעֲנִית שֶׁל צַעַר, אֲלֵא זָכַר לְתַעֲנִית אֶסְתֵּר, וְשִׁיזְכּוּר כָּל אָדָם שֶׁהַבוּרָא יִתְבַּרַךְ רוּחָהּ וְשׁוֹמַע כָּל אִישׁ בְּנֵת צָרָתוֹ כִּי אֲשֶׁר יִתַּעֲנֶה וְיִשׁוּב אֵלָיו בְּכָל לְבָבוֹ, כִּי אֲשֶׁר עָשָׂה לְאַבּוֹתֵינוּ בְּיָמֵים הָהֵם בְּזִמְנֵי הַזֶּה.

אֲנֵכּ נְצִיָּן, שְׁלֵגְבֵי הַיָּמִים, שֶׁבָּהֶם הִיָּתָה 'תַּעֲנִית אֶסְתֵּר' הַמְּקוֹרִית, מְצָאנוּ ב' שִׁיטוֹת, דִּהְנֵה בְּגִמְרָא (מְגַלָּה טו, א): "וַיַּעֲבֹר מְרַדְכֵי" אָמַר רַב: שֶׁהַעֲבִיר יוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח בְּתַעֲנִית. וּבְרַש"י: שֶׁהָרִי בִּי"ג בְּנִיֶּסֶן נִכְתְּבוּ הָאֲגָרוֹת וְנִתְּנָן הֲדָת בְּשׁוֹשָׁן, וַי"ד וַי"ו וַי"ז הַתַּעֲנוּ, וּבִט"ז נִתְּלָה הַמֶּן בְּעַרְב. הָרִי לָךְ שְׁצַמּוּ בְּיָמֵים י"ד, ט"ו וַי"ז בְּנִיֶּסֶן.

אוּלָּם בְּמִדְרַשׁ אֶסְתֵּר רַבָּה (פ"ח): 'וְאֵל תֹּאכְלוּ וְאֵל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים' - אֵלּוּ הֵן י"ג וַי"ד וַי"ו בְּנִיֶּסֶן. וְכֵן בְּפִרְקֵי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר (פֶּרֶק מט): 'וְאֵלּוּ הֵן: י"ג בְּנִיֶּסֶן, י"ד בְּנִיֶּסֶן ט"ו בְּנִיֶּסֶן, אָמַר לָהּ מְרַדְכֵי: 'וְהֵלֵא יוֹם שְׁלִישִׁי הוּא יוֹם א' שֶׁל פֶּסַח? אָמְרָה לוֹ: 'זָקֵן שְׁבִישְׂרָאֵל וְאֵתָה רֵאשׁ לְסִנְהֶדְרִין, וְאֵתָה אוֹמֵר דְּבַר זֶה? וְאִם אֵין יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח לְמִי הוּא פֶּסַח?'. מְבַאֵר שְׁתַּעֲנִית אֶסְתֵּר הַסְתִּימָה בִּא' דְּפֶסַח.

וּבִסְפָר 'תּוֹרַת חַיִּים' (סְנֵהדְרִין ע"ד, א) כָּתַב הַסֵּבֵר נִפְלָא, מְדוּעַ כּוֹנֵה אֶסְתֵּר שְׁיַחֲוֵל יוֹם שְׁלִישִׁי שֶׁל הַתַּעֲנִית דְּוָקָא בְּלִיל פֶּסַח, וְזוֹתָה

אֶת כָּל תַּקְּףָה עֵז מְעֻזָּנוּ, וְכֵן עָשׂוּ רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוּשִׁים חֲכָמֵי הַתְּלֻמוּד כְּמִבְּאֵר בְּמִסְכַּת מְגִלָּה (י, ב): רַבִּי יוֹנָתָן פִּתַּח לָהּ פִּתְחָא לְהָאִי פְּרִשְׁתָּא מְהֵכָא... רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי וְכו', מְהֵכָא, רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לִוִּי וְכו' מְהֵכָא, מִשְׁמַע שְׁהָיוּ דוֹרְשִׁים לְהַקְדִּימוֹן נִיֶּסֶן ה' וְנִפְלְאוּתָיו, וְכֵן עוֹשִׂים רַבּוֹתֵינוּ הַקְּדוּשִׁים אֲשֶׁר עוֹדְנָה בְּחַיִּים, ה' יוֹסִיף לָהֶם אַרְבָּע יָמִים וְשָׁנִים".

עַבּוּדַת יוֹם הַפוּרִים - תּוֹעֲלָתָהּ מְרַבָּה לֹא רַק עַבּוּר הַזִּמְנֵן הַקְּדוּשׁ הַזֶּה עֲצֻמוֹ, אֲלֵא יֵשׁ בָּהּ תּוֹעֲלַת לְכָל הַשָּׁנָה כְּלָהּ, כְּמוֹכָא בְּשֵׁם הָאֲדַמוּר רַבִּי אֲשֶׁר מְסֻטְלוּן זִיע"א (בְּסִפְר "בֵּית אֶהָרִין" עֲנִינֵי הַפוּרִים): "כְּפִי הַתַּעֲנוּג וְהַחֲזִיזוֹת שֶׁל כָּל אֶחָד שֶׁמְקַבֵּל בְּפוּרִים - כֶּף הוּא בְּלִיל שְׁמוּרִים, וְכְפִי שֶׁהוּא בְּלִיל שְׁמוּרִים - כֶּף הוּא בְּיוֹם הַכְּפוּרִים, כָּל אֶחָד לְפִי מְדַרְגָּתוֹ בְּעַבּוּדַת ה' יִתְבַּרַךְ".

'תַּעֲנִית אֶסְתֵּר' - מְקוֹר הַמְּנַהֵג וְטְעֻמּוֹ

הַמְּקוֹר הַקְּדוּם לְמְנַהֵג 'תַּעֲנִית אֶסְתֵּר' בְּתַאֲרִיף י"ג בְּאֶדְר, מְצוּי בְּמִדְרַשׁ תַּנְחוּמָא (פְּרִשְׁת בְּרַאשִׁית) וּבְשִׂאֲלֵתוֹת דְּרַב אַחָאִי (פְּרִשְׁת וַיְקַהֵל סִימֵן ס"ח), וְלֹאֲחֲרֵיהֶם הַזִּכְרֵינוּ הַרְמַב"ם (תַּעֲנִית ה, ה): "וְנִתְּנָהוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּזִמְנֵים אֵלּוּ לְהַתַּעֲנוּת בְּשִׁלְשָׁה עָשָׂר בְּאֶדְר, זָכַר לְתַעֲנִית שֶׁהַתַּעֲנוּ בְּיָמֵי הַמֶּן, שְׁנַאֲמַר 'דְּבָרֵי הַצּוּמוֹת וְזַעֲקָתָם', וְעוֹד רַבִּים מְרַבּוֹתֵינוּ הַרְאִישׁוּנִים.

כְּמָה וְכְמָה טְעֻמִּים נֶאֱמָרוּ מִפִּי רַבּוֹתֵינוּ, בְּבִאוּר הַסְּבָה מְדוּעַ תִּקְנּוּ תַּעֲנִית בְּיוֹם זֶה:

א. כְּפִי הַמְּסַפֵּר בְּמִגְלַת אֶסְתֵּר, כִּי אֲשֶׁר נִתְּפַשְׁטָה גִזְרַת הַמֶּן לְהַשְׁמִיד, לְהַרְג וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים, צוּתָהּ אֶסְתֵּר לְמְרַדְכֵי הַיְּהוּדִי (אֶסְתֵּר ד, טז): "לָךְ כְּנוּס אֶת כָּל הַיְּהוּדִים הַנִּמְצָאִים בְּשׁוֹשָׁן וְצוּמוֹ עָלַי וְאֵל תֹּאכְלוּ וְאֵל תִּשְׁתּוּ שְׁלֹשֶׁת יָמִים לִילָה וַיּוֹם גַּם אֲנִי וְנִעַרְתִּי אֲצוּם כֵּן". וְאֲכֵן שְׁמַע אֱלֹקִים לְקוֹל תְּפִלָּתָם וְזַעֲקָתָם, וּבְטָלָה הַגִּזְרָה. לְזָכַר הַצּוּם וְהַתַּעֲנִית שֶׁהִבִּיאוּ לְבִטּוֹל גִּזְרַת הַמֶּן - נִתְּנָהוּ בְּכָל תְּפִיחוֹת

פְּרִשְׁת בִּי תִשָּׂא

זֶה קָבְעוּ אֶת הַתְּעֵנִית דּוֹקָא בְּיוֹם הַקְּהֵלָה, לְהוֹרוֹת פִּי הַדֶּרֶךְ הָאֲמִתִּית לְנֶצַח, אֵינָה תְלוּיָה בְּשׁוֹקֵי הָאִישׁ וּבַגְּבוּרַת הַסּוֹס, אֲלֵא בַתְּפִלָּה, תְּחִנָּה וְזַעֲקָה, כְּמֵאֲמַר הַפְּסוּק (זכריה ד, ו): "לֹא בְחֵיל וְלֹא בְכַח פִּי אִם בְּרוּחֵי אֱמֶר ה' צָבָאוֹת". (על פי לבוש אר"ח סי' תרפו).

ג. וְרַבּוּתֵינוּ גְדוּלֵי הַמַּחְשָׁבָה וְהַחֲסִידוּת, הוֹסִיפוּ וְכָתְבוּ דְבַר עֲמַק; שְׁלֵא הִיְתָה תְקַנַּת הַתְּעֵנִית רַק בְּבַחֲיִנַת 'זְכָר לַיָּמִים הָהֵם', אֲלֵא שְׁבַתְקוּפַת זְמַן זֹו בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, מִתְעוֹרֵר כַּח הַסְטֵרָא אַחֲרָא בְּהַתְּגַבְרוּת גְּדוּלָה, וְעַל יְדֵי הַתְּעֵנִית וְהַצּוּם אָנוּ יְכוּלִים לוֹ לְנַצְחוֹ וְלִהְתַּגְבֵּר עַל כָּחוֹ.

וּבְאֵר ה'שְׁפַת אֱמֶת' (ס' שְׁמוֹת, עֲנִינֵי הַפּוּרִים), שְׁהֵנָה חֲדָשׁ אֲדָר הוּא הַחֲדָשׁ הָאַחֲרוֹן בְּשָׁנָה - וְהָרִי הוּא מְקַבֵּיל לְבַחֲיִנַת 'אַחֲרִית הַיָּמִים', נִמְצָא יוֹם הַפּוּרִים מִהֵנָּה הַכְּנָה לְבִיאַת הַמָּשִׁיחַ. וְכִמוֹ שֶׁלְּפָנֵי הַגְּאֻלָּה הַעֲתִידָה תִּהְיֶה מְלַחְמָה בְּעַמְלָק עַל מְנַת לְמַחֲוֹתוֹ מִן הָעוֹלָם, שְׁהֵלֵא 'נִשְׁבַּע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁאִין שְׁמוֹ שְׁלֹם, וְאִין כְּסָאוֹ שְׁלֹם עַד שְׁיִמְחָה שְׁמוֹ שֶׁל עַמְלָק' (רש"י שְׁמוֹת יז, טז), כִּף בְּחֲדָשׁ אֲדָר, אַחֲרִית שָׁנָה, מִתְעוֹרֵר בְּחִינָה רִוְחָנִית שֶׁל 'מְלַחְמַת עַמְלָק', עַל פֶּן תִּקְנוּ לָנוּ חֲכָמִים צוּם וְתַעֲנִית בְּיָמִים אֵלּוּי, כְּדֵי שְׁנוּכַל לְהַתְמוּדָד עִם הַתְּגַבְרוּת כָּחוֹ בְּמְלַחְמָה, לְשַׁבְרוֹ וְלִכְתּוֹתוֹ.

לְאוֹר דְּבָרֵי הַמְּדַרְשׁ (כ"ר פנ"ח) "תְּבוּא אֶסְתֵּר שְׁהִיְתָה בַת בַּתָּה שֶׁל שָׂרָה, שְׁחִיְתָה מֵאָה וְעֶשְׂרִים וְשֶׁבַע שָׁנָה וְתִמְלֹךְ עַל מֵאָה עֶשְׂרִים וְשֶׁבַע מְדִינוֹת". הָרִי לָךְ שְׁאֶסְתֵּר הִיְתָה מְנִיצוּץ נִשְׁמָתָה שֶׁל שָׂרָה אֲמֵנוּ, וְכִיּוֹן דְּאֶסְתֵּר הִיְתָה נִשְׁפַּעַת מִשָּׂרָה וּמְזֻכּוּתָהּ² - לְכָךְ גְּזָרָה לְצוּם שְׁלֵשָׁה יָמִים עַד א' דְּפֶסַח, לְפִי שְׁהַצְדִּיקִים נִעֲנִים בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, כְּפִי שְׁמִצִּינוּ בְּיוֹנָה הַנְּבִיא וּבְשִׁבְטִים וּבְשָׂאֵר צְדִיקִים כְּדֵאִיתָא בְּמְדַרְשׁ (כ"ר פנ"ו), וְחִפְצָה שְׁיַחֲוֹל יוֹם שְׁלִישִׁי שֶׁל תְּעֵנִית בְּיוֹם רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, כִּי אֲמָרָה אֶסְתֵּר בְּלִבָּה: אוֹלֵי תְהָא גַם הִיא נִעֲנִית בְּלִיל רֵאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח וְיִפְתָּחוּ לָהּ שְׁעָרֵי רַחֲמִים, כְּדֶרֶךְ שְׁנִפְתָּחוּ בָאוֹתוֹ לִילָה לְשָׂרָה כְּשֶׁנִּלְקַחְתָּה לְאַבְיִמְלֵךְ, [וְכֵן נִתְבַּשְׂרָה מִפִּי הַמְּלָאכִים עַל לְדַת יִצְחָק], מֵאַחַר שֶׁהִיא בַת גִּילָה וְנִשְׁפַּעַת מִמֶּנָּה.

ב. עוֹד קָבְעוּ לְתַעֲנִית אֶת יוֹם י"ג בְּאֲדָר, לְפִי שֶׁהִיָּה יוֹם קְהֵלָה לְכָל, דְּהֵינּוּ שְׁבִיּוֹם זֶה נִקְהָלוּ הַיְהוּדִים לְעַמְדָה עַל נַפְשָׁם מִפְּנֵי אוֹיְבֵיהֶם וְשׁוֹנְאֵיהֶם (כְּמֵבְאֵר בַּמְּגִלַת אֶסְתֵּר ח, יא-יב), וְהָיוּ זְקוּקִים לְרַחֲמֵי שָׁמַיִם לְבַל יוֹכְלוּ אוֹיְבֵיהֶם לְשַׁלֵּט בָּהֶם, וּבְדוּאֵי עֲמָדוֹ בַתְּפִלָּה וּבַתְּחִנּוּנִים וְיִשְׁבּוּ בַתְּעֵנִית בָּאוֹתוֹ יוֹם, וְכֵן מְצִינוּ בְּמִשְׁה רַבְּנוּ, שְׁבִיּוֹם, שְׁבוּ נִלְחַם בְּעַמְלָק עַמְדַת בַּתְּעֵנִית וּבַתְּפִלָּה וְגַבְרַת יִשְׂרָאֵל (מְכִילֵתא ס"פ בְּשַׁלַּח), וְלִזְכָּר

ב. וְעַן שֶׁם שְׁהַאֲרִיף לְמִצְאָה הַקְּבֵלָה וְדַמְיוֹן בֵּין מִאֲרַעוֹת חִיָּה שֶׁל שָׂרָה לְמִאֲרַעוֹת חִיָּה שֶׁל אֶסְתֵּר: שָׂרָה נִלְקַחְתָּה אֶל הַמֶּלֶךְ בְּאַנְס, וְאֶסְתֵּר גַּם נִלְקַחְתָּה בְּאַנְס אֶל הַמֶּלֶךְ אַחְשׁוּרוּשׁ. שָׂרָה מְסַרָה עֲצֻמָּה לְכָךְ כְּדֵי לְהַצִּיל אֶת אֲבָרְהָם, וְכֵן אֶסְתֵּר שֶׁתְּצִיל אֶת יִשְׂרָאֵל. וְכֵשֶׁם שֶׁשָׂרָה הִיְתָה נְקֻרָת 'סִכָּה' עַל שֶׁם שֶׁהַכֵּל הָיוּ סוֹכִין בְּיָפִיָּה וְשֶׁהִיְתָה סוֹכָה בְּרוּחַ הַקְּדוֹשׁ (רש"י בְּרַאשִׁית יא, טז), כִּף אֶסְתֵּר - הָיוּ הַכֵּל סוֹכִין בְּיָפִיָּה שְׁנֵאֲמַר (אֶסְתֵּר ב, טו) 'וְתִהְיֶה אֶסְתֵּר נִשְׂאֵת חוֹן בְּעֵינֵי כָל רְאִיָּה, וְהִיְתָה סוֹכָה בְּרוּחַ הַקְּדוֹשׁ כְּדֵאִיתָא בְּגִמְרָא (מְגִלָּה יז, ב) 'וְתִלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מְלֻכּוֹת' - שְׁלִבְשָׁתָה רִוּחַ הַקְּדוֹשׁ. מֵה שָׂרָה לֹא רָצָתָה לְגַלוֹת עַל אֲבָרְהָם מֵה הוּא לָהּ עַד לְאַחַר שְׁנַעֲשֶׂה לָהּ הַנְּסָה, כִּף אֶסְתֵּר לֹא הִגִּידָה עַל מְדַכֵּי מֵה הוּא לָהּ עַד לְאַחַר הַנְּסָה. וְכֵשֶׁם שְׁנַתּוֹסְפָה ה"א לְשָׂרָה כְּכָה לְאֶסְתֵּר, שֶׁהָיוּ הַכֵּל קוֹרְאִין אוֹתָהּ 'אֶסְתֵּר' עַל שֶׁם סִיְהָרָא כְּדֵאִיתָא בְּגִמְרָא (שֵׁם יג, א), שֶׁהִיְתָה דוֹמָה לְלִבְנָה בְּיָפִיָּה, עִין שֵׁם.

ג. וּבְסִפּוֹר 'לְקוּטֵי צְבֵי קְלָבוֹ' (דף רנט, ב) וְכֵן בְּסִפּוֹר "אֲמִרֵי פִנְחָס" (תְּעֵנִית אֶסְתֵּר) מִשֵּׁם הַרְבַּ הַקְּדוֹשׁ רַבִּי פִנְחָס מְקָאֵרִיץ: "דִּמְזוּ מִן הַתּוֹרָה לְתַעֲנִית אֶסְתֵּר, כִּי מְלַחְמַת עַמְלָק הִיְתָה בִּילְג אֲדָר, וְכַתִּיב (שְׁמוֹת יז, יב) וְאֶהְרֹן וְחֹזֵר תִּמְכּוּ בְּיָדֵינוּ וְגו', וּפִירֵשׁ: מִכָּאֵן לְתַעֲנִית צְבוּר שְׁצָרִיף שְׁלֵשָׁה מִתְּפִלָּתוֹ."

אוֹלָם דְּבָרִים צְרִיכִים תְּלַמּוּד, שֶׁהֵלֵא בַט"ו לְחֲדָשׁ אֲדָר בְּצִאֲתָם מִמִּצְרַיִם בָּאוּ מְדַבְּרֵי סִין (שְׁמוֹת טז, א), וְלְאַחַר מִכּוֹן נִסְעוּ מִמִּצְרַיִם סִין לְרַפְּסִידִים, שֶׁם נִשְׁפָּה מְלַחְמַת עַמְלָק (שֵׁם יז, א), וּבְרַאשׁ חֲדָשׁ סִין בָּאוּ מְרַפְּסִידִים מְדַבְּרֵי סִינֵי (שֵׁם יח, א-ב) וְקָבְלוּ תוֹרָה בּוֹ לְחֲדָשׁ, אִם כֵּן מְלַחְמַת עַמְלָק הִיְתָה בְּהַכְרַח בְּחֲדָשׁ אֲדָר וְלֹא בְּחֲדָשׁ אֲדָר, וְצָרִיף עִיּוֹן. וְכֵן הָעִיר הָאֲדַמּוֹר מְאוֹזְרוֹב בְּעַל 'אֵשׁ דַּת' בְּהִגָּהוֹת כְּתָב יְדוֹ לְסִפּוֹר 'מְדַרְשׁ פִּנְחָס' (הוֹבָא ב'אֲמִרֵי פִנְחָס' [שֵׁם] בְּהִעֲרָה) וְכַתֵּב כִּי בְּהַכְרַח נִפְלָה בְּמֵאֲמַר זֶה טַעוֹת הַמַּעֲתִיקָה.

פְּרִשְׁת בִּי תִשָּׂא

מִפְּנֵי שִׂישְׂרָאֵל חִיבִים לְשִׁתּוֹת אֲרַבַּע כּוֹסוֹת בְּלֵיל פֶּסַח, וּכְדֵי שְׂלֵא יִשְׁטִינוּ עֲלֵיהֶם ס"מ וְנִחַשׁ, נוֹהֲגִים לְהִתְעַנּוֹת בְּעֶרֶב פֶּסַח לְהַכְנִיעַ כּחֶם, וּלְהוֹרוֹת בְּשִׂישְׂרָאֵל שְׂמֵחִים וְשׂוֹתִים בְּיָמִים אֵלוּ - אֵינוֹ, חֶם וְחֵלִילָהּ, לְהַשְׁלִים תַּאֲוֹת הַיֶּצֶר הַרַע אֲלֵא לְעִבּוּדַת קוֹנְנוֹ, שְׁהָרִי הֵם מִקְדִּימִים לְהִתְעַנּוֹת קֹדֶם לְכֵן לְהַכְנִיעַ תַּאֲוֹת הַיֶּצֶר הַרַע."

עוֹד אָמַר בְּזֶה רַבִּי יִצְחָק אֲזִיק חֵבֵר (בספר "באר יצחק") דְּאִיתָא בְּסִפְרֵי הַמְּקַבְּלִים שְׁכַפּוּרִים הוּא כְּפוּרִים [ע"פ תְּקוּנַי זְהַר (תְּקוּן כ"א) 'פּוּרִים אֲתַקְרִיאַת עַל שֵׁם יוֹם הַכְּפוּרִים], דְּהֵינּוּ שִׂישׁ קָשֶׁר וְשִׁיכּוֹת בֵּין אֵלוּ שְׁנֵי הַיָּמִים הַקְּדוּשִׁים לְהַדְרִי, אֲמַנָּם עִבּוּדַת יוֹם הַכְּפוּרִים הִיא לְהַגִּיעַ לְקִרְבַת אֱלֹקִים מִתּוֹךְ צוּם וְתַעֲנִית כְּמִלְאָכֵי הַשְּׂרֵת, וּלְעַמְתָּהּ בְּעִבּוּדַת הַפּוּרִים - יְכוּל הַאָדָם לְהַשִּׁיג אוֹתָהּ דְּבִקּוֹת מִמֶּשׁ מִתּוֹךְ אֲכִילָהּ וּשְׂתִיָּה, כִּי בְּפוּרִים גַּם הַגְּשָׁמִיּוֹת מִתְקַדְּשֵׁת וְזוֹכָה לְעֵלוּי.

וְהֵנָּה הַהֲכָנָה לְצוּם יוֹם הַכְּפוּרִים, הִיא עַל יְדֵי אֲכִילָהּ וּשְׂתִיָּה, כְּדָאֲמְרוּ (ר"ה ט, א) "כֹּל הָאוֹכֵל וְשׂוֹתָהּ בְּתַשְׁיַעִי מַעֲלָה עָלָיו הַכְּתוּב בְּאֵלוּ הַתַּעֲנָה תַשְׁיַעִי וְעִשְׂרִי". וּבְהַקְבֵּלָהּ לְכַף - הַהֲכָנָה לְאֲכִילָהּ וְלְשְׂתִיָּה דְּפוּרִים הִיא עַל יְדֵי צוּם וְתַעֲנִית. נִמְצָא כְּפוּרִים מִמֶּשׁ הוּא כְּפוּרִים, רַק בְּסִדֵּר הַפּוּךְ, יוֹם כְּפוּרִים - מְצוֹת צוּם, שִׂישׁ לְפָנֶיהָ מְצוֹת אֲכִילָהּ וּשְׂתִיָּה, וּפוּרִים - מְצוֹת אֲכִילָהּ וּשְׂתִיָּה, שִׂישׁ לְפָנֶיהָ מְצוֹת צוּם.

ו. עוֹד אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ, שִׂישׁ צָרָךְ בְּתַעֲנִית לְמַרְק וּלְתַקֵּן אֶת חֲטָאִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּמָה שְׂאָכְלוּ מִסְּעוּדָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רְשָׁע. וְאִם אֶסְתֵּר הַמְּלָכָה צוֹתָהּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל תַּעֲנִית שְׁלִשָּׁה יָמִים עַל מְנַת לְמַרְק אוֹתוֹ עוֹוֹן אֲשֶׁר חֲטָאוּ בוֹ, דְּאִיתָא בְּכַתְבֵי הָאֲר"י (שַׁעַר רוּחַ הַקֹּדֶשׁ ד' ז, ב) שֶׁהַתַּעֲנָה שְׁלִשָּׁה יָמִים רְצוּפִים לִילָהּ וְיוֹם, הָרִי הוּא חָשׁוּב כְּמִי שֶׁהַתַּעֲנָה אֲרַבְעִים יוֹם רְצוּפִים, וּבְאֲרַבְעִים יוֹם נִתְקַן עוֹוֹן מִהַשְּׂרֵשׁ, שְׂהֵלֵא אֲרַבְעִים יוֹם הֵם כְּנִגְדֵי יִצִּירַת הַגּוֹלֶד (ע"י

וּכְעֵין זֶה פֶּתַח בְּשׂוֹת "וַיַּעַן יוֹסֵף" (או"ח סימן ר"י) בְּבִאוֹר טַעַם שְׂתַקְנּוּ חֲכָמִים 'תַּעֲנִית אֶסְתֵּר' בְּעֶרֶב פּוּרִים, וְתַעֲנִית בְּכוֹרוֹת' בְּעֶרֶב פֶּסַח, שְׂהֵלֵא, לְכַאוֹרָהּ, רְאוּי הִיָּה לְתַקֵּן יוֹם שְׂמֵחָה עַל גַּם הַהֲצֵלָה?

אֲלֵא הַבִּאוֹר בְּזֶה: דִּידוּעַ, שְׂכַל עֲנִין הַנַּעֲשֵׂה לְכַלֵּל יִשְׂרָאֵל בְּיָמִים קְדָמוֹנִים - מִתְעוֹרֵר בְּאוֹתוֹ תַּאֲרִיךְ מְדֵי שְׁנָה, וְהֵנָּה אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל (שְׂמוֹר"ר פכ"א) שְׂקָדָם יִצִּיאַת מְצָרִים הַתְּעוֹרֵר קְטְרוּג עַל יִשְׂרָאֵל: 'מָה נִשְׁתַּנּוּ אֵלוּ מֵאֵלוּ? הֲלָלוּ עוֹבְדֵי עִבּוּדָה וְרָה וְהֲלָלוּ עוֹבְדֵי עִבּוּדָה וְרָה', וְכֵן בְּמִפְּתַח בְּכוֹרוֹת נֶאֱמַר (שְׂמוֹת יב, כז): "וְאֲמַרְתֶּם זָבַח פֶּסַח הוּא לָהּ אֲשֶׁר פֶּסַח עַל כִּתֵּי בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמְצָרִים בְּנִגְפוֹ אֶת מְצָרִים וְאֶת בְּתִינּוֹ הַצִּיל", מִכָּלֵל שְׂהִיָּה קְטְרוּג עֲלֵיהֶם אִם לְהַנְצִיל, דָּאִם לֹא כֵן לֹא הִיָּה נִקְרָא בְּשֵׁם 'הַצִּילָה'.

מִמִּילָא יִתְכֵן לִוְמַר שְׂקָדָם הַתְּנוּצָצוֹת הָאֲרֵת הַגְּאֵלָה בְּכַל שְׁנָה בְּלֵיל פֶּסַח, עוֹלָה וּמִתְעוֹרֵר חֲשֵׁשׁ קְטְרוּג כְּעֵין מָה שְׂהִיָּה אָז, וּמִפְּנֵי זֶה מִתְעַנִּים הַבְּכוֹרִים, לְפַעַל תְּגַבֵּרַת מִדַּת הַרְחָמִים, וְכֵן יֵשׁ לִוְמַר גַּם כֵּן בְּעֲנִין 'תַּעֲנִית אֶסְתֵּר', שְׂמִטְרָתָהּ לְסַתֵּם פִּי הַמְּקַטְרֵג, קֹדֶם בֵּא הָאֲרֵת הַהֲצֵלָה וְהַפְּדוּת שֶׁל יוֹם פּוּרִים.

ד. וּבְסִפְרֵי הַנּוֹרָא 'מִגִּיד מִיִּשְׂרָאֵל' (ויקהל מהדו"ק), בְּאֵר כִּי מִטְרַת הַתַּעֲנִית וְהַתְּנוּצָצוֹת מִדְּבָרֵי מֵאֲכָל קֹדֶם פּוּרִים, הִיא לְהַרְאוֹת שְׂכַל אֲכִילָתָנוּ בְּיוֹם הַפּוּרִים - אֵינוֹ, חֶם וְשְׂלוֹם, לְהַשְׁלִים תַּאֲוֹת הַיֶּצֶר, אֲלֵא לְעִשׂוֹת רְצוֹן קוֹנְנוֹ, וְזוֹ לְשׂוֹנוֹ הַקְּדוּשָׁה:

"הֵלֵא לָךְ לְמַנְדַּע, כִּי בִימֵי הַפּוּרִים וּבְלֵיל פֶּסַח, מִתֵּר לְשִׁתּוֹת כָּל יֵין שִׂישְׂרָאֵה הָאָדָם, וְלִהַתְעַנֵּן וּלְהַתְפַּנֵּן. אֲלֵא שֶׁס"מ וְחִוּיָא בִישָׂא - דִּרְכָם לְהַכְנִיס שְׂמֵחָה בְּלִבּוֹת בְּנֵי אָדָם, וְלִתֵּת בְּלִבָּם לְאֲכֹל וְלְשִׁתּוֹת, וְאֲחֵרֵי כֵן עוֹלָה וּמִשְׁטִין. וְזֶהוּ סוּד הַתַּעֲנִית שְׂמִתְעַנִּים בִּי"ג בְּאֲדָר, וְהוּא לְהַכְנִיעַ כַּחוֹ מִלְּהַשְׁטִין. וְזֶהוּ סוּד גַּם כֵּן שְׂמִתְעַנִּין הַבְּכוֹרוֹת בְּעֶרֶב פֶּסַח, וְהַטַּעַם

פְּרִשֵׁת כִּי תִשָּׂא

ברוך הוא, מתחברין ומתפנשין בְּכַתִּי כְּנִסְיוֹת, שְׁהֵן נִקְרָאִים גַּם כֵּן 'חֲצַר הַמֶּלֶךְ' - מַלְכוּ שֶׁל עוֹלָם, וּבְיָדָי עַל יְדֵי אֲמִירַת הַסְּלִיחוֹת וְהַתְּפִלוֹת אֲנִי מְעוֹרְרִים אֶת מְרַדְכֵי הַצַּדִּיק וְאֶסְתֵּר הַמֶּלֶכָה, וּבְיָדָי הֵם מִתְחַבְּרִים עִמָּנוּ בְּיוֹם הַתְּעֵנִית אֶסְתֵּר וְכוּ', כִּי יוֹם זֶה הוּא מְסַגֵּל מֵאֵד שֶׁיִּקְבַּל תְּפִלְתֵינוּ בְּזִכּוֹת מְרַדְכֵי וְאֶסְתֵּר.

וְכָל מִי שֶׁצָּרִיךְ רַחֲמִים עַל אֵיזָה דָּבָר שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהַתְּפַלֵּל, יִקַּח פְּנָאִי לְעַצְמוֹ בְּיוֹם תְּעֵנִית אֶסְתֵּר וַיֹּאמֶר תְּחִלָּה מְזִמּוֹר כ"ב בְּסֵפֶר תְּהִלִּים 'אֵילַת הַשַּׁחַר': וְדַרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ זְכוֹרֵנָם לְבִרְכָה, דְּאֶסְתֵּר הֵיחָה נִקְרְאָת 'אֵילַת הַשַּׁחַר', וְאַחַר כֵּךְ יִשְׁפֹּךְ שִׁיחוֹ לִפְנֵי ה' וַיִּבְקֶשׁ בְּקִשְׁתּוֹ, וַיִּזְכִּיר זְכוֹת מְרַדְכֵי וְאֶסְתֵּר, אֲשֶׁר בְּזִכּוֹתָם יַעֲתֵר לוֹ הַקב"ה וַיִּפְתַּח לוֹ שַׁעַר רַחֲמִים, וְתִקְבַּל תְּפִלְתּוֹ בְּרִצּוֹן.

כִּי יוֹם תְּעֵנִית אֶסְתֵּר וַיּוֹם פּוֹרִים - הֵם יָמִים שֶׁל רִצּוֹן וְאַהֲבָה, לְכֵן טוֹב לְהַתְּפַלֵּל בְּיוֹם תְּעֵנִית אֶסְתֵּר, וְשׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה יִקְבַּל בְּרַחֲמִים וּבְרִצּוֹן אֶת תְּפִלוֹתֵינוּ; אָמֵן."

לְבִישַׁת בְּגָדֵי שַׁבַּת קֹדֶם לֵיל פּוֹרִים

כַּחֲלָק מֵהַהֲכָנָה לְיוֹם הַפּוֹרִים, הוּא שֶׁיִּקְדִים אֶדָם לְלִבֵּשׁ בְּגָדֵי שַׁבַּת קֹדֶם שֶׁמִּגִּיעַ לְבֵית הַכְּנִסֵּת לְקִרְיַאת הַמְּגִלָּה, וְאַף בְּמִקּוֹמוֹת, שֶׁנִּהְיָ לֹמֵר סְלִיחוֹת קֹדֶם הַתְּקַדֵּשׁ הַיּוֹם, וְאֵינָם עוֹשִׂים הַפְּסָקָה לִפְנֵי עֲרִבֵית שֶׁל יוֹם פּוֹרִים - אֵין לְבַטֵּל עֲנִין גָּדוֹל זֶה, וַיִּקְדִים לְלִבֵּשׁ אֶת בְּגָדֵי הַשַּׁבַּת קֹדֶם הַסְּלִיחוֹת, כְּדֵי שֶׁיִּכְנָס עִמָּהֶם לְיוֹם הַגָּדוֹל.

וּמִקּוֹר הַדְּבָרִים בְּמִנְהַגֵי מַהְרִ"ל (הל' פּוֹרִים ס"ט) שֶׁהָיָה לֹבֵשׁ בְּגָדֵי שַׁבַּת בְּפּוֹרִים, וְכֵן כָּתַב הַרַמ"א בְּהַג"ה (או"ח תרצה, ב) שֶׁיִּשׁ שֶׁנִּהְיָ לְלִבֵּשׁ בְּגָדֵי שַׁבַּת וַיּוֹם טוֹב בְּפּוֹרִים, וְכֵן נִכּוֹן. וּבְסֵפֶר 'מַעְבַּר יִבְק' כָּתַב הַטַּעַם, עַל שֵׁם הַנְּאָמֵר בְּמִגְלָה (אסתר ט, יט) "עַל כֵּן הֵיחָדִים וְגו' עוֹשִׂים אֶת יוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר לְחֹדֶשׁ אֶדָר שֶׁמְחָה וּמְשִׁתָּה וַיּוֹם טוֹב."

רש"י בראשית ז, ד, וְלִכֵּן אֶף אֲנִי מִתְּעַנִּים כְּתַקּוֹן לְחֻטָּא אַבּוֹתֵינוּ, שֶׁבְּגִינוּ בְּאֵה לְהֵם הַצָּרָה הַלְּזוֹ.

ז. וּבְסֵפֶר הָאֲשֻׁכּוֹל (דף נב, ב) כָּתַב: "וַיִּשׂ אוֹמְרִים שְׂיֹם צַעַר הָיָה לְהֵם בְּיָמֵי מְרַדְכֵי, כְּדַכְתִּיב 'נִקְהָלוּ הַיְּהוּדִים וְגו'" וּמִלְחָמָה עָשׂוּ, וְצַעַר הָיָה לְהֵם וְנַחוּ בִי"ד. וְזָכַר לְאוֹתוֹ צַעַר, עָשׂוּ וְתַקְּנוּ זֶה הַתְּעֵנִית וְהַשְּׂמִחָה בִי"ד, כְּאֶדָם שֶׁיִּצְאָ מַצָּרָה לְרוֹחָה". וְכִוְּנָתוֹ שֶׁתְּעֵנִית אֶסְתֵּר הֵנָּה מִמֶּשׁ חֶלֶק בְּלִתֵּי נִפְרָד מִמֵּהוּת וּמִתְּקַנַּת הַפּוֹרִים, שֶׁיְהִיָּה הָאֶדָם נִכְנָס לְפּוֹרִים בְּאֶפֶן שֶׁל יִצְאָה מַצָּרָה לְרוֹחָה, כְּדַגְמַת אַבּוֹתֵינוּ בְּיָמִים הֵהֵם.

עוֹד כָּתַב בְּסֵפֶר הָאֲשֻׁכּוֹל שֵׁם: "וְאֲנִי הַכּוֹתֵב אוֹמֵר, כִּי לֹא נִתְקַן זֶה הַתְּעֵנִית אֲלָא כְּדֵי שֶׁיְהִי וְרִיזִין לְשִׁמְעַ מִקְרָא מְגִלָּה, לְפִיכֵךְ קָבְעוּ תְּעֵנִית שֶׁלֹּא לְאָכַל קֹדֶם מִקְרָא מְגִלָּה."

יוֹם תְּעֵנִית אֶסְתֵּר - עַת רִצּוֹן לְקַבּוֹל תְּפִלָּה

יוֹם תְּעֵנִית אֶסְתֵּר - הוּא זְמַן שֶׁל עַת רִצּוֹן, וּמְסַגֵּל לְקַבּוֹל תְּפִלוֹת, הֵן תְּפִלוֹת הַכֶּלֶל, וְהֵן תְּפִלוֹת וּבְקִשַׁת הַפְּרָט. וְעֲנִין זֶה מְבַאֵר יְפֵה בְּסֵפֶר 'קַב הַיִּשְׂר' (פּרָק צו), וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ:

"תְּעֵנִית אֶסְתֵּר נִקְבַּע עַל סִמְךָ הָא דְאֵיתָא בְּגִמְרָא: "שְׁלִשָּׁה עָשָׂר בְּאֶדָר זְמַן קִהְלָה לְכָל הַיָּא, וּפְרָשׁוּהָ הַמְּפָרְשִׁים שֶׁהִכֵּל מִתְּכַנְסִין לְתְּעֵנִית אֶסְתֵּר, וּבָאִים בְּנֵי הַכְּפָרִים לְמַנִּין לֹמֵר הַסְּלִיחוֹת וְתַחֲנוּנִים, לְפִי שְׁבוּ בְּיוֹם נִקְהָלוּ לְעַמֵּד עַל נַפְשָׁם וְהָיוּ צְרִיכִים רַחֲמִים; עַל כֵּן קָבְעַ יוֹם זֶה לֹמֵר סְלִיחוֹת וְתַחֲנוּנִים. וּבְנֵי הַכְּפָרִים מְחַיְבִים לְהִקְדִים וְלִבּוֹא לְיוֹם הַתְּעֵנִית אֶסְתֵּר וְלִהְשַׁתֵּף עִם אַחֵיהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּאֲמִירַת סְלִיחוֹת. וְזֶהוּ חֻבִּב לִפְנֵי הַקב"ה שֶׁמִּתְאַסְפִים הַיְּחִידִים לְתוֹךְ הַעֲזִירוֹת, וּבָרַב עִם הַדְּרַת מְלֶךְ, שֶׁנִּקְהָלִים לֹמֵר סְלִיחוֹת בְּקִהָל, וְעַל יְדֵי תְּפִלָּה זוֹ הֵן מְעוֹרְרִים רַחֲמִים גְּדוֹלִים בְּפִמְלִיאָ שֶׁל מַעֲלָה.

וְלִכֵּן אֲנַחְנוּ, עַדֵּת יִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר שְׂרוּיִין בְּגוֹלָה, וְסוֹבְלִין צַעַר הַגְּלוּת לְמַעַן כְּבוֹד הַקְּדוֹשׁ

פְּרִישַׁת כִּי תִשָּׂא

אֲלֵיהֶם בְּרַחֲמִים, פָּתַח אֶת שַׁקֵּם וַיֹּאזְרוּם שְׂמֵחָה, וַיִּלְבִּישֵׁם בְּגָדֵי יִשְׁעֵי וּמַעֲלֵי צְדָקָה יַעֲטֵם”.

וְכֵן פָּתַח הַגָּאוֹן רַבֵּי חַיִּים פְּלֶאגִי בְּסִפְרוֹ 'מוֹעֵד לְכָל חַי' (סי' לא אות יח) שְׁלֵפֵי טַעַם זֶה, שְׁלֵבִישַׁת בְּגָדֵי יוֹם טוֹב הִיא זִכָּר לְלִבִּישַׁת בְּגָדֵי מַלְכוּת שֶׁל מְרַדְכֵי וְאַסְתֵּר, וְדַאי מְכַרְח לְלִבְשֵׁם כְּכֹר מֵהָעָרֶב, וְאִין לְחִכּוֹת לְבַקֵּר, שְׁהֵלֵא לֹא יִתְכַּן לְקָרֵא פְּסוּקִים הֵלְלוּ בַּמְּגִלָּה וְהוּא לְבוּשׁ בְּלִבוּשׁ חוֹל.

מִנְהַג 'זִכָּר לְמַחְצִית הַשָּׁקֶל'

כְּדֵי לְהַפִּיק אֶת מְזִימַתּוֹ הַזְּדוּנִית 'לְהַשְׁמִיד לְהַרְגֵּ וּלְאַבֵּד אֶת כָּל הַיְּהוּדִים' - הַבְּטִיחַ הַמֶּן הַרְשַׁע לְמִלְךְ אַחֲשֵׁרוּשׁ (אסתר ג, ט): "וַעֲשֵׂרֶת אֲלָפִים כֶּכֶר כֶּסֶף אֲשֶׁקוּל עַל יְדֵי עֲשֵׂי הַמְּלֶאכָה לְהֵבִיא אֶל גִּנְזֵי הַמֶּלֶךְ", וְאַמְרוּ חוֹז"ל (מגלה יג, ב): "גְּלוֹי וְיָדוּעַ לִפְנֵי מִי שְׂאֵמֵר וְהִנֵּה הָעוֹלָם שֶׁעֲתִיד הַמֶּן לְשַׁקֵּל שְׁקָלִים עַל יִשְׂרָאֵל, לְפִיכֶף הַקְּדִים שְׁקָלֵיהֶן לְשַׁקְלֵיו. וְהִינוּ דִתְנֵן: בְּאֶחָד בְּאֶדָר מִשְׁמִיעִין עַל הַשָּׁקָלִים וְעַל הַפְּלֶאסִים”.

וּמִפְּנֵי זֶה, נִהְגוּ יִשְׂרָאֵל לְתָרֵם קֶדֶם חַג הַפּוּרִים מְעוֹת כִּיזְכֹּר לְמַחְצִית הַשָּׁקֶל, שְׁבֵהֶם אָנוּ מְרָאִים כְּכִיכּוֹל אֶת זְכוּתֵנוּ נִגְדַּת גְּזֵרַת הַמֶּן. וְנוֹתְנִים אוֹתָם עֲבוּר עֲנִיִּים וְעַמְלֵי תוֹרָה.

עוֹד יֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁמִּנְהַג נְתִינַת 'זִכָּר לְמַחְצִית הַשָּׁקֶל' כְּכֹר הִנֵּה מְקַבֵּל בִּימֵי מְרַדְכֵי וְאַסְתֵּר, וְקִיּוּם מְנַהֵג זֶה - הוּא שֶׁהֲצִיל אֶת יִשְׂרָאֵל מִשַּׁקְלֵי הַמֶּן. שְׁהֵלֵא לְכַאוּרָה, צָרִיף בְּאוּר, אִיף אָמְרוּ שֶׁהַקְּדִים הַקַּב"ה שְׁקָלֵי יִשְׂרָאֵל לְשַׁקְלֵי הַמֶּן, וְהָרִי בְּזִמְנֵן שְׂאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם לֹא נִהְיָה נְתִינַת מַחְצִית הַשָּׁקֶל לְצָרִף קְרִבְנוֹת צְבוּרֵי? וְאַמְנֵם יֵשׁ לְפָרֵשׁ שְׁזִכּוֹת הַמְּצִוָּה אֲשֶׁר הִתְּהַ נִוְהֵגַת קֶדֶם הַחֲרָבֵן הַגְּנָה עֲלֵיהֶם כְּעַתָּה.

וְכַתֵּב בְּסִפְר 'חֲמֻדַּת יָמִים' (פּוּרִים פ"ג): "וְקַבְּלֵתִי מִמּוֹרֵי ז"ל שְׂמוֹרְנוּ הָרַב רַבֵּי חַיִּים וַיִּטְאֵל ז"ל הִנֵּה נִוְהֵג לְטַבֵּל גַּם כֵּן מִבְּעוֹד יוֹם כְּמוֹ בְּרִגְלֵי (לְהַכִּין עֲצָמוֹ לְקַבֵּל עוֹ הָאֶרֶץ יְסוּד אֲבָא הַיּוֹצֵא מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ), וְכֵן נִוְהֵגְתִי עִם כָּל הַחֲבֵרִים ה' יִשְׁמְרֵם”.

וְלִגְבֵי עֲנֵן לְבִישַׁת בְּגָדֵי שְׂבֵת בְּיוֹם פּוּרִים, הָרִי הוּא מְזֵהִיר (שם): "וְרַע עָלֵי הַמַּעֲשָׂה, אֶת אֲשֶׁר הִקְלוּ רַבִּים מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּתַקְּףָהּ חֲסִנָּה שֶׁל הַדְּרַת הַיּוֹם הַקְּדוּשׁ הַזֶּה נֶאֱדָר בְּקִדְּשׁ, לְגִישַׁת לְקָרוֹת אֶת הַמְּגִלָּה בְּבִגְדֵי הַחוֹל אֲשֶׁר עֲלֵיהֶם, וְאַף בְּיוֹם עֲצָמוֹ, עֲצָמוֹ מִסִּפְר רַבִּים אֲשֶׁר לֹא יִחְלִיפוּ שְׂמִלוֹתֵיהֶם, וְכַדָּאֵי בְּזִיּוֹן לְהוֹד הַדֵּר הַיּוֹם לְנַהֵג בּוֹ כְּחוֹל. וְקָרוֹב אָנִי לוֹמֵר שֶׁזֶה בְּכָלל 'מְבִיָּה אֶת הַמוֹעֲדוֹת', וְלִפְיֶכֶף אִישׁ תְּבוּנוֹת יִישֵׁר לְלַכֵּת בְּדַרְכֵי הַחֲסִידִים לְהַטְהֵר וּלְהַחֲלִיף שְׂמִלוֹתָיו מִבְּעוֹד יוֹם כְּאֲשֶׁר כְּתִבְנוּ, וְיִכְנֵן יִגַּשׁ לְקָרוֹת אֶת הַמְּגִלָּה מִמֶּלֶח טְהוֹר קִדְּשׁ וְיִשְׂרַת כְּשֵׁם ה'”.

מַעֲבָר לְעֲנֵן לְבִישַׁת בְּגָדֵי שְׂבֵת מִצַּד כְּבוֹד חַג הַפּוּרִים כְּכְבוֹד שְׂבֵת יוֹם טוֹב, עוֹד יֵשׁ תּוֹסֶפֶת עֲנֵן מִצַּד עֲצָמוֹ וּמַהוֹתוֹ שֶׁל יוֹם, וְכַפִּי שְׂמֵאָרִיף שֵׁם בְּחֲמֻדַּת יָמִים: "וְנוֹסֶפֶף גַּם הוּא, כִּי יֹאמְתָה לָנוּ לְעֲשׂוֹת זְכָר לְנֶס, שְׂנֵאָמֵר בְּמַעֲשֵׂה הַנֶּס וְתִלְבַּשׁ אֶסְתֵּר מַלְכוּת, וְגַם בְּמְרַדְכֵי תַחֲלַת הַנֶּס הִתְּהַ וְנִתְּוֹן הַלְּבוּשׁ וְכו', וּבְתִשְׁלוּם הַנֶּס 'וּמְרַדְכֵי יִצָּא מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּלִבוּשׁ מַלְכוּת'. וְאִין אָנוּ עֹתָה בְּבְאוּר סוּד הַלְּבוּשִׁים הֵלְלוּ הַנֶּסֶתִים בְּכַתּוּב, אֲשֶׁר סוּדֵם שְׂגָבוּ מְאֹד, אֲלֵא אִף לִפִּי פֶשֶׁטֶן שֶׁל דְּבָרִים - מִמֶּנּוּ נִקַּח שְׂרָאוּי וְנִכּוֹן לְהִיּוֹת כָּל אִישׁ לְהַתְּקַדֵּשׁ עֲצָמוֹ מִבְּעוֹד יוֹם, לְלִבְשׁ בְּגָדֵי יִשְׁעֵי בְּשִׁשׁוֹן וּבְשִׂמְחָה, וְיִשִּׁים בְּלִבוֹ כִּי בְּצָרָה הָיָו מְכַסִּים בְּשָׂקִים כְּמֵאָמֵר 'שֶׁק וְאַפֵּר יִצַּע לְרַבִּים', וַיִּקְרַע מְרַדְכֵי אֶת בְּגָדֵיו וַיִּלְבַּשׁ שֶׁק וְאַפֵּר, וְהֵאֵל בְּרַחֲמָיו וַחֲסָדָיו פָּנָה

ד. אָכוּ, מַעֲיִן בְּכַתּוּבִים שֶׁבְּסִפְר עֲזָרָא, מִשְׁמַע שְׂכָבֵר בִּימֵי כּוּרֵשׁ וְדָרְיוֹשׁ, קֶדֶם מַלְכוּת אַחֲשֵׁרוּשׁ הַכְּשִׁירוֹ הַיּוֹשֵׁעַ בֶּן הַיְּצִדְקָה כְּהֵן גְּדוֹל וְזָרְבָבֶל בֶּן שְׂאֵלְתִיָּאל אֶת הַמְּזִבְחַת לְעִבּוֹדַת הַקְּרִבְנוֹת, וְהָיוּ מַעֲלִים עָלָיו קְרִבְנוֹת צְבוּר, כְּכַתּוּב (עזרא ג, ב): "וַיִּקָּם יִשׁוּעַ בֶּן יוֹצְדָק וְאֲחָיו הַכֹּהֲנִים וְזָרְבָבֶל בֶּן שְׂאֵלְתִיָּאל וְאֲחָיו וַיִּבְנוּ אֶת מִזְבַּח אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לְהַעֲלוֹת עָלָיו עֹלוֹת כְּכַתּוּב בְּתוֹרַת מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים", אֲלֵא שְׂבַנְנֵן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עֲצָמוֹ נִתְּעַכֵּב עוֹד שְׁנַיִם (וּבְכָלֵם בִּימֵי

פְּרִשְׁת כִּי תִשָּׂא

(ברכות ו, ב) "אֲגַרָא דְתַעֲנִיתָא צְדָקְתָא", דְהִינּוּ שְׁהַשְׁכָּר הַמְגִיעַ לְיִשְׂרָאֵל מִפֶּחַ הַתַּעֲנִיט, אִינוּ עַל עֲצָם מַה שְּׁמַתְעִינִים, אֲלֵא עֲבוּר הַצְּדָקוֹת שְׁנוֹהֲגִים לְתַן בְּזִמְנֵי הַתַּעֲנִיט, וְאִם כֵּן יֵשׁ בְּזֶה תּוֹסֶפֶת טַעַם לְדַעוֹת הַסּוֹכְרוֹת שְׂיֵשׁ לְתַן אֶת מְעוֹת 'זִכָּר לְמַחְצִית הַשְּׁקָל' דּוֹקָא בְּזִמְנֵי תַּעֲנִיט אֲסִתָּר.

וְהַמְגִין אֲבָרְהָם (שם סק"ב): "וּבְמִדְיָנוּתֵינוּ נּוֹתְנִים בְּשַׁחְרִית קָדָם קְרִיאַת הַמְּגִלָּה". וּבִסְפָר "חֲזוֹן עוֹבְדֵיהָ" (הוֹבֵאוּ דְבָרֵינוּ בִּלְקוּ"י עַמ' תַּקְפוֹ) לְמָרְן פָּאָר הַדּוֹר רַבְּנוּ עוֹבְדֵיהָ יוֹסֵף זִיע"א כְּתַב שְׁמִנְהִינּוּ לְעוֹרֵר הָעַם לְתַת 'זִכָּר לְמַחְצִית הַשְּׁקָל' בְּלֵיל פּוּרִים קָדָם מְקַרָא מְגִלָּה, וְכֵן כְּתוּבוּ הַמְּהַר"ל וְהַרְמ"א שְׂיֵשׁ לְתַנוּ בְּלֵיל פּוּרִים, אֲף לֹא נִהְגְּנוּ כְּמוֹ שְׁכַתְּבוּ שָׁם, דְּהִינּוּ לְפָנֵי מְנַחָה.

אִפֹּן יְחוּד הַמְּעוֹת וְהַקְּדָשׁוֹת

זִיָּהָר הָאָדָם שְׂלֵא לֹאמֵר עַל מְעוֹת הַנְּתִינָה שֶׁהֵן 'מַחְצִית הַשְּׁקָל', אֲלֵא רַק 'זִכָּר לְמַחְצִית הַשְּׁקָל', הוֹאִיל וְאִם זִכָּר עֲלֵיהֶם שָׁם שְׁקָלִים - יִתְפָּסוּ בְּקִדְשַׁת 'הַקְּדָשׁ' וְאֲסוּרִים בְּהִנָּאָה. דְּאִיתָא בְּשו"ת הַגְּאֹוֹנִים (תְּשׁוּבַת גַּאוּנֵי מוֹרַח וּמַעֲרַב ס"י מ): "מַה שְּׁמַכְרִיזִים עַל הַשְּׁקָלִים בְּמִקּוֹמָכֶם - לֹא יָפָה הֵם עוֹשִׂים שְׁקוּרָאִים אֹתָם 'שְׁקָלִים' וְנִאָּסְרוּ אֲסוּרֵי הַנָּאָה". וּבִסְדֵר רַב עֲמַרְם גְּאוּן (פּוּרִים) אִיתָא: "אִין שׁוֹקְלִין בְּזִמְנֵי הַזֶּה, וְאִם שְׁקָל - כִּיּוֹן שְׁקָרָא עֲלֵיהֶם שָׁם שְׁקָלִים תְּפִשְׁן הַקְּדָשׁ, וְאִין לְהֵן פְּדִיוֹן".

וּמִפְּלַ מְקוֹם, אִם נּוֹתֵן הַמְּעוֹת 'זִכָּר לְמַחְצִית הַשְּׁקָל' אִין קְפִידָא, בְּפִרְט כְּשֶׁמְפָרְשִׁים הַגְּבָאִים בְּנִתְּנָם לְשָׁם אִיזָה מוֹסְדוֹת תּוֹרָה גּוֹבִים הַמְּעוֹת, וְכִשְׁנוֹתֵן לְיַד הַגְּבָאִי עַל דַּעְתּוֹ נּוֹתְנִים. כֹּל שְׁכֵן כְּשֶׁנּוֹתֵן שְׁטְרוֹת כְּסָף וְלֹא מְטַבְּעוֹת כְּסָף מְמַשׁ, שְׁנִכָּר שְׂאִינוּ עוֹשֶׂה לְשָׁם מַחְצִית הַשְּׁקָל.

אִי נְמִי בְּכַח קְרִיאַת 'פְּרִשְׁת שְׁקָלִים' אֲשֶׁר הוּא בְּכַחֲנִיט 'וּנְשַׁלְמָה פְּרִים שְׁפִתֵינוּ'. אֲלֵא שְׁבִשׁו"ת "דְּבָרֵי יַצִּיב" (או"ח סימן רצג) כְּתַב מִכַּח קְשִׂיָה זו, שְׁנִרְאָה כִּי כְּבָר אָז, בִּימֵי מְרַדְכֵי וְאֲסִתָּר, הָיוּ נּוֹתְנִים מַחְצִית הַמְּטַבֵּעַ 'זִכָּר מַחְצִית הַשְּׁקָל' שְׁהָיָה נּוֹהֵג בְּמַקְדָּשׁ, וְכִיּוֹן שְׁנִתְּנוּ אָז מַחְצִית הַשְּׁקָל לְצְדָקָה בְּתוֹרַת זִכָּר לְמַקְדָּשׁ - הָיָה חָשׁוּב וּמְקַבֵּל מְאֹד קָמִי שְׂמִיָּא, וְזִכּוֹת הַמְּצוּה הַגְּנָה בְּעַדָם לְהַצִּילָם מִשְׁקָלָיו שֶׁל הַמֶּן.

הַזִּמְנֵי הַיּוֹתֵר רְאוּי לְנִתְיָנָה

וְאִמְנָם מְצִינוּ דַּעוֹת בְּדְבָרֵי רַבּוֹתֵינוּ, כְּמַה יֵּשׁ לְהַקְדִים בְּדְבָר זֶה, וְאִימְתִי הַזִּמְנֵי הַרְאוּי לְנִתְיָנָה 'זִכָּר לְמַחְצִית הַשְּׁקָל':

אֲמָרוּ בְּמַסְכַּת סוֹפְרִים (פֶּרֶק כ"א, ב): "וּבְאֲחָד בְּאֲדָר מְשַׁמְעִין עַל הַשְּׁקָלִים, וְלָמָּה בְּאֲחָד בְּאֲדָר? שְׁהָיָה צְפוּי וְגִלּוּי וְיָדוּעַ לְפָנֵי מִי שְׂאֲמַר וְהָיָה הַעוֹלָם, שְׁהָיָה הַמֶּן הַרְשָׁע עֲתִיד לְשְׁקָל כְּפִרוֹתָיו עַל יִשְׂרָאֵל, לְפִיכֶף הַקְּדִים וְאֲמַר לְמֹשֶׁה שְׂהִיו שְׁקָלֵי יִשְׂרָאֵל קוֹדְמִין לְשְׁקָלֵי הַמֶּן. וְצִרִיכִין כֹּל יִשְׂרָאֵל לְתַת שְׁקָלֵיהוֹן לְפָנֵי שְׁבַת זְכוּר, וְאֲסוּר לֹאמֵר עֲלֵיהֶם 'לְשָׁם כְּפָר', אֲלֵא 'לְשָׁם נְדָבָה'. הָרִי שְׁלִפֵי הַמְּבִאָר בְּמַסְכַּת סוֹפְרִים מְקַדִּימִים אֶת נְתִינָה 'זִכָּר לְמַחְצִית הַשְּׁקָל' כְּבָר לֹא בְּאֲדָר.

אוֹלָם בְּמַהַר"ל כְּתַב: "בְּמַנְחָה כְּשֶׁהוֹלְכִים לְבֵית הַכְּנֶסֶת נּוֹתְנִין מַחְצִית הַשְּׁקָל וּמְעוֹת פּוּרִים וְכו' וּמַתְּפַלְלִין מְנַחָה וְעַרְבִית", וְהִבִּיאֵו הַרְמ"א בְּ"דְרָכֵי מֹשֶׁה" (ס"י תְּרַצַּד אוֹת א) וְשִׁפְן הַמְּנַחָה וְדִלָּא כְּמַבְאָר בְּמַסְכַּת סוֹפְרִים, וְכֵן כְּתַב הַרְמ"א בְּהַג"ה (שָׁם) שְׂיֵשׁ לְתַנוּ בְּלֵיל פּוּרִים קָדָם שְׁמַתְפַּלְלִים מְנַחָה, וְכֵן נּוֹהֲגִים בְּכָל מְדִינּוֹת אֱלוֹ. וְאֲכֵן יֵשׁ בְּאֲמַת עֲנָן גְּדוֹל בְּנִתְיָנָה מְעוֹת בְּיוֹם הַתַּעֲנִיט, שְׁהֵלָא אֲמָרוּ

אֲחִשׁוּרוֹשׁ כְּמַבְאָר שָׁם עוֹרָא ד, ו. וְכֵן כְּתַב לְהַדְיָא בְּיַעֲרוֹת דְּבִשׁ (ח"א דְּרוֹשׁ ז): "וְאִף בִּימֵי מְרַדְכֵי וְאֲסִתָּר קָרְבוּ בְּבֵית הַמַּקְדָּשׁ, כִּי מִזְמַן כּוֹרֵשׁ הִרְאִישׁוֹן כְּבָר קָרְבוּ, כְּמוֹ שְׂאֲמָרוּ (מַגְלַה י) מְקַרִּיבִין אֲף עַל פִּי שְׂאִין בֵּית, כִּי מִימֵי כּוֹרֵשׁ הִרְאִישׁוֹן הַתַּחֲלִילוּ לְהַקְרִיב אֲף שְׂלֵא נִגְמַר בְּנִינּוּ, וְטַעַמוֹ הַאֲוִמְרִים שְׂלֵא הָיוּ מְקַרִּיבִין אֲזִי...". וּמִמִּילָא קְשִׂיָּא מַעֲקָרָא לִיתָא, כִּי כְּבָר אָז נְהָגָה מְחִדָּשׁ נְתִינָה מַחְצִית הַשְּׁקָל לְקִנְיַת קָרְבָנוֹת, וְאִפְלוּ שְׂלֵא נִבְנָה הַבַּיִת.

פְּרִשְׁת בִּי תִשָּׂא

להם. 'זֶה יִתְּנוּ... מַחְצִית הַשֶּׁקֶל', וְכִמָּה הוּא מַחְצִית הַשֶּׁקֶל? עֶשֶׂר מְעִין, אָמַר הַקַּב"ה: זֶה יִתְּנוּ עֶשֶׂר מְעִין, שֶׁהֵם מַחְצִית הַשֶּׁקֶל כְּדֵי שְׂיִכְפְּרוּ עַל עֲשֵׂת הַדְּבָרוֹת שֶׁעָבְרוּ עֲלֵיהֶם. מִי גָרַם לְפְרִשְׁת שֶׁקָלִים, הֶעֱבְרָה שֶׁל עֲגָלָה.

וְכַתֵּב רַבִּי חַיִּים פְּלָאגִי בְּסִפְרוֹ 'מוֹעֵד לְכָל חִי' (סי' לא סעיף צד): "וְלַעֲנִיּוֹת דַּעֲתִי, נִרְאָה שֶׁצָּרִיף לְתֵן בְּעַד כָּל אֲנָשִׁי בֵּיתוֹ אֲנָשִׁים, נְשִׁים וְטָף שֶׁהוּא לְפָדְיוֹן נַפְשָׁם, וְלִכְנֵן אִם הִיא מְעַבְרַת צָרִיף לְתֵן בְּעַד הַיֶּלֶד, וּכְזֶה מְסַלֵּק הַגְּזֵרָה רָעָה, שֶׁהִיָּתָה בְּשָׂמִים מִמֶּעַל, כִּי כֵן כַּח הַצְּדָקָה לְהַפִּיץ מִדַּת הַדִּין לְמִדַּת הַרַחֲמִים". וְדַבֵּר זֶה שִׁיף הֵן בַּצְּדָקָה שְׁנוֹתָנִים זָכָר לְמַחְצִית הַשֶּׁקֶל וְהֵן בַּמִּתְּנוּת לְאֲבִיּוֹנִים.

וְכֵן כָּתֵב בְּשׁו"ת 'בֵּית דָּוִד' (חיו"ד דף ער, ד) שֶׁבְּזִמְנֵן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ הָיָה קָנִים, הָיוּ נוֹתְנִים בְּכָל שָׁנָה מַחְצִית הַשֶּׁקֶל לְקַרְבָּנוֹת, וְעַתָּה כְּשֶׁחָרַב - אָנוּ נוֹתְנִים 'זָכָר לְמַחְצִית הַשֶּׁקֶל' כְּדֵי שֶׁיְהִי לָנוּ לְכַפֵּרֵת נַפְשֵׁנוּ בְּמִקוֹם הַקַּרְבָּנוֹת שֶׁהָיוּ מְכַפְּרִים עֲלֵינוּ, וְכִמּוֹ שֶׁאֲמָרוּ בְּגִמְרָא (ב"ב ט, א): "בְּזִמְנֵן שְׁבִית הַמִּקְדָּשׁ קָנִים, אָדָם שׁוֹקֵל שֶׁקֶלוֹ וּמִתְכַפֵּר לוֹ, עֲכָשׁוּ שְׂאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָנִים, אִם עוֹשִׂין צְדָקָה - מוֹטֵב".

וּבַפְּרָט יֵשׁ מַעֲלָה עֲצוּמָה כְּאֲשֶׁר הַצְּדָקָה נִתְּנָה לְעַמְלֵי תוֹרָה, וְכִמְאֲמַרְם ז"ל (קה"ר פ"א): "אִם בְּקִשְׁתָּ לַעֲשׂוֹת צְדָקָה - עֲשֵׂה אוֹתָהּ עִם עַמְלֵי תוֹרָה". וְיֵשׁ לְדַעַת כִּי אָדָם הַנּוֹתֵן צְדָקָה לְעַמְלֵי תוֹרָה, הָרִי הוּא זוֹכֵה לְהֶאֱרַת תוֹרָה, וְנִהְיֶה מִן הַשֶּׁכֶר הַעֲצוּם שֶׁל הַלּוֹמֵד הַנִּתְמַדָּ עַל יָדוֹ, וְאֵף עַל פִּי כֵן אֵין הַלּוֹמֵד הַנִּתְמַדָּ נֶחֱסַר כְּלוֹם מְשֻׁכְּרוֹ, וְדַבֵּר זֶה נִרְמָז בְּלִשׁוֹן רַבּוֹתֵינוּ (בְּכוֹרוֹת ה, ב): "מְנָה שֶׁל קֹדֶשׁ - מְנָה כְּפֹל הִיָּה", דְּהֵינּוּ, שֶׁצְדָקָה הַנִּתְּנָה לְאֲנָשִׁי הַקֹּדֶשׁ לּוֹמְדֵי הַתּוֹרָה, הִיא בְּכַחֲנִית 'מְנָה כְּפֹל', זוֹכִים הַתּוֹמָד וְהַנִּתְמַדָּ בְּשֶׁכֶר שֶׁלֵם מְבָלִי שֶׁיִּחְסְרוּ זֶה אֶת זֶה. וְהָרִי זֶה כְּדִגְמַת גֵּר דוֹלֵק, שֶׁגַּם אִם יִדְלִיקוּ מִמֶּנּוּ אֶלֶף גֵּרֹת - לֹא יִהְיֶה נֶחֱסַר אוֹרוֹ כְּלוֹם.

וּמִהָר"י שְׁוֹאֲרֵץ בְּשׁו"ת דְּבָרֵי יוֹסֵף (סי' נב) הִרְעִישׁ בְּזֶה, שֶׁגַּם אֲמִירַת 'זָכָר לְמַחְצִית הַשֶּׁקֶל' הִיא אֶסוּר גָּמוּר, וְכִמְעַט שֶׁצָּרִיכִים הַמַּעֲוֹת גְּנִיזָה, וְהִבִּיא רְאִיּוֹת לְכַף. אוּלַם דְּחָה דְּבָרָיו מְרֵן רַבְּנוּ עוֹבְדֵי יוֹסֵף זִיע"א (קול סיני פורים הע' 107), וְהִבִּיא מִדְּבָרֵי הַגָּאוֹן רַבִּי אֱלִיָּהוּ מְנִי (זְכוּרוֹת אֱלִיָּהוּ מֵע' ש' אוֹת ב'), שֶׁכָּתֵב עַל דְּבָרֵי מִהָר"י שְׁוֹאֲרֵץ: "וְהַעוֹלָם נוֹהֲגִים לומר 'זָכָר לְמַחְצִית הַשֶּׁקֶל', וְאֵין לְמַחֲוֹת בְּיָדָם, אֲבָל יֵשׁ לְמַחֲוֹת בְּאוֹמְרִים 'מַחְצִית הַשֶּׁקֶל'".

כּוֹנֵת הַנִּתְּנָה וּמִטְרַתָּהּ

רַבּוֹתֵינוּ תִּקְּנוּ נֶסֶח 'לְשֵׁם יְחִוּד' שֶׁיֵּשׁ לוֹמַר קָדָם קָיָם 'זָכָר לְמַחְצִית הַשֶּׁקֶל' (הוֹבָא בְּכַה"ח תְּרַצ"ד ס"כ"א): "רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, גְּלוֹי וְיָדוּעַ לְפָנֶיךָ שְׁבוּזֵן שֶׁהָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָנִים, הָיוּ יִשְׂרָאֵל נוֹתְנִין לְכָל אֶחָד וְאֶחָד מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּחֹדֶשׁ אֶדָר לְעִבּוּדַת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְכַפֵּר בְּעַדָם, וְעַתָּה בְּעוֹנוֹתֵינוּ הַרְבִּים חָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְאֵין אֲנַחְנוּ יְכוּלִין לְקָנִים מִצָּנָה זוֹ שֶׁל מַחְצִית הַשֶּׁקֶל. וְלִכֵּן יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה' אֱלֹהֵינוּ וְאֵלֵךְ אֲבוֹתֵינוּ, שֶׁיְהִי זֶה שִׂיחַ שְׁפִתוֹתֵינוּ, שֶׁקוֹרִין פְּרִשְׁת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל וְנוֹתְנִין כֶּסֶף זָכָר לְמַחְצִית הַשֶּׁקֶל לְצְדָקָה, יַעֲלֶה לְפָנֶיךָ כְּאֵלוֹ קִימָנוּ מִצּוֹת מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּפַעַל...".

וְאֲכֵן כְּפִי שֶׁאָנוּ לְמַדִּים מִנֶּסֶח זֶה, הִיָּה בְּנִתְּנָת 'מַחְצִית הַשֶּׁקֶל' לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ עֲנִין שֶׁל כְּפָרָה וְכִלְשׁוֹן הַתּוֹרָה (שְׁמוֹת ל, יג-טו) "זֶה יִתְּנוּ כָּל הָעֶבֶר עַל הַפְּקָדִים מַחְצִית הַשֶּׁקֶל בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ... לְתַת אֶת תְּרוּמַת ה' לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם". וּבַפְּסִיקְתָּא רַבְתִּי (פ"ה) מְבָאָר שֶׁנִּצְטָו יִשְׂרָאֵל עַל נִתְּנָת 'מַחְצִית הַשֶּׁקֶל' לְכַפֵּרָה עַל חֲטָא הָעֲגָל, וְזוֹ לְשׁוֹן הַפְּסִיקְתָּא:

"זֶה יִתְּנוּ - שֶׁשָּׂה גְרַמִּיסִין שֶׁל כֶּסֶף, אָמַר הַקַּב"ה: הֵם חֲטָאוּ מִשֵּׁשׁ שְׁעוֹת וְלִמְעַלָּה 'כִּי בִשֵׁשׁ מִשָּׂה' (שְׁמוֹת לב, א) לְפִיכֶף יְבִיאוּ שֶׁשָּׂה גְרַמִּיסִין. וְרַבּוֹתֵינוּ אָמְרוּ: הֵם חֲטָאוּ מַחְצִית הַיּוֹם וְלִמְעַלָּה, יְבִיאוּ מַחְצִית הַשֶּׁקֶל וְיִתְכַפֵּר

פְּרִישַׁת כִּי תִשָּׂא

פֶּסֶק מֶרֶן רַבִּי עֹבְדֵיָה יוֹסֵף זִיעֵ"א שְׁטוֹב לְהַחֲמִיר בְּשִׁטָּה זוּ.

קִדְּם תְּפִלַּת עֲרֵבִית, נִהְגוּ לומר מִזְמוֹר כ"א - 'לְמִנְצַחַת עַל אֵילַת הַשָּׁחַר', אֲשֶׁר אֲמִירְתוּ מִסְגֵּלַת לְקַבּוֹל תְּפִלוֹת וְהַגְשַׁמַּת מִשְׁאָלוֹת הַכָּלָל וְהַפְּרָט, כְּפִי שֶׁהִבְאֵנוּ לְעֵיל מִה'קֵב הַיִּשְׂרָאֵל. וְכֵן כְּדָאֵי וּמְמַלְץ לְכָל יִרְאָה שְׁמִים לְקַרְא אֶת הַתְּפִלוֹת הַמְתַּקּוֹת וְהַנְּפִלְאוֹת שֶׁל רַבִּי נִתָּן מִבְּרִסְלָב וְצ"ל בְּסִפְרוֹ 'לְקוּטֵי תְּפִלוֹת', וּמְתִיחֶסוֹת בַּפְּרָטוֹת לְכָל עֲנִיָּן וְעֲנִיָּן מִעֲנִיָּנֵי הַחֵג, וּמִנְהַגְנוּ בְּסִיעֵתָא דְשְׁמִיָּא לְאוּמָרָם יַחַד עִם הַצְּבוֹר, קִדְּם תְּפִלַּת עֲרֵבִית שֶׁל לַיִל הַפּוֹרִים.

'קְרִיאַת הַמְּגִלָּה' - וְאוֹר הַקְּדוּשָׁה הַגָּנוּז בָּהּ
קְרִיאַת הַמְּגִלָּה - יֵשׁ בָּהּ בְּחִינָה שֶׁל 'קְבִלַת הַתּוֹרָה מִחֲדָשׁ', כְּפִי שֶׁכָּתַב בְּסִפְרוֹ הַקְּדוֹשׁ 'קְדֻשַׁת לוי' (ח"ב קְדֻשָּׁה רֵאשׁוּנָה) עַל דְּבַרֵי חֲזו"ל (שִׁבְת פּח, א): "קִיְמוּ וְקַבְּלוּ הַיְהוּדִים - קִיְמוּ מֵהַ שֶׁקַּבְּלוּ כְּבָר". שֵׁישׁ לְקַשֵּׁר דָּרָשׁ חֲזו"ל זֶה, הַמְּדַבֵּר בְּקְבִלַת הַתּוֹרָה מֵאֲהָבָה, עִם הַמְּשֻׁן הַכְּתוּבִים "לְהִיּוֹת עֹשִׂים אֶת שְׁנֵי הַיָּמִים הָאֵלֶּה כְּכַתְּבָם וְכִזְמַנָּם בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה", דִּהְיִנוּ, שֶׁעַל יְדֵי מִצְוֹת קְרִיאַת הַמְּגִלָּה וְעֲשִׂית מִצְוֹת הַפּוֹרִים, קַבְּלוּ יִשְׂרָאֵל בִּימֵי מְרַדְכֵי וְאַסְתֵּר אֶת הַתּוֹרָה מֵאֲהָבָה. וּמֵאוֹתוֹ הַזְּמַן וְאַיִלָּךְ - בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, שֶׁבָּה אָנוּ קוֹרְאִים אֶת הַמְּגִלָּה, עֲלִינוּ לְכוֹן שְׁאֲנוּ מְקַבְּלִים עֲלֵינוּ מִחֲדָשׁ מִמֶּשׁ עַל תּוֹרָה וּמִצְוֹת, כְּשֶׁם שֶׁעָשׂוּ זֹאת אֲבוֹתֵינוּ בְּקִיּוּם מִצְוֹת הַפּוֹרִים.

וּמִסְפָּר עַל צְדִיקֵי הַדּוֹרוֹת, שֶׁהִיוּ מְסֻגְלִים לְרֵאוֹת בְּאוֹתִיּוֹת הַמְּגִלָּה אֶת כָּל מֵה שֶׁיֵּאָרַע בְּמִשְׁךְ הַשָּׁנָה כְּלָה, כִּי הַמְּגִלָּה אֵינָה רַק סִפּוֹר דְּבָרִים בְּעֵלְמָא, מֵאֵי דִּהְוָה הָוָה, אֶלָּא קְדֻשָּׁתָהּ שִׁכְתָּה בְּכָל דּוֹר וְדוֹר. וְכֵן מְפָרֵשׁ אוֹר שֶׁכָּעַת הַיָּמִים ה'בְּעַל שֶׁם טוֹב' אֶת לְשׁוֹן הַמְּשֻׁנָּה (מְגִלָּה יו, א) "הַקּוֹרָא אֶת הַמְּגִלָּה לְמִפְרַע - לֹא יִצָּא". דִּהְיִנוּ, מִי שֶׁקּוֹרָא אֶת הַמְּגִלָּה כְּאֵלוֹ הַיְתֵה סִפּוֹרֵי מַעֲשִׂיּוֹת מִתְּקוּפַת הַעֵת הַעֲתִיקָה,

וְאִם כֵּן, אֲשֶׁרֵי מִי שְׁנוֹתָן יִזְכָּר לְמַחְצִית הַשָּׁקֶל' לְאַחֲזֶקֶת יְשִׁיבוֹת, כּוֹלָלִים וְתַלְמוּדֵי תּוֹרָה. הָרִי זֹכָה בְּזֶה הֵן לְכַפְרָה עַל עֲוֹנוֹתָיו, וְהֵן לְשִׁכָּר לְמוֹד תּוֹרָה הַעוֹמֵד לְזִכְרוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, וְאָמְרוּ (תוֹס' סוּטָה לו, ב בִּשְׁם יְרוּשְׁלָמִי): אָמַר רַבִּי חֲנָנָל אָמַר רַבִּי יְרֵמְיָה עֲתִיד הַקַּב"ה לְעֲשׂוֹת צֶלַע לְבַעֲלֵי מִצְוֹת (מִחֲזִיקֵי תּוֹרָה) בְּצִלְזָן שֶׁל בְּעֵלֵי תּוֹרָה, שְׁנֹאֲמַר (קַהֲלַת ז) 'כִּי בְּצֶלַע הַחֲכָמָה בְּצֶלַע הַכֹּסֵף' וְאוּמַר: (מַשְׁלֵי ג) 'עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ'.

שְׁעוֹר הַנְּתִינָה הָרְאוּי

לְעֲנִין שְׁעוֹר הַנְּתִינָה - הָאֲרִיף הַרַב בֵּית דּוֹד' (שֵׁם) וְהַעֲלָה שֶׁשְׁעוֹר 'מַחְצִית הַשָּׁקֶל' עוֹלָה מִשָּׁקֶל שְׁלֹשָׁה דִּרְהָם, שֶׁהֵם תְּשַׁע גְּרָם כֶּסֶף טָהוֹר, וְכֵן מִנְהַגְנוּ הַסְּפָרְדִּים לְתֵן מְעוֹת כְּשְׁעוֹר זֶה, הַנֶּעַ בְּיָמֵינוּ בֵּין 20 ל-30 ש"ח. אָמְנָם מְנַהֵג אַחֲנוּ הָאֲשְׁכְּנָזִים, כְּפִי שֶׁהוּבָא בְּרַמ"א (ס' תְּרַצַּד) לְתֵן ג' מְטָבְעוֹת שֶׁל מִתְּכַת, מִפְּנֵי שְׁנֹאֲמַר ג' פְּעָמִים 'תְּרוּמַת ה'" בְּפְרִישַׁת שָׁקֶלִים. וּמִי שְׁאִין יָדוֹ מְשֻׁגָּת יָכוֹל לְהַסְתַּמֵּךְ עַל מְנַהֵג זֶה, וְאִם קָשָׁה לוֹ מִבְּחִינָה פְּלִפְלִית - יוֹצֵא יְדֵי חוֹכָה אֶף בְּמִטְבַּע שֶׁל 'חֲצִי שָׁקֶל', שֶׁהוּא מַחְצִית הַמְּטָבַע הַמְּקַבֵּל בְּמִדְיָנָה.

וְלְעֲנִין גִּיל הַנְּתִינָה, כָּתַב הַרַמְ"א (או"ח תְּרַצַּד, א): "אִין חֲבֵב לְתַנּוּ רַק מִי שֶׁהוּא מְבִין עֲשָׂרִים וְלִמְעֵלָה", וְזוֹ דַּעַת רַבְּנּוּ עֹבְדֵיָה מִבְּרִטְנֹרָא (שְׁקֵלִים פ"א מ"ג) שֶׁקֵּטְנִים הַפְּטוּרִים מִן הַשָּׁקֶלִים, מִיָּרִי בְּפַחוֹת מְבִין עֲשָׂרִים, וְכֵן דַּעַת הַחֲזוֹקוּנֵי (ר"פ כִּי תִשָּׂא). אוּלָם כְּבָר הַשִּׁיג עֲלָיו ה'תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב' (שֵׁם מ"ד), וְכָתַב: "לֹא יִדְעִתִּי מִי הַכְּרִיחוֹ לְכַף, דְּמִתְּנִיתִין דְּתַנּוּ 'קֵטְנִים' מִסְתַּבֵּר דַּעַד בֵּן י"ג שָׁנָה הוּא, כְּכָל קֵטְנִים דַּעֲלָמָא. וְכֵן פֶּסֶק הַרַמְבַּ"ם בְּפְרוּשׁ הַמְּשֻׁנָּה וּבְחִבּוּרֵי, וְהַרַמְבַּ"ן בְּפְרוּשׁ הַחֲמֵשׁ, וְכֵן בְּהַדְּיָא בִּירוּשְׁלָמִי". וְעַל פִּי דַּעַת הַרַב בֵּית דּוֹד' יֵשׁ לְתֵן מַחְצִית הַשָּׁקֶל בְּעַד כָּל מִי שֶׁהִבִּיא ב' שְׁעָרוֹת (כֵּן הַעֲלָה בְּשו"ת "יִשְׁכִּיל עֲבָדֵי" ח"א או"ח יט). וְלַהֲלַכָּה

ברשת כי תשא

ברכות המגלה

מנהג הספרדים ובני עדות המזרח, קדם קריאת המגלה בליל פורים, לברך שתי ברכות: על מקרא מגילה וברכת שהחנינו. וראוי לכונן בשעת ברכת 'שהחנינו' לפטר בזה את כל מצוות היום, מקרא מגלה (של יום), משתה ושמחה, משלוח מנות ומתנות לאביונים. ומנהג האשכנזים שבקריאת המגלה של יום מברכים 'שהחנינו' פעם נוספת.

וכתב בספר 'הליכות מועד' (להרה"ג אופיר מלפ"ה שליט"א), שספרדי המתפלל בבקר במנין אשכנזי - אם כון בשעת ה'שהחנינו' של הלילה על כל מצוות היום, אין לו לענות 'אמן' אחר ברכת שהחנינו שמברך הקורא האשכנזי ביום, הואיל ולגביו חשיב הדבר הפסק בין ברכת 'מקרא מגלה' לקריאה עצמה. אולם אם לא זכר לכון בלילה - רשאי לענות אמן על ברכת הקורא, ויכון על המצוות המתחדשות ביום.

חשיבות הרפוא וההקשבה

חובה על כל אדם להתרכז בכל כחו בשעת קריאת המגלה. וכתבו הפוסקים (מ"ב תרצ"ד סק"ה) שאפלו החסיר ולא שמע מפי הקורא מילה אחת - לא יצא ידי חובתו, על פן חזב האדם להיות ברכוז גדול ובהקשבה מלאה. ומה טוב להכין את המגלה לפני פורים, עם פרוש רש"י או פרוש אחר, כדי שהנושאים יהיו שגורים אצלו, ויש בזה תועלת לרכוז. עוד ראוי למי שיודו משגת, להאזין לקורא המגלה כשולפניו מגלה בשרה, וכך אם לא שמע איזו תבה - יכול להשלימה מתוך הכתב, ולא יחשב 'קראתה על פה'.

לפעמים אדם מאזין לקורא, ותוף כף הוא שוקע במחשבות, ומתנתק ממהלף הקריאה. אם כפאשר ישאלוהו היכן אוזנים בדיוק - לא ידע להשיב, אין זו נחשבת שמיעה ולא יצא. אולם אם שקע במחשבות, אף אינו

ואינו מרגיש שיכות ממש לקדשתה - לא יצא ידי חובה, והחטיא בזה את המטרה.

ומפרסם בשם רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל, לפרש הפסוק המסים ספור המגלה (אסתר י, ב) "וכל מעשה תקפו וגבורתו ופרשת גדלת מרדכי אשר גדלו המלך הלוא הם כתובים על ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס", ולכאורה, מה בא ללמדנו בנותנו 'מראה מקום' לספרי דברי הימים? אלא הנה אומר רבי יחזקאל, בא הכתוב לומר לך: אם רצונך בספורי מעשיות משוכבי נפש - כלך לך אצל ספר דברי הימים למלכי מדי ופרס, כי המגלה שלנו - כל בלה קדש, והספור שהיא מספרת מכון באפן המדיק ביותר, לרומם ולקדש, לגרם לאדם להשיג גדלת אלהי ישראל והנהגתו בעולם, וכלשון הפיוט החותם את מגלת אסתר: "להודיע שכל קניף לא יבושו, ולא יפלטו לנצח כל החוסים בך".

והנה אומר הרב הקדוש שר שלום מבעלז ויע"א: מגלה עולה בגימטריא מחל, רמז שעל ידי קריאת המגלה מחל הקב"ה על עוונותיהם של ישראל, וזאת על פי מאמר המדרש (שוח"ט מזמור יח): "כל מי שנעשה לו גס ואומר שירה, בידוע שמוחלין לו עוונותיו" וקריאת המגלה - היא שירה, שהיא במקום הלל, כנאמר בגמרא (מגלה יד, א) קריאתה זו הלילה.

זמן קריאת המגלה

בידוע, על פי הוראתו של פאר הדור והדרו רבנו עובדיה יוסף זצ"ל, נוהגים להחמיר לכתחלה להוציא את השבת ואת יום הכפורים בזמן רבנו תם, הואיל והם ענינים דאורייתא, וכך יש לנו להחמיר גם במקרא מגילה שהוא מדברי קבלה. ואמנם ביחס לבני הפרזים שקורין בי"ד, ועדין הם שרויים בצום, קשה להטריח את הצבור ולהמתין לזמן ר"ת. אף לבני הפרזים שקורין בט"ו, נראה שיש ענין להמתין לזמן ר"ת, באפן שלא יפגע הענין של 'ברב עם' ו'פרסומי ניסא'.

פְּרִשֵׁת כִּי תִשָּׂא

לְהַמְשִׁיךְ אֶת הַקְּרִיאָה, או לְחַלּוֹפִין נַעֲשֶׂה כְּחֻרְשִׁים מְרַעַשׂ הַפְּצוּצִים עַד כְּדֵי אִי יִכְלַת לִשְׁמַע אֶת עֲצָמָם.

וּכְבָר כָּתַב הַגֵּר"מ שְׁטְרֵנְבוֹף שְׁלִיט"א בְּסִפְרוֹ 'מוֹעֲדִים וְזִמְנִים' שָׁאִין לְבַטֵּל שׁוּם מְנַהֵג, חֵס וְשָׁלוֹם, שְׁכָבֵר נִהְגוּ בוֹ קִדְמוֹנִים, אִךְ רָאוּי לַעֲשׂוֹתוֹ בְּאֶפֶן הַמְשַׁכֵּל שְׁלֵא יִפְרִיעַ לְקִיּוֹם הַהֲלָכָה. לְכֵן יֵשׁ שְׁנוּהֲגִים לְהַכּוֹת רַק בְּשִׁמְיעַת הַמֶּן הֵרָאשׁוֹן וְהֶאֱחָרוֹן, וְיֵשׁ שְׁמַכִּים רַק בְּשַׁעַה שְׁאוּמְרִים 'אֲרוּר הַמֶּן' שְׁבִסְיוֹם קְרִיאַת הַמְּגִלָּה.

דִּין הַשׁוֹמֵעַ מִתּוֹךְ הַחֲמֹשׁ וּמִתּוֹךְ מְגִלָּה כְּשֶׁרָה

הַשׁוֹמֵעַ אֶת הַמְּגִלָּה מִפִּי הַקּוֹרֵא, וְלִפְנֵי אֵין מְגִלַת קֶלֶף כְּשֶׁרָה אֵלֶּא חֲמֹשׁ בְּלִבְד - וְהִיא אִם לֹא שָׁמַע מְסַפֵּר מְלִים, יִכּוֹל לְקַרֵּא בְּלַחֲשׁ מִתּוֹךְ הַחֲמֹשׁ, וְיִגִּיעַ עַד מְקוֹם שֶׁהַחֲזָן מְצוּי בוֹ. וְאֶפְלוּ שְׁדִין הַחֲמֹשׁ כְּדִין 'קְרִיאָה עַל פֶּה', הוֹאִיל וְאֵת רַב הַקְּרִיאָה שׁוֹמֵעַ מִמְּגִלָּה כְּשֶׁרָה מִפִּי הַחֲזָן - שְׁפִיר דְּמִי.

עוֹד רָאוּי לְהַתְּרִיעַ, כִּי לַפְּעָמִים יֵשׁ לִפְנֵי הַשׁוֹמֵעַ מְגִלָּה כְּשֶׁרָה, וְלִכֵּן הוּא מְחַלֵּט שְׁלֵא לְהַקְּשִׁיב לְקְרִיאַת הַחֲזָן, אֵלֶּא קוֹרֵא בְּעֲצָמוֹ יַחַד עִמּוֹ בְּלַחֲשׁ. וְכֵן אִם יֵשׁ לִפְנֵי חֲמֹשׁ, וְהוּא רַק מְשַׁלֵּם בְּפִיו מְעַט מְלִים, שְׁלֵא הַצְּלִיחַ לִשְׁמַע. בְּמַצְבִּים כְּאֵלוֹ - מְצוּי מְאֹד שֶׁהָאָדָם קוֹרֵא מְבַלֵּי לְהַשְׁמִיעַ לְאֲזִנָּיו, עַל מִנַּת שְׁלֵא לְהַפְּרִיעַ לְשִׁכְנוֹ - אֲמָנָם דַּעַת מְרַן (ב"י טו"ס תרפ"ט) לְגַבֵּי חֲרַשׁ הַמְּדַבֵּר וְאִינוֹ שׁוֹמֵעַ - שְׁלֵא יֵצֵא יְדֵי חוֹבָה, וְהַטַּעַם שְׁלַעֲנֵן קְרִיאַת הַמְּגִלָּה קְרֵא וְלֹא הַשְׁמִיעַ לְאֲזִנָּיו לֹא יֵצֵא, דְּכַעֲי פְּרָסוּמִי נִיסָא וְלִיכָא, עַל כֵּן צָרִיךְ לְהִזְהֵר מְאֹד לְהִיּוֹת מְשִׁמֵּעַ לְאֲזִנָּיו.

וְאֲמָנָם מְרַן הֵרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן שְׁלִיט"א ב'יִלְקוּט יוֹסֵף' (עֲמוּד תַּצַּד) כְּתַב לְהֲלַכָּה שְׁבִדְעֵבֵד יֵצֵא יְדֵי חוֹבָה, הוֹאִיל וְיֵשׁ סְבָרָא לּוֹמֵר שֶׁהַחֲמִיר מְרַן בְּחֲרַשׁ דְּוָקָא שָׁאִין לוֹ אֶפְשָׁרוּת לִשְׁמַע, אִךְ מִי שָׁאִינוֹ חֲרַשׁ וְלֹא הַשְׁמִיעַ לְאֲזִנָּיו - יֵצֵא

מִנְתָּק לְגַמְרִי, וְאִם יִשְׁאַלוּ אוֹתוֹ הֵיכֵן אוֹחֲזִים יְדַע לְעֲנוּת - יֵצֵא יְדֵי חוֹבָה בְּשִׁמְיעַתוֹ זוּ.

מְנַהֵג הַפְּעֻלָּה הַמֶּן - מְנַהֵג טוֹב הוּא, וְיֵשׁ בוֹ עֲנִינִים גְּדוֹלִים, בְּפִרְט קִיּוֹם מְצוּהָ שֶׁל 'מְחִיטָה עֲמָלֵק', עוֹד כְּתַבוּ בְּסִפְרֵים (כ"ח תרצ"א קח) כִּי עַל כָּל הַפְּעֻלָּה, שָׁאִינוֹ מְכִים בְּשִׁמְיעַת שְׁמוֹ שֶׁל 'הַמֶּן הַרְשָׁע' - נַעֲשֶׂה בוֹ בְּכָל שְׁנָה וְשְׁנָה דִּין מְחֻדָּשׁ, וְנִגְזַר עֲלָיו לְהִיּוֹת שְׁקוּעַ עוֹד יוֹתֵר בְּעֲמָקֵי שְׁאוֹל תַּחֲתִיתִי, וְכֵן נִשְׁבַּר כַּחֲם שֶׁל כָּל הַמְּשֻׁטֵּינִים וְהַמְּקַטְרָגִים. אִךְ יֵשׁ בְּזוֹה סְגֻלָּה לְהַחֲלִישׁ קְלַפַּת עֲמָלֵק שְׁבַלְב, הַמְּתַבַּטֵּאת בְּסִפְקוֹת וּבְחִסְרוֹן אֲמוּנָה. אוֹלָם דָּא עָקָא, שְׁפַעְמִים רַבּוֹת בְּעַקְבוֹת רַעֲשֵׁי הַהַפְּעֻלָּה - אָדָם יִכּוֹל לְהַפְּסִיד שְׁמִיעַת אִיזוֹ מִיָּלָה, אוֹ לְאָבֵד אֶת הַרְכוּזוֹ, עַל כֵּן צָרִיךְ לְהִזְהֵר בְּזוֹ בְּיוֹתֵר.

אֲמָנָם, נַעֲרִים הַמְּפּוֹצְצִים בְּבֵית הַכְּנֶסֶת נִפְצָים וְחִזְזִים - לֹא יָפָה הֵם עוֹשִׂים, וְכָבֵד הַתְּרִיעַ הַגָּאוֹן רַבֵּי חַיִּים פְּלֶאגִי בְּסִפְרוֹ 'מוֹעֵד לְכָל חַי' (בְּפִתְיָה) שֶׁהַשְׁמוּשׁ בְּאֶבֶק שְׁרָפָה וּבְחֲמִיר נִפְץ - הוּא מְמַנְהֵגִי אֲמוּנַת הָעוֹלָם, וְאֵין נְכוּן לְאֵמָה יִשְׁרָאֵלִית בְּשׁוּם מְקוֹם וּבְשׁוּם זְמַן לַעֲשׂוֹת כָּךְ, וְהַעוֹשֶׂה עוֹבֵר עַל 'לֹא תַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיהֶם'. "וְלֹא מִבְּעֵינֵי לְהַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכָלֵי יְרֵי שְׁיֵשׁ בְּהֵם סִכְנַת מוֹת, אֵלֶּא אֶפְלוּ מֵהַשְׁמִימִים בְּתוֹךְ נִירוֹת כְּרוּכִים וּקְשׁוּרִים מְעַפֵּר שְׁרָפָה (נִפְצִים וְחִזְזִים) - אִינוֹ נְכוּן לַעֲשׂוֹתוֹ, וְאֶפְלוּ בְּפוּרִים דְּאִיכָא שְׁמַחָה רַבָּה, כִּי לְכַאוּרָה בְּדַבְרֵים קְטַנִּים וְקְלִים כְּאֵלוֹ לִית בְּהוּ סִכְנַת מוֹת, מְכַל מְקוֹם לֹא יִבְצַר מְצַעַר וְנִזְק. וְכֵן אֲרַע בְּעִירָנוּ אֲזַמִּיר שְׁהִיְתָה שְׁרָפָה גְּדוֹלָה, וְנִשְׁרָפוּ כָּל בְּתֵי הָעִיר מִחֲמַת שְׁבַחֲתַנַּת גּוֹי אֶחָד מֵאִלֵּי הָאָרֶץ הַטִּילוּ מֵאֲלוֹ הַנִּירוֹת הַכְּרוּכִים".

וְכֵן הִיא מְתַרִיעַ עַל כָּךְ מְרַן פְּאָר הַדּוֹר רַבְּנוֹ עוֹבְדֵי יוֹסֵף זִיע"א, וְהִיא מְסַפֵּר שְׁרָאָה בְּמוֹ עֵינָיו חֲזָנִים שְׁהִיוּ קוֹרְאִים אֶת הַמְּגִלָּה, וּמְרַב עֲשׂוֹן שְׁהִיא בְּבֵית הַכְּנֶסֶת, עָקַב מִיַּי הַנִּפְצָים שְׁנִזְרָקוּ בוֹ, הִיוּ נִחְנָקִים מְבַלֵּי יִכְלַת

פְּרִישַׁת בֵּי תְּשׂוּא

קְרִיאַת הַמְּגִלָּה בְּבֵית הַכְּנֶסֶת בְּמִנְיַן נָשִׁים, וּבַהֲזַדְמָנוּת אַחֲרַת הַשִּׁיב שָׁאִין שׁוּם עֲנָן לִילָף אֶל בֵּית הַכְּנֶסֶת לְמִנְיַן נָשִׁים. וּמִרְן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן שְׁלִיט"א, צִדָּד לְהִלְכָה כָּל־שׁוֹן אַחֲרוֹן, וְהַטַּעַם הוֹאִיל וְאִין בְּנָשִׁים דִּין 'צַבּוּר', הָרִי אִין שׁוּם הַפְּרִשׁ בֵּין אִשָּׁה אַחַת לְמֵאָה נָשִׁים, שֶׁהִלָּא כָּל הַגְּדָר שֶׁל 'צַבּוּר' כְּפִי הַנְּלָמָד מִפְּסוּק שֶׁל 'וְנִקְדַּשְׁתִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' - בְּאֲנָשִׁים נֶאֱמָר.

כְּאֲשֶׁר הַבַּעַל קוֹרָא לְאִשְׁתּוֹ - אָף עַל פִּי שְׂיָצָא יְדֵי חוּבָה, יְבָרַךְ קֹדֶם קְרִיאַת הַמְּגִלָּה אֶת כָּל הַבְּרָכוֹת. וְאִמְנָם בְּסִפְר "תְּפִלָּה לְדוֹר" (דף פה, ב) כְּתַב, שֶׁהַקּוֹרָא לְנָשִׁים לֹא יְבָרַךְ "מִקְרָא מְגִלָּה", מִפְּנֵי שְׂאִי אֶפְשָׁר שְׂיִכְוֶנוּ לְשִׁמְעַע כָּל הַקְּרִיאָה הַיֵּטִב מִכְּלִי לְדַלֵּג אֶפְלוּ תִּכְּהָ אַחַת אוֹ יוֹתֵר בְּשִׁמְיַעְתָּם, וְכֵן פִּסְק הַגְּאוּן רַבִּי יוֹסֵף חַיִּים בְּכֵן אִישׁ חַי' (תְּצוּהוּ א'). אוּלָם דַּעַת מִרְן הַגְּר"ע יוֹסֵף זִיע"א (שׁו"ת יב"א ח"א מד) דָּאִין לְנוּ לְחַשֵּׁשׁ לְגִזְרוֹת, שֶׁלֹּא חֲשָׁשׁוּ לָהֶם רַבּוֹתֵינוּ חֲכָמֵי הַש"ס וְהַפּוֹסְקִים, וְכָל שָׁפֵן בְּזִמְן הַזֶּה דְּאֶכְשׁוּר דְּרִי, וְרַב הַנָּשִׁים בְּקִיאוֹת גַּם בְּלִשׁוֹן הַקֶּדֶשׁ, שֶׁהִיא הַשְּׂפָה הַמְּדַבֶּרֶת פֶּאן בְּאַרְצֵנוּ הַקְּדוּשָׁה, וְאִם יִתְּנוּ אֶת דַּעְתָּן וְיַעֲקֹבוּ מִתּוֹךְ הַחֲמֵשׁ - יוּכְלוּ לְכַוֵּן וְלִשְׁמַע כָּל תִּכְּהָ מִפִּי הַקּוֹרָא, וְלִכְּן אִין דִּי לְהַפְסִידֵם בְּחִנָּם בְּרַפְתַּת הַמְּצוּוֹת. [אוּלָם לֹא יְבָרַךְ בְּרַפְתַּת הַחֲתוּמִים שֶׁלְאַחַר הַמְּגִלָּה, דָּאִין מְבָרְכִים בְּרַפְתַּת 'הָרַב אֶת רִיבְנוּ' אֲלֵא בַּעֲשָׂרָה, וְעֶשֶׂר נָשִׁים חֲשִׁיבֵי 'צַבּוּר' לְעִנְיַן זֶה]

שְׂמִיעַת הַמְּגִלָּה בְּשַׁדוֹר חַי, דְּרָף רְדִיו אוֹ לִוְיָן.

כְּמוֹכֵן שָׁאִין אָדָם יוֹצֵא יְדֵי חוּבָה מִשְׂמִיעַת הַקְּלָטָה שֶׁל 'קְרִיאַת הַמְּגִלָּה', וְאָף לֹא בְּשַׁדוֹר יִשִּׁיר בְּלוֹיָן אוֹ בְּרְדִיו, מִטַּעַם שֶׁהַקּוֹל הַנִּשְׁמַע בְּרְדִיו אוֹ דְּרָף הַלוֹיָן אִינוּ הַקּוֹל הָאֱמָתִי שֶׁל הַגְּבֵרָא, אֲלֵא הַעֲתָק מִדִּיק שְׁלוֹ, הַנֶּעֱשֶׂה עַל יְדֵי זְרָמִים חֲשִׁמְלִיִּים. (שׁו"ת יב"א ח"א ס"ט אות יח).

רַק שְׂמִיעַת דְּרָף מְגַבֵּר קוֹל (רַמְקוֹל), בְּאִפְּן שְׂאֵף בְּלֹא הַרְמְקוֹל הִיָּה מְסַגֵּל לְשִׁמְעַע - יוֹצֵא

יְדֵי חוּבָה, שֶׁהִלָּא אָמְרוּ חֲכָמִים (יבמות קד, ב) 'כָּל הָרְאוּי לְבִילָה אִין בִּילָה מְעַכְבֶּת בּוֹ'. עַל כָּל פָּנִים לְכַתְחֵלָה וְדָאִי יֵשׁ לְהַזְהִיר בְּזֶה.

נָשִׁים בְּקְרִיאַת הַמְּגִלָּה

אִיתָא בְּגִמְרָא (מגילה ד, א): "אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי: נָשִׁים חֲיֹבּוֹת בְּמִקְרָא מְגִלָּה, שְׂאֵף הֵן הִיוּ בְּאוֹתוֹ הַנֶּסֶם". וְלִכְּן נִהְגוּ שְׂאֵף נָשִׁים בְּאוֹת לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְקְרִיאַת הַמְּגִלָּה, אוֹ שְׂשׁוּמְעוֹת מִפִּי קוֹרָא מְמַחָה בְּמִנְיַן נָשִׁים, וְאָף יֵשׁ שֶׁהַבַּעַל קוֹרָא לְאִשְׁתּוֹ וּמוֹצִיא אוֹתָהּ יְדֵי חוּבָה. וְעַל כָּל פָּנִים, אִם הַבַּעַל אִינוּ יוֹדַע לְקָרָא בְּדַקְדוּק, וְדָאִי שֶׁלֹּא תִשְׁמַע הַקְּרִיאָה מִמֶּנּוּ, פִּי קְרוֹב לְוִדָאִי פֶּלֶל לֹא יוֹצֵאת יְדֵי חוּבָה, וְצְרִיכָה לְהַעֲדִיף בְּבִרוֹר לְשִׁמְעַע מִפִּי קוֹרָא מְמַחָה. וּבְשַׁעַת הַדְּחָק שָׁאִין מִי שְׂיִקְרָא, יְכוּל לְשִׁים בְּרַקַּע הַקְּלָטָה מִפִּי קוֹרָא מְמַחָה, וְתוֹךְ כְּדִי שְׂמִיעָה יִקְרָא בְּפִיו מִמְּגִלָּה כְּשֶׁרָה בְּאִפְּן הַנְּכוּן וְהַמְּדַקְדָּק.

וְדָנוּ הַפּוֹסְקִים מַהִי הַדְּרָף הַעֲדִיפָה בְּזֶה? וּבְ"חֲזוֹן עוֹבְדֵיָה" (עמוד נב) הַבִּיא דְּבָרֵי ה'חֲלֵקֶת יַעֲקֹב' (או"ח סי' רלא) שְׂאִין כָּל עֲדִיפוֹת שֶׁתְּבוּא הָאִשָּׁה לְבֵית הַכְּנֶסֶת לְשִׁמְיַעַת הַמְּגִלָּה בְּמִנְיַן שֶׁל גְּבָרִים, וְיְכוּלָה לְשִׁמְעַע בְּבִיתָהּ, וְכֵן דִּיק מְלִשׁוֹן ה'מְגִן אַבְרָהָם' (סי' תרפ"ט סק"א), שֶׁכְּתַב בְּעִנְיַן חַיּוֹב נָשִׁים בְּקְרִיאַת הַמְּגִלָּה: "וְלִכְּן צְרִיף לְקִירוֹתוֹ בְּבִיתוֹ לְפָנֵי הַתְּתוּלוֹת". הָרִי לָף שֶׁלֹּא הַזְּכִיר כָּלֵל הִלְיָכָה לְבֵית הַכְּנֶסֶת. וְאֶפְשָׁר הַטַּעַם דְּכַנְשִׁים לֹא שִׁיף 'בְּרַב עִם' אוֹ 'פְּרָסוּמֵי נִסָּא', שְׂאִין בְּזֶה תוֹעֵלֶת כָּל כֶּף לְפָרְסוּם הַנֶּסֶם, פִּינִן שֶׁהַנָּשִׁים הַבְּאוֹת לְבֵית הַכְּנֶסֶת, אִינִן מְשַׁתְּפוֹת יַחַד עִם הַצַּבּוּר, אֲלֵא נִמְצְאוֹת בְּעִזְרָה. וְלִכְּן אִין לְנוּ לְחַדֵּשׁ עֲלֵיהֶן חַיּוֹב שֶׁלֹּא מְצִינּוּ מִפְּרִשׁ, וּבְפִרְט שֶׁבְּדְרָף כָּלֵל טְרוּדוֹת בְּעַסְקֵי הַבֵּית, וְקָשָׁה עֲלֵיהֶם הַדְּבָר, עֵינִן שָׁם. וְלְעִנְיַן אִם יֵשׁ עֲדִיפוֹת לְאִשָּׁה לְהַשְׁתַּתֵּף בְּמִנְיַן נָשִׁים' אוֹ לְשִׁמְעַע בְּבִיתָהּ - כְּתַב בְּסִפְר 'יְבָקְשׁוּ מִפִּיהוּ' (עמוד פב) שֶׁנִּשְׂאָל בְּזֶה הַגְּרִי"שׁ אֲלֵי־שִׁיב זְצ"ל, וְהַשִּׁיב שְׁעַדִּיף שֶׁהַנָּשִׁים יִשְׁמַעוּ

פְּרִשֵׁת כִּי תִשָּׂא

בְּרַב עֵם הַדֶּרֶת מְלֶךְ, אוֹלָם אִם יֵשׁ חֶשֶׁשׁ
שִׁפְרִיעוּ שָׁם, וַיְהִי קֶשֶׁה לְשֹׁמֵעַ וּלְהַתְרַפֵּז,
עֲדִיף בֵּית כְּנֶסֶת מוֹעֵט-מִשְׁתַּתְּפִים וְאִיכוֹתִי,
עַל פְּנֵי מִנְיָן רַב-מִשְׁתַּתְּפִים, שִׁישׁ בּוֹ הַפְּרָעוֹת
מְרֻבּוֹת לְמַהֲלֵךְ הַקְּרִיאָה.

אֲמִירַת 'עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הַמֶּן' בְּנִשְׁמִימָה אַחַת

אָמְרוּ בְּגִמְרָא (מגילה טז, ב) "אָמַר רַב אֲדָא
דְּמֶן יָפוּ: עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הַמֶּן וְעֲשֶׂרֶת - צָרִיף
לְמִימְרִינְהוּ בְּנִשְׁמִימָה אַחַת. מֵאֵי טַעְמָא - כְּלֵהוּ
בְּהַדֵּי הַדְּדֵי נִפְקוּ נִשְׁמַתִּיהוּ". (תְּרַגּוּם: שְׁמוֹת
עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הַמֶּן וְהַמִּלָּה 'עֲשֶׂרֶת' שְׁבַמְגַלַּת
אֲסֶתֶר' - יֵשׁ לְאוֹמְרָם בְּנִשְׁמִימָה אַחַת, וּמֵהוּ
הַטַּעַם? כִּי נִשְׁמַת כָּלֶם הוֹצֵאָה בְּרַגַע אַחַד).

וְנוֹהֲגִים בְּמִקְצַת מְקוֹמוֹת, שְׁגַם הַקְּהָל
אוֹמְרִים בְּקוֹל שְׁמוֹת עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הַמֶּן, כְּשֵׁם
שְׁאוֹמְרִים פְּסוּקֵי 'בְּלִילָה הַהוּא', לְיִהוּדִים
הַיְתֵה אוֹרְהָ, 'כִּי מְרַדְּכֵי הַיְהוּדִי'. וַיֵּשׁ שֶׁעֲרַעְרוּ
עַל מְנַהֵג זֶה (חֵי אִדָּם ח"ב כִּלְל קנא; קצ"ש ע קמא,
יא). וּמְפָרְסֵם בְּשֵׁם הַגָּאוֹן הַמְּפָלֵא רַבִּי יוֹסֵף
רוֹזִין - 'הַרְוֹגְטְשׁוֹבֵר', (שו"ת הר צבי או"ח א נו;
מקראי קדש חנכה ופורים סי יג) לְבִאֵר שֶׁרֵשׁ הַמְּנַהֵג,
עַל פִּי מַה שִׁיָּסֵד - שְׁכָל דִּין 'שׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֵה'
מִתְיַחַס לְעֵצָם הָאֲמִירָה, אִף אֲמִירָה, שְׁנַתִּיחַדוּ
לָהּ אֲפָנִים מְסִימִים, כְּמוֹ קוֹל רֶם, נִשְׁמִימָה אַחַת
וְכַדוּמָה, עַל אוֹתָם אֲפָנִים לֹא שִׁיָּף לְצֵאת יָדֵי
חוֹבָה מִדִּין 'שׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֵה', מִמִּילָא גַם אִם
הַשׁוֹמְעִים יְכוּלִים לְצֵאת יָדֵי חוֹבָה בְּשִׁמְיעַת
'עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הַמֶּן', הֲלֹא לֹא נִחְשַׁב שְׁאֲמְרוּ זֹאת
'בְּנִשְׁמִימָה אַחַת', עַל כֵּן לְפָתַר כְּעִיָּה זו, נִהְגוּ
הַקְּהָל לְאוֹמְרָם בְּעֵצָמָם בְּפֶה, וּבְנִשְׁמִימָה אַחַת.

אוֹלָם כְּתַב מֶרֶן הַרְאִשׁוֹן לְצִיּוֹן 'שְׁלִיט"א
לְדַחֲוֹת זֹאת, שְׁהֲלֹא הַשׁוֹמֵעַ יוֹצֵא יָדֵי חוֹבָה
מִדִּין 'שׁוֹמֵעַ כְּעוֹנֵה' אִף שְׁאִין בִּידוּ מְגַלָּה
כְּשֶׁרָה, וְלְכֹאוּרָה לְפִי יְסוּדוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן הַנִּל, לְ
עַל אוֹתוֹ הַמְּשַׁקֵּל נִתֵּן לומר שֶׁהַקְּרִיאָה מִתּוֹךְ
קִלְפָא אֵינָה מִתְיַחַסֵּת לְשׁוֹמֵעַ מִדִּין 'שׁוֹמֵעַ
כְּעוֹנֵה', אֲלֵא עַל כְּרַחֲף - כְּשֵׁם שֶׁהַקְּרִיאָה
מִתּוֹךְ הַקְּלָף מִתְיַחַסֵּת לְשׁוֹמֵעַ, כִּף קְרִיאַת

כֶּה יָדֵי חוֹבָה, וְכֵן הָיָה מְנַהֵגוֹ שֶׁל מֶרֶן פֶּאֶר
הַדּוֹר זִיע"א לְהַשְׁמִיעַ אֶת הַמְּגַלָּה בְּעוֹרַת
רְמָקוֹל, הוֹאִיל וְהָיָה זֶה בְּמִקּוֹם שֶׁהָיוּ יְכוּלִים
לְשֹׁמֵעַ אֶת קוֹלוֹ אִף לְלֹא הַרְמָקוֹל.

הַשׁוֹמֵעַ קְרִיאַת הַמְּגַלָּה, בְּלוּזֵן וְשִׁדוֹר חֵי
בְּרִדּוֹ, כְּאִמּוֹר אֵינּוּ יוֹצֵא יָדֵי חוֹבָה, אוֹלָם
רִשְׁאֵי לְעֵנוֹת אֲמֵן אַחַר הַמְּבָרֵךְ וְאִין זֶה דוּמָה
לְשׁוֹמֵעַ מִתְקַלֵּיט, כִּי בְּתַקְלִיט כַח הַמְּדַבֵּר
נִפְסַק מִכְּבָר, וּפְנִימִים חֲדָשׁוֹת בָּאוּ לְכָאן, וְעַתָּה
כְּכִיכּוֹל הַתְּקַלֵּיט' הוּא זֶה שֶׁמְדַבֵּר, 'וְכִפִּיס
מֵעַץ יַעֲנֶנָּה" (חֲבִקוֹק ב, יא), אֲבָל הַשׁוֹמֵעַ מִהַרְדִּי
בְּשִׁדוֹר חֵי, סוּף סוּף בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הַצְּבוּר
עוֹמְדִים בְּמִקּוֹם מְסִים וְאוֹמְרִים קְדִישׁ וּ"ג
מִדּוֹת וְכַדוּמָה, לְפִיכֵךְ רִשְׁאֵי לְעֵנוֹת עִמָּהֶם.

וְלְכֹאוּרָה הָיָה מְקוֹם לְחֶשֶׁשׁ לְאֲמֵן יְתוּמָה,
הוֹאִיל וְדַעַת הָאֲבוּדֵרְהֶם (הִבִּיאוּ הַרמ"א או"ח קכד,
ח) שֶׁפְּרוּשׁ 'אֲמֵן יְתוּמָה', הָיִינוּ שְׁשׁוּהָה בְּעֵנִית
אֲמֵן אַחַר כְּדֵי דְבוּר מְשִׁימִים הַמְּבָרֵךְ אֶת
בְּרַכְתּוֹ, וְיָדוּעַ כִּי הַקּוֹל הַמְּעַבֵּר דְּרָף הַרְדִּי -
נִקְלַט בְּהַשְׁהִיָּה שֶׁל מְסַפֵּר שְׁנִיּוֹת מַעַת שִׁיָּצֵא
הַדְּבוּר מִפִּי הָאוֹמְרוֹ.

אוֹלָם מֶרֶן (שם) סָתַם כְּדַעַת הַרְאִשׁוֹנִים
הַסּוֹבְרִים שֶׁ'אֲמֵן יְתוּמָה' הָיִינוּ שְׁעוֹנֵה אֲמֵן עַל
בְּרַכָּה שֶׁלֹּא שָׁמַע אוֹתָהּ, וְגַם זֶה שִׁיָּף רַק בְּבְרַכָּה
שֶׁצָּרִיף לְצֵאת כֶּה יָדֵי חוֹבָה. וּמִמִּילָא בְּבְרַכּוֹת
שְׁאִין צָרִיף לְצֵאת יָדֵי חוֹבָה, כְּמוֹ הַשׁוֹמֵעַ בְּרַכַּת
'שֶׁהַכֹּל מִפִּי הָרַב בְּשִׁדוֹר חֵי, אוֹ הַשׁוֹמֵעַ בְּרַכּוֹת
קְרִיאַת הַמְּגַלָּה בְּרִדּוֹ - לֹא שִׁיָּף בְּזֶה חֶשֶׁשׁ
'אֲמֵן יְתוּמָה' וְרִשְׁאֵי לְעֵנוֹת. [וְאֲמָנָם הָרַב חִיד"א
(כרכ"י שם) כָּתַב שִׁישׁ לְהַחְמִיר בְּסַפֵּק אֲמֵן יְתוּמָה
וְלְחֶשֶׁשׁ לְדַעַת הַרמ"א, עַל כֵּן מִי שֶׁרוּצֵה
לְהַחְמִיר יְכַבֵּה אֶת הַרְדִּי בְּשַׁעַת הַבְּרַכּוֹת, אֲמָנָם
בְּמִקְרָה שְׁאוֹמְרִים 'קְדִישׁ דְּאֲגַדְתָּא' לְאַחַר
הַשְּׁעוֹר וַיֵּשׁ בְּעֵנִיתוֹ מַעְלָה גְדוּלָה, עֲדִיף לְעֵנוֹת
אֲמֵן גַּם אִם שׁוֹמֵעַ מִהַרְדִּי, מִפְּנֵי שֶׁהַעֲקָר כְּדַעַת
מֶרֶן שְׁאִין בְּזֶה 'אֲמֵן יְתוּמָה'].

רְאוּי לְהַדִּיר וְלְשֹׁמֵעַ קְרִיאַת הַמְּגַלָּה בְּמִקּוֹם
שִׁישׁ בּוֹ צְבוּר גְדוּל כְּמָה שִׁיּוֹתֵר, כְּדַבֵּר שְׁנֵאֲמַר

פְּרִשְׁת כִּי תִשָּׂא

עוד ראוי להאמר, כי הרבוי במשפחה ובשחוק בליל פורים - יכול לגלש בנקל אל השעות הקטנות של הלילה, ועקב כך יהיה קשה על האדם להתעורר השכם בבקר, ובספרי הפוסקים מבאר שאדרבה, ראוי בפורים וְנִקְא להשפכים קום יותר מבכל ימות השנה, כפי שכתב בספר 'מטה משה' (דיני הושענא רבה סי' תתקנ"ח) חמש השכמות יש בשנה, והן; ראש השנה, יום הכפורים, הושענא רבה, פורים, ותשעה באב. וסימנך וישפם אברהם בבקר - א' זה תשעה באב, ב' - בריאת העולם, הוא ראש השנה, יום הרת עולם, ר' - ר'בה, זה צומא רבה, יום הכפורים, ה' - ה'ושענא רבה, מ' - מ'גלה. והטעם שמשפכים בפורים, משום שיום זה מרבה במצות, אי נמי משום דהדור קבלוה בימי אחשורוש, והוי כיום קבלת התורה שגנורים בו מהאי טעמא.

על כן כל ערום יעשה בדעת, להרבבות ולהוסיף בשמחה בליל פורים, אולם בד בבד ישתדל שלא להפסיד את סגלותיו המיוחדות של ליל הפורים לעליה רוחנית וללמוד תורה. ובפרט ירבה קריאת תהלים, כי הזמן הוא עת רצון בשמים, ויפה לתפלה וזעקה. וכך היה אומר האדמו"ר רבי מרדכי מנדבורנה זצ"ל, שהגומר כל תהלים בפורים - מבטח לו שתפלתו לא תשוב ריקם. ובספר 'סגלות ישראל' (אות פ' סק"ד): "קבלתי מגדול אחד ז"ל, דסגלה בפורים להשפכים בבקר ולהרבבות בתפלה ובבקשה לפני ה' ותברך על כל דבר: בני חיי ומזוני, והן על שאר דברים ועל כל קרוביו, כי באותו יום עת רצון מאד, וכל העולמות המה בשמחה ובציון, ועל זה אמרו ז"ל: "כל הפושט יד נותנין לו" - וכן הוא מקבל מפי גדולי הצדיקים תלמידי הבעל שם טוב זי"ע".

קריאת המגלה של יום

איִתָּא בגמרא (מגלה ד, א): "אמר רבי הושע בן לוי; חייב אדם לקרות את המגלה בלילה

עשרת בני המן בנשימה אחת מתיחסת לשומע, וממילא אין צריכים הקהל לאמרם בנשימה אחת וְנִקְא.

הנהגת ליל חג הפורים

פסק מרן בשלחנו הטהור (או"ח תרצה, א): "סעודת פורים שעשאה בלילה, לא יצא ידי חובתו". והוסיף על כך הרמ"א בהג"ה: "ומכל מקום גם בלילה ישמח וירבה קצת בסעודה". ואכן יש להוסיף שמחה בליל פורים יחד עם בני ביתו, או גם עם חבירו, אבל ידע להציב לכך גבולות. כי עקר המשפחה והשמחה הוא ביום, ולכן אדרבה, את הלילה כדאי לנצל ללמוד תורה. וידוע שמרן פאר הדור רבנו עובדיה יוסף זצ"ל היה נוהג ללמד בליל הפורים בהתמדה גדולה, כי למחרת יותר קשה ללמוד, מצוות הפורים רבות, ומבקרים רבים באים, ולכן ראה לנצל את ליל פורים כמה שיותר.

זאת ועוד, שהלא מטבע הדברים רב עם ישראל עוסק בזמנים אלו בעניני היום, וממילא וְנִקְא אותם לומדים שהם מועטים - מחזיקים את העולם ומגנים על הדור, ויש להם זכות גדולה ועצומה מכך.

כידוע האדמו"ר רבי אברהם מסוכוטשוב בעל ה'אבני גזר', היה תלמידו חביבו המבוקש של השרף מקוצק. פעם באחד השיחות, אמר הרבי השרף מקוצק לחסידיו: "התדעו מדוע זכה רבי נחום מביאלה לבן צדיק כמו ה'אבני גזר'? שמעו ואספר לכם: בפורים שנת תקצ"ח היו כל הצדיקים ולומדי התורה עסוקים במצוות היום, בסעודת פורים ובמשלוח מנות, ולא היה מי שלמד תורה באותה עת, והרי כתיב 'אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי', והיה העולם עלול להחרב, וליל רבי נחום, שסיים סעודת היום ומצוותיו, יושב ולמד יחידי מפל בני העולם, וכל העולם נתקיים בזכותו. בעקבות זאת - נעשה רעש גדול בשמים, עד כי החלט שבעבור זה יזכה לבן, שיאיר את כל העולם בתורתו".

פְּרִשְׁת כִּי תִשָּׂא

לְמַעֲשֶׂה, כְּאֲשֶׁר בְּקִרְיַת הַמַּגְלָה שֶׁל לִילָה וְדַאי יֵשׁ לְדַקְדָּק בְּאוֹתֵיּוֹתֶיהָ, אוֹלָם אִם קָרָא כְּבָר וְהוּא מְסַתֵּפֵק אִם הִגָּה מִלָּה כְּלִשְׁהִי בְּאִפְּן רְאוּי, אִין צְרִיף לְחֹזֵר דְּסִפֵּק דְּרַבְּנָן לְקַלָּא, אוֹלָם בְּמַגְלָה דְּיוֹם שְׁעַקְרָה מְדַבְּרֵי קְבֵלָה, רְאוּי לְחֹזֵר מִפְּנֵי הַסֵּפֵק.

מִצּוֹת 'מִתְנּוֹת לְאַבְיוֹנִים' וְטַעְמֶיהָ

מְכַלֵּל מִצּוֹת הַפּוֹרִים, שְׁחָב אָדָם לִתֵּן מִתְנּוֹת לְאַבְיוֹנִים, מִתְנָה אַחַת לְכָל אַבְיוֹן, דְּהִינוּ שְׁתֵּי מִתְנּוֹת לְשְׁנֵי אַבְיוֹנִים.

לְמַצּוֹה זֶה נֶאֱמָרוּ מְסַפְּר טַעְמִים: א. מִכִּיּוֹן שְׁהִיּוֹם הוּא יוֹם שְׁמֻחָה, וְכָל יִשְׂרָאֵל צְרִיכִים לְהִרְגִישׁ זֹאת בְּלִבָּם, הֵלָא הָעֲנִיִּים אִין לְהֵם לֵב לְשֻׂמְח כָּל כָּף, מְחַמֵּת עֲנִיּוֹתָם וְדַחֲקָם, לְכֹן תִּקְנּוּ מִצּוֹה לִתֵּן מִתְנּוֹת לְעֲנִיִּים, עַל מְנַת לְהַכְנִים אוֹתָם אֶל מַעְגַל הַשְּׂמֻחָה. ב. כְּדֵי שְׁיִהְיוּ לְעֲנִיִּים צְרִיכֵי סְעוּדַת פּוֹרִים. ג. יְסוּד הַנְּתִינָה אִינוּ מְדִין צְדָקָה, אֶלָּא מְדִין שְׂמֻחָה, כִּי חֵלֶק מִהַשְּׂמֻחָה מִתְבַּטָּאת בְּמַעֲשֵׂי רַחֲב לֵב, רְמֹז לְדַבֵּר הַנֶּאֱמָר בְּזִמְנָן שְׂמֻחָתוֹ שֶׁל אַחֲשׁוּרוֹשׁ (אסתר ב, יח): "וְהִנְחָה לְמַדְיֵנוֹת עֲשֶׂה וַיִּתֵּן מִשָּׂאת כִּיד הַמֶּלֶךְ". וְכָתַב הַרִיטְבֵּ"א (מגלה ז, א) שְׁלִטְעָם זֶה מוֹכֵן, שְׁלֵא נִהְגוּ לְדַקְדָּק אִם הָעֲנִי הַמְקַבֵּל רְאוּי אוֹ לֵא, וְכֵן נִהְגוּ לִתֵּן גַּם לְעֲנִי עֲכוּ"ם.

עוֹד מְבַאָּרִים טַעַם מִצּוֹת מִתְנּוֹת לְאַבְיוֹנִים, עַל פִּי הַמוֹבָא בְּקַצּוֹר אֶלְשֵׁיף (אסתר ט, כב): "אֵיתָא בְּמַדְרָשׁ שְׁאֵלִיהוּ הַנְּבִיא בָּא אֶל מֹשֶׁה רַבְּנוּ וְסִפֵּר לוֹ גִּזְרַת הַמֶּן, וּבִקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שְׁיִתְפַּלֵּל לְקַדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַטֵּל הַגִּזְרָה, שְׁאֵל אוֹתוֹ מֹשֶׁה אִם יֵשׁ אֵיזָה צְדִיק בְּעוֹלָם שְׁיִשְׁתַּתֵּף עִמּוֹ בַּתְּפִלָּה, וְאָמַר לוֹ אֵלֶיהוּ: יֵשׁ צְדִיק אֶחָד וּמְרַדְּכֵי שְׁמוֹ, וְאָמַר מֹשֶׁה לְאֵלֶיהוּ שְׁיֵאמַר לְמַרְדְּכֵי שְׁיִתְפַּלֵּל, וּבְאוֹתָהּ עֵת שְׁמַרְדְּכֵי יִתְפַּלֵּל גַּם הוּא יִתְפַּלֵּל, וְעַל יְדֵי תְּפִלַּת שְׁנֵיהֶם הִיָּתָה הַגְּאֻלָּה. עַל כֵּן תִּקְנוּ מְרַדְּכֵי שְׁבָכַל שְׁנָה בְּפוֹרִים וְתִנּוּ צְדָקָה וּמִתְנּוֹת לְאַבְיוֹנִים עֲבוּר נְשֻׁמַת מִשָּׁה".

וְלִשְׁנוֹתָהּ בְּיוֹם, שְׁנֶאֱמַר 'אֵלֶּהי אֶקְרָא יוֹמָם וְלֵא תַעֲנֶה וְלִילָה וְלֵא דְמִיָּה לִי'.

וְכָתַב לְחַדָּשׁ ה'טוֹרֵי אֶבְנֵי (מגלה ד, א) שְׁהַקְרִיאָה שֶׁל הַלִּילָה אֵינָה אֶלָּא מְדַרְבְּנָן, וְרַק הַקְרִיאָה שֶׁל הַיּוֹם הִיא עֶקֶר הַחַיּוּב מְדַבְּרֵי קְבֵלָה שְׁנִתְקַן מֵאִזּוּ יְמֵי מְרַדְּכֵי וְאֶסְתֵּר. וְכֵן כָּתַב בְּשׁו"ת נוֹדַע בִּיהוּדָה (קמא אר"ח סי' מא) וְהוֹבָאוּ דְבָרָיו בְּמַחְזִיק בְּרָכָה (סי' תרפ"ז).

וְהַקְשָׁה עַל יְסוּד זֶה בְּשׁו"ת "בְּנֵן שְׁלֹמָה" לְהַגְאוֹן רַבִּי שְׁלֹמָה הַכֹּהֵן מוֹיִלְנָא (סימן נח) מִמִּתְנִיתִין (מגלה יט, ב): "הַכֹּל כְּשָׂרִים לְקִרוֹת אֵת הַמַּגְלָה חוּץ מִחֲרָשׁ, שׁוֹטָה וְקָטָן", וְכָתַבו הַמְּפָרְשִׁים, בְּבִאוּר הַמְּשָׁנָה, שְׂאֵמָנָם בְּכָל מְקוֹם קָיָמָא לֵן קָטָן שְׁהִגִּיעַ לְחַנוּף מוֹצִיא אֵת הַגְּדוֹל דְּכִי חוֹבָה בְּמִצּוֹת דְּרַבְּנָן, דְּאֵתִי דְּרַבְּנָן וּמִפִּיק דְּרַבְּנָן, מְקָרָא מַגְלָה שְׂאֵנִי, שְׁעַקְרוּ מְדַבְּרֵי קְבֵלָה, וְלָכֵן קָטָן אֵינוּ מוֹצִיא אֵת הַגְּדוֹל. וְלְכֹאֲוָרָה קִשָּׂה, לְפִי דְבָרֵי הַטּוֹרֵי אֶבְנֵי הַנ"ל, הִיָּה לְמַשְׁנָה לְחֵלֶק וְלוֹמַר שְׁבַקְרִיאָה שֶׁל לִילָה, שְׁיִסוּדָה מְדַרְבְּנָן קָטָן מוֹצִיא אֵת הַגְּדוֹל, וְאֵמַאי נִקְט מְלִתָּא פְּסִיקְתָּא שְׂאִין מוֹצִיא?

וְכָתַב ה'בְּנֵן שְׁלֹמָה' לְחַדָּשׁ, שְׁבִזְמַן הַמְּשָׁנָה עֲדִין לֵא תִקְנּוּ חוּ"ל לְקִרוֹת הַמַּגְלָה גַּם בְּלִילָה, וְרַק בְּיָמֵי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי הַחֲלוּ לְנִהַג זֹאת, וְסָמְכוּ עַל קָרָא: "ה' אֶלְקֵי אֶקְרָא יוֹמָם וְלֵא תַעֲנֶה וְלִילָה וְלֵא דְמִיָּה לִי". וְתַדַּע שְׁלֵא הַזְכָּר בְּשׁוֹם דּוּכְתָא בְּמַשְׁנָה קְרִיאַת הַמַּגְלָה שֶׁל לִילָה, דְּלִגְבֵי קְרִיאַת הַמַּגְלָה שֶׁל יוֹם תִּנּוּ כָּל הַיּוֹם כְּשֶׁר לְקְרִיאַת הַמַּגְלָה, וְלִגְבֵי הַלִּילָה לֵא מְצִינוּ שְׂאֵמָרוּ כָּל הַלִּילָה כְּשֶׁר לְמַקְרָא מַגְלָה, הוֹאִיל וְלֵא נִהַג בְּזִמְנָם. וְעִין בְּשׁו"ת "הַר צְבִי" (אר"ח ח"ב סי' ק"כ) שְׁהַאֲרִיף לְחֵלֶק עַל דְּבָרָיו, וְהוֹכִיחַ מְדַבְּרֵי הָרַאשׁוֹנִים דְּאָף בְּזִמְנָן הַמְּשָׁנָה, הִנֵּה חַיּוּב קְרִיאָה בְּלִילָה, אֶלָּא שְׁחִיּוּב שֶׁל יוֹם חֲמִיר טַפִּי.

וְעַל כָּל פְּנִים לְאוּר דְּבָרֵי ה'טוֹרֵי אֶבְנֵי וְהַנּוֹדַע בִּיהוּדָה, שְׁיֵשׁ חֲלוּק בֵּין קְרִיאַת הַיּוֹם לְקְרִיאַת הַלִּילָה, הַדְּבָרִים אֵף מִתְבַּטָּאִים הַלְכָה

פְּרִשְׁת כִּי תִשָּׂא

שְׂמָחָה, וְזֶה מִמֶּשׁ כְּדָגְמַת מִצְוֹת 'מִשְׁלוּחַ מְנוֹת', שָׂאָף לְעִשְׂרִים שׁוֹלְחִים. אוּלַם כְּתַב בְּמוֹעֲדִים וְזִמְנִים (ח"ו סי' קו) שָׂאָם אָדָם מִכִּיר אֲבִיוֹן אֲמַתִּי, וְדַאי יֵשׁ הַדּוֹר לַתֵּן לוֹ אֶת הַמִּתְנָה, אוּלַם מֵעַקֵּר הַדִּין יוֹצֵאִים בְּנִתְיָנָה לְכָל הַפּוֹשֵׁט יָד.

גְּדַר 'עָנִי' הוּא מִי שְׂאִין לוֹ פְּרִנְסָה לְשָׁנָה (הוּא שְׂעוֹר 'מֵאֲתִים זוֹז' שְׂשַׁעְרוּ חז"ל (סוטה כא, ב)), יֵשׁ אוֹמְרִים שָׂאָם אִין לוֹ דִּירָה, אוֹ אִין לוֹ אֵיזָה חֶסְכוֹן בְּצַד, שְׂיֻכַל לְהִתְקַיֵּם מִמְּנוֹ, בְּפֶרֶט אִם הוּא אֲבָרָךְ שְׂפִרְנִסְתוֹ אֵינָה מְבַטְחַת, שְׂהֵלָא לְכוֹלֵל הָאֲבָרְכִים אִין מְחִיבֹת לְהַחְזִיקוֹ - יְכוֹל לְטַל מִן הַצְּדָקָה (דרך אמונה מתנ"ע פ"ט הי"ג), וְאָף רָאוּי לְמִתְנּוֹת לְאֲבִיוֹנִים.

שְׂעוֹר נִתְיָנָה 'מִתְנּוֹת לְאֲבִיוֹנִים'

עֲנִין שְׂעוֹר 'מִתְנּוֹת לְאֲבִיוֹנִים' - רַבְנּוּ יוֹסֵף חַיִּים זצ"ל ב'בְּכֵן אִישׁ חַי' (תצוה ט) כְּתַב: חַיֵּב כָּל אָדָם לַתֵּן שְׂפִתֵי מִתְנּוֹת לְשֵׁנֵי עֲנִיִּים לְפָחוֹת, וְכָל הַמְרַבֶּה בְּרוּךְ יִהְיֶה. וְאִם נוֹתֵן אֲכַל - צָרִיךְ שְׂיִהְיֶה בּוֹ שְׁלֹשׁ בֵּיּצִים שְׂהֵם נ"ד דְּרָהֵם (162 גָּרָם), וְאִם מְעוֹת - שְׂעוֹר שְׂיִקְנָה שְׁלֹשָׁה בֵּיּצִים מִפֶּת". וּמְקוֹר הַדְּבָרִים הוּא ב'שְׂעָרֵי תְּשׁוּבָה" (סי' תרצד סק"א) בְּשֵׁם הַמְּחִזִּיק בְּרָכָה בְּשֵׁם שׁו"ת "זֶרַע יַעֲקֹב" (סי' יא) לְמַהֲרָ"י בֶּן נָאִים.

וּבְעֵלוֹנִים שֶׁל 'וְעֵדוֹת הַצְּדָקָה', מִתְפָּרְסֵם בְּכָל שָׁנָה בְּשֵׁם הַרְבָּנִים שְׂשַׁעְרוּ מִתְנּוֹת לְאֲבִיוֹנִים הוּא עֲשָׂרָה שְׁקָלִים לְכָל אֲבִיוֹן, וּבְשִׁבְלֵי נִתְיָנָה חֲשׂוּבָה צָרִיךְ אוֹ רָאוּי לְתַת חֲמִשִּׁים שְׁקָלִים לְכָל אֲבִיוֹן. וְכָף מְבִיאִים מִשֵּׁם הַגְּרִי"ש אֶלְיָשִׁיב זצ"ל, וּמִשֵּׁם הַגְּר"ש וְאֲזַנְר זצ"ל.

אֲמַנָּם ב'שְׁבוּלֵי הַלְקָט' (ענין פורים סימן רב) כְּתַב: "מְצָאֲתִי בְּשֵׁם רַבְנּוּ שְׁלֵמָה זצ"ל בְּמְעוֹת פּוֹרִים אִין קִצְבָה, כָּל מָה שְׂיִרְצָה הָאִישׁ לַתֵּן - יִתֵּן, מִפְּנֵי שֶׁהוּא צְדָקָה, וְצְדָקָה כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי עֵינּוֹ הַטּוֹבָה יִתֵּן. וּמִנְהַג פְּשוּט אֲצַלְנּוּ לְחַלֵּק מְעוֹת לְעֲנִיִּים בְּפוֹרִים, וּמִיָּנִי מְאֻכָּל וּמִשְׂתָּה". וְכֵן בְּסֵדֶר רַב עֲמָרָם גָּאוֹן (ענין פורים), וּבְתִשְׁבּוֹת הַגָּאוֹנִים (גאוני מור"מ סי' ה').

מִמְדַּרְשׁ זֶה הוֹכִיחַ הַגְּר"י זִילְבֶּרְשְׁטַיִן שְׂלִיט"א בְּסִפְר 'חֲשׂוּקֵי חֶמֶד' (מגלה ו, ב) שְׂהִמְקִיָּם כּוֹלֵל אֲבָרְכִים אוֹ חֲבֵרַת מִשְׁנִיּוֹת, לְעֵלוּי נִשְׁמַת אֶחָד מִיִּקְרִיו, אִין צָרִיךְ לְבַקֵּשׁ מִהַלּוֹמְדִים לְהַזְכִּיר שְׂיִהְיֶה לְמוֹדֵם לְעֵלוּי נִשְׁמַתוֹ, אֲלָא מִסְפִּיק שְׂהִמְיָסֵד יְכוֹן עַל כָּף, שְׂהֵלָא לֹא מְצִינּוּ שְׂהוֹדִיעַ מְרַדְכֵי לְיִשְׂרָאֵל שְׂיִכְנּוּ בְּנִתְיָנָתָם לְעֵלוּי נִשְׁמַת מִשָּׁה רַבְנּוּ, אוּלַם וְדַאי טוֹב שְׂהֵנוֹתֵן מִתְנּוֹת לְאֲבִיוֹנִים - יְכוֹן שְׂיִהְיֶה זֶה לְעֵלוּי נִשְׁמַת מִשָּׁה רַבְנּוּ, שְׂתֵרַם רַבּוֹת בְּתִפְלוּתֵיו לְהַצִּיל יִשְׂרָאֵל.

כְּאֲשֶׁר הָאָדָם נוֹתֵן מִתְנּוֹת לְאֲבִיוֹנִים, יֵשׁ לוֹ לְזַכֵּר אֶת לְשׁוֹן הַרְמַב"ם, הַמְּחַשֵּׁב מְצָנָה זוֹ פִּיקְרָה מְכָל מִצְוֹת הַיּוֹם, וְזוֹ לְשׁוֹנוֹ (מגלה ב, יז): "מוֹטֵב לְאָדָם לְהִרְבּוֹת בְּמִתְנּוֹת אֲבִיוֹנִים, מִלְּהִרְבּוֹת בְּסַעֲוֹדָתוֹ וּבְשִׁלוּחַ מְנוֹת לְרַעֲיוֹ, שְׂאִין שֵׁם שְׂמָחָה גְּדוּלָה וּמִפְּאָרָה אֲלָא לְשִׁמְחַת לֵב עֲנִיִּים וִיתוּמִים וְאֲלֵמְנוֹת וְגָרִים, שְׂהִמְשַׁמַּח לֵב הָאֲמֻלָּלִים הָאֵלוּ דוּמָה לְשִׁכְיָנָה שְׂנֵאָמַר 'לְהַחְיֹת רוּחַ שְׁפָלִים וּלְהַחְיֹת לֵב נִדְכָּאִים".

"כָּל הַפּוֹשֵׁט יָד - נוֹתֵנִים לוֹ"

אָף עַל פִּי שְׂנֵאָמַר 'וּמִתְנּוֹת לְאֲבִיוֹנִים' - אִין מְדַקְדְּקִים בְּמְעוֹת פּוֹרִים, וְנוֹתְנִים אֶת הַמִּתְנּוֹת לְכָל הַפּוֹשֵׁט יָד, וְכֵן כְּתַב הַרְמַב"ן (כ"מ עה, ב): "אִין מְדַקְדְּקִין בְּדָבָר - לוֹמַר עֲנִי זֶה רָאוּי, וְעֲנִי זֶה אֵינּוּ רָאוּי, אֲלָא נוֹתְנִין לְכָל - כְּדִי שְׂיִהְיֶה הַכָּל שְׂמַחִין עִמָּנוּ, בֵּין רָאוּי בֵּין שְׂאִינּוּ רָאוּי, דִּימִי מִשְׂתָּה וּשְׂמָחָה כְּתִיב. וְכֵן מְצָאֲתִי בִּירוּשָׁלַיִם: 'אִין מְדַקְדְּקִין בְּמְעוֹת פּוֹרִים, אֲלָא כָּל הַפּוֹשֵׁט יָדוֹ לְטַל נוֹתְנִין לוֹ, וְכֵן מִנְהַג בְּכָל יִשְׂרָאֵל, וְאֲפִלוּ לַתֵּן לְגוֹיִם - דְּהוּאִיל וְאִין מְדַקְדְּקִין בְּדָבָר וְנוֹתְנִין לְכָל, אִם אִין אָנוּ נוֹתְנִין לְגוֹיִם יֵשׁ בּוֹ מִשׁוּם אֵיבָה, וְתִנֵּן (גִּישׁוֹן סא, א) מְפָרְנִסִּין עֲנִיִּי גוֹיִים עִם עֲנִיִּי יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי דְרַכֵּי שְׁלוֹם".

וּכְבָּר הַזְכַּרְנוּ לְעֵיל, שְׂהִלְכָה זוֹ מִתְבָּאֲרַת הַיֵּטֵב לְפִי הַטַּעַם שְׂעַקֵּר תִּקְנַת מִתְנּוֹת לְאֲבִיוֹנִים אֵינָה מְדִין צְדָקָה, אֲלָא מִשׁוּם

פְּרִשְׁת בִּי תִשָּׂא

כתב: "צָרִיף לְהַרְחִיב דַּעְתּוֹ וּנְפֹשׁוֹ בְּיָמִים הָאֵלֶּיךָ, וְלַחֲשֹׁב עֲצָמוֹ שְׁהִיֹּם נִצּוֹל מִמְּוֹת וּמִדַּחִי, וַיַּעֲשֶׂה מִשְׁפָּט וַיְצַדֵּק עִם הָעֲנִיִּים וְאֲבִיּוֹנִים, וַיִּשְׁלַח מְנוֹת וּמִתְּנוֹת לְאִין נֶכּוֹן לוֹ, כְּדִי שִׁיְהִי הַכֹּל שְׂמֵחִים בְּיוֹם זֶה, וְלֹא זֶה יִהְיֶה דוֹאֵג וְזֶה יִהְיֶה שְׂמֵחַ".

ובספר "מנות הלוי" לרבי שלמה אלקבץ (אסתר ט, יט) באר שתקנו 'משלוח מנות' - הפך דברי המן הרע הזה, שאמר על בני ישראל 'ישנו עם אחד מפזר ומפחד', שיש ביניהם פרוד לכבוד, ותקנו 'משלוח מנות' לרמז שהם באגדה אחת ובאהבה ואהבה. וכעין זה כתב הב"ח (סימן תרצה) שטעם 'משלוח מנות' הוא כדי שיהא שש וששמח עם אוהביו ורעיו, ותשכן ביניהם אהבה ואהבה ורעות.

רבתינו הפוסקים התניחו בספריהם לטעמים אלו, ומצאו נפקא מנה הלכתית ביניהם לכמה ענינים. לדגמה נצין את הנדון האם נתן לתת משלוח מנות בעלום שם, ולכאורה, דין זה תלוי בשני הטעמים הנ"ל, שלפי הטעם שיהיה למקבל כדי לעשות סעודת פורים שפיר דמי, אבל לטעם שתרבה אהבה וחבה בין איש לרעהו - לא מהני. וכן פסקו בשו"ת "כתב סופר" (או"ח סי' קמא) שלטעם תרומת הדשן מסתבר שיוצא, ואדרבה, הנתינה באופן זה מעלה יותר, אבל לטעם של חבה, שלום ורעות - בודאי אין יוצא, דאין שלוח כזה דרך חבה ורעות, ואינו מקרב לכבוד.

עוד כתב הגאון רבי אלישע גאליקו תלמיד מרן ה'בית יוסף' בפרושו על המגלה (ט, כ) בשם המפרשים, שתקנו 'משלוח מנות' הפך פונת המן - שהמן גזר על הממון, כדכתיב "ושללם לבוז", ולפיכך רצו חכמים לעשות הוראה בממון, שיהיה להם לאכל די ספוקם, והותר כדי לתת לאחרים.

טעם נחמד כתב בספר 'תורת משה' להגאון "החתם סופר" (פ' תצוה) דידוע שבשעה שיצאו ישראל לגלות בבל, טענו 'מודעא רבה'

וכתב על כך מורי ורבי מרן הראשון לציון שליט"א ב"ילקוט יוסף" (עמוד תרי"ג): "סוף דבר דהכי נקטינן, כדברי הגאונים והראשונים, שכתבו להדיא, שמעקר הדין שעור מתנות לאביונים הוא פרוטה. וכמה רבנים כתבו שעור גדול יותר, מפני שפך כתבו הרבה אחרונים, אך כיון שבהגלות נגלות כל דברי הראשונים וגם הגאונים אין ספק שפך ההלכה, ודברי הראשונים הנזכרים נעלמו מעיני האחרונים, ואלו ראו דבריהם לא היו חולקים עליהם, וזה ברור. וכך היא דרך ההוראה, שלא להמשיך אחר כמה אחרונים שנתקבלו באיזה מקומות בחו"ל, והיה קצת אצלם חסר בספרים, אלא בכל הלכה יש לראות את כל דברי רבותינו הראשונים וגדולי האחרונים, וגם דברי גדולי האחרונים הספרדים, וכל זה מקלל חובת יראת הוראה".

אמנם ודאי כל זה מעקר הדין, ברם הלא פשיטא שכל המרבה הרי זה משבח ומי שיכול, ראוי שיתן עשרה שקלים, או אפלו חמשים שקלים. ויזכר אדם כמה הוצאות מוציא על צרכי סעודה, בקבוקי יין, משלוחי מנות ורב ממתקים ומעדנים, וכאמור לעיל - הלא כתב רבנו הרמב"ם שמצות 'מתנות לאביונים' שגובה במעלתה משאר מצוות היום, ואם כן בודאי ראוי לו שלא לקמץ בה, אלא לתן בנדיבות ובגיד רחבה.

מצות 'משלוח מנות' וטעמיה

בספרי רבתינו, מצינו כמה טעמים מפני מה תקנו מרדכי ואסתר מצוה יקרה זו של 'משלוח מנות איש לרעהו':

בשו"ת "תרומת הדשן" (סימן קיא): כדי שיהיה לכל אחד ואחד ספק בגידו לקים סעודת הפורים כדינה, והינו שיש אנשים אשר אין להם די ספוקם לקיים מצות סעודת פורים, ומתבישים לפשט יד לקבל צדקה, תקנו חז"ל שישלחו להם בדרך כבוד של משלוח מנות, על דרך שנאמר (נחמיה ח, י) "ושלחו מנות לאין נכון לו". ובספר 'סדר היום' (סדר פורים)

פְּרִשְׁת כִּי תִשָּׂא

דְּלָא נְהִיגוּ הָעוֹלָם לְעִשׂוֹתָהּ בְּשַׁחְרִית, מִשׁוּם שְׁטְרוּדִין בְּמִשְׁלֹחַ מְנוֹת, וּמִכָּל מְקוֹם אֶף שִׁיבְתִי מִנְהַג זֶה, רַבּוֹתִי וְאֲנִי אַחֲרֵיהֶם נְהִיגִין עֵקֶר הַסְּעוּדָה בְּשַׁחְרִית וְכַמְדָּמָה שֶׁבֵּן נְהִיגוּ בְּרִינוּ"ס. וְכַתֵּב בְּ"יִלְקוּט יוֹסֵף" (עֲמוּד תְּרִסָּה) שְׁאִפְשֵׁר לְלַמֵּד זְכוּת עַל מְנַהֵג הָעוֹלָם שְׂאִינִם נוֹהֲגִים בֵּן, לְפִי שְׂאִם יֵאָכֵל בְּבִקְרָה - יִתְכַּן שִׂיאֵכֵל אֲכִילַת אֲרָעִי, בֵּינָן שְׁסִעְוּדָה גְּדוּלָּה שֶׁל בֶּשֶׂר אֵינָה מִתְאִימָה בְּבִקְרָה, וּבְדִרְךָ כָּלֵל אֵלּוּ שְׁנוֹהֲגִים בֵּן, אוֹכְלִים אֲכִילַת אֲרָעִי שֶׁל פֶּת וּמַעֲט בֶּשֶׂר לְזִכֵּר הַמִּצְוָה, אֶף לֹא סְעוּדָה רַחֲבָה כְּדָבָעִי, וְאִם יַעֲשֶׂה אַחֵר כֶּף עוֹד סְעוּדָה, אוֹלֵי כָּבֹד יֵצֵא יְדֵי חוֹבָה, וְיֵשׁ לְעֵינַי.

לְמוֹד הַתּוֹרָה קִדְּם 'סְעוּדַת פּוּרִים'

וְכַתֵּב הַרְמ"א (תְּרִצָּה, ב) בְּשֵׁם מַהֲר"י בְּרוֹנְא: "טוֹב לְעִסֵּק מְעַט בַּתּוֹרָה קִדְּם שְׂיִתְחִיל הַסְּעוּדָה, וְסִמְךָ לְדָבָר: 'לִיְהוּדִים הִיְתָה אוֹרָה וְשִׂמְחָה', וְדַרְשִׁינָן (מַגְלָה טו, ב) "אוֹרָה זוֹ תּוֹרָה", וּבְפָרֵט שְׂרַבִּים טְרוּדִים בְּסְעוּדַת פּוּרִים וּבְשִׂאֵר הַמִּצְוֹת שֶׁל הַיּוֹם, לְכֵן יֵשׁ לְהִרְבּוֹת בַּתּוֹרָה, שֶׁהִיא קִיּוּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם, כְּדָבָר שֶׁנֶּאֱמַר "אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקוֹת שָׁמַיִם וְאָרֶץ לֹא שְׂמַתִּי".

וְהִבִּיא הַרֵב חִיד"א בְּסִפְרוֹ 'לֵב דָּוִד' (פֶּרֶק טו) דְּבַרְי הַרֵב "כְּלֵי יִקְרָ" (פ' תְּצוּה) שְׂכַתֵּב עַל מֵאֲמַר הַפְּסוּק (שְׁמוֹת כז, כ): "שֶׁמֶן זֵית זָךְ כִּתִּית לְמֵאוֹר, וְדִרְשׁוּ (רִש"י שם) "כִּתִּית לְמֵאוֹר וְלֹא לְמִנְחוֹת", שִׁישׁ בְּזֶה רָמַז מוֹסְרֵי הַמְּכַנֵּן אֶל הַטּוֹעִים הַנּוֹתְנִים חֶלֶק מִבְּחָר מִמְּמוֹנָם אֶל הַחֹמֶר, לְאָכֵל וּלְשִׁתוֹת וְיִתֵּר תַּעֲנוּגִים, וּלְעִמַּת זֹאת אֵת הַחֶלֶק הַפְּחוּת - יִתֵּן לְצַרְף הַנְּשִׂמָה, גֵּר אֱלֹהִים נִשְׁמַת אֲדָם, וְלֹא בֵּן הוּא - אֶלָּא יִתֵּן הַרְאִשׁוֹן לְמֵאוֹר, לְגֵר אֱלֹהִים נִשְׁמַת אֲדָם, וְהִשְׁנִי יִתֵּן לְמִנְחוֹת, שֶׁהֵם דְּבַרֵי מֵאֲכָל לְכַהֲנִים.

וְהוֹסִיף שֵׁם הַרֵב חִיד"א: "וּבְעֵינַי הַדְּבָר פְּשׁוּט, שְׂאִם כָּל יִשְׂרָאֵל הָיוּ נוֹהֲגִים בַּיּוֹם הַזֶּה בְּסִדֵּר קִדְּשָׁה - הַשְׂמִחָה הַהִיא מְקַדְּשֶׁת לְשָׂמַיִם, וְיִתֵּר הַיּוֹם עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה כָּל אֶחָד כְּפִי שְׁעוּרוֹ

וְהַתְּנַחְמוּ עַל הַיּוֹתֵם עִם ה', כְּדֹאִיתָא בְּגִמְרָא (סְנֵהֲרִין קה א): שְׁהִיוּ אוֹמְרִים לִיחֻזְקָאֵל: 'רַבְּנוּ יִחֻזְקָאֵל, עֵבֶד שְׂמַכְרוּ רַבּוּ יֵשׁ עֲלֵיו כְּלוּם', שְׁנֶאֱמַר (יחזקאל כ, לב) "וְהִעֲלָה עַל רוּחְכֶם הָיּוּ לֹא תִהְיֶה אֲשֶׁר אַתֶּם אֹמְרִים נִהְיָה כְּגוּיִם כְּמִשְׁפַּחוֹת הָאֲרָצוֹת", וּמִפְּנֵי שְׂפָרְקוּ יִשְׂרָאֵל מֵעַל עֲצָמָם עַל מִצְוֹת, אֲבָדוּ אֵת חֻזְקַת הַכִּשְׁרוּת, וְהָיָה אֲסוּר עַל פִּי הַהֶלְכָה לְאָכֵל הָאֶחָד אֲצֵל חֲבֵרוֹ, כִּי כָּל הַנְּאֻמָּנוֹת שֶׁל הַמְּאָרֶח לֹא מֵר שֶׁהָאוֹכֵל בֶּשֶׂר, נוֹבְעַת מִדִּין 'עַד אֶחָד נֶאֱמָן בְּאֶסְרוּרִין' (ע"י רִש"י גִטִּין ב, ב ד"ה וּמִשְׁנִי), וְאִם אֵינּוּ מְחֻזְקִים בְּכִשְׁרוּת - אֲזִי אֵינּוּ נֶאֱמָן. וְהָא רֵאִיָּה לְקִלוֹת רֵאִשָׁם בְּכִשְׁרוּת הַמְּאֻכְלִים, שֶׁלֹּא נִמְנְעוּ מִלְּאָכֵל בְּסְעוּדַת אַחְשׁוּרוּשׁ. אֲמַנָּם עֲתָה שְׁנִצְלוּ, וּמִרְבַּ חֲכִיבוֹת הַנֶּס קָבְלוּ עֲלֵיהֶם אֵת הַתּוֹרָה מְרֻצוֹן וְשִׂמְחָה - שׁוּב שְׂבָה לְהֵם חֻזְקַת כִּשְׁרוּת כְּמִקְדָּם, וְהִתְרוּ לְאָכֵל הָאֶחָד מִשֶׁל רֵעֵהוּ. לְכֵן שׁוֹלְחִים מְנוֹת אִישׁ לְרֵעֵהוּ, לְהוֹרוֹת שְׂאִין אֲנּוּ חוֹשְׁדִים מֵעֲתָה עַל הַכִּשְׁרוּת לְשׁוּם אָדָם מִיִּשְׂרָאֵל.

מִשְׂתָּה וְשִׂמְחָה - עֵקֶר כְּוִנַּת הַיּוֹם

לְאַחֵר שְׂמַקְסִים אֲדָם מִצְוֹת הַלְלוּ הָרִי הוּא נִגְשׁ לְמִצְוָה הַעֲקֵרִית שֶׁל 'מִשְׂתָּה וְשִׂמְחָה', כְּמוֹ שְׂאֵמַר רַבָּא (מַגְלָה ז, ב): "מִיחֻיִּיב אֵינִישׁ לְבִסּוּמֵי בְּפוּרִיאַ עַד דְּלֹא יִדַּע בֵּין אַרוּר הַמֶּן לְבְּרוּךְ מְדַכִּי". וְזֶה לְמַעֲשֶׂה הַבְּטוּי הַמְּרַכְזִי שֶׁל 'מִי מִשְׂתָּה וְשִׂמְחָה', שֶׁהוּא עֵקֶר כְּוִנַּת הַפוּרִים. וְנוֹסֵף בְּזֶה גַּם בֵּן תְּקוּן לְחֻטָּאָם שֶׁל אַבּוֹתֵינוּ, שְׁנִהְנוּ מִסְּעוּדָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רִשְׁעֵי, וְאָכְלוּ מֵאֲכָלָם בְּאֶסוּר - וְכִי תִשׁוּבַת הַמִּשְׁקָל, אֲנּוּ עוֹרְכִים שְׁלַחַן מְלֵא מִיַּי מְטַעֲמִים, אֲשֶׁר כָּלֵם נֶאֱכָלִים בְּקִדְּשָׁה וּבְטְהָרָה, מִתּוֹךְ שְׂמִחָה וְרוֹמְמוֹת שֶׁל מִצְוָה.

סְעוּדַת הַפוּרִים - עַל פִּי הַמוּבָא בְּסִדּוּר הַרִש"ש, רֵאִוִי לְעִשׂוֹתָהּ כְּבָר בְּשַׁחְרִית, וְהִבִּיאֵנוּ בְּ"כֶף הַחַיִּים" (תְּרִצָּה סִקְכ"ג) וְכֵן כָּתֵב בְּמַעֲשֶׂה רַב' (סִימָן רֵל"ה) שְׂיִכְוֹן לְצִאֵת יְדֵי חוֹבָה בְּסְעוּדַת שַׁחְרִית. וּבְתַרּוּמַת הַדְּשָׁן (ס"י ק"י) כָּתֵב דְּהָא

פְּרִשְׁת כִּי תִשָּׂא

"כִּי הַשְּׂכָרוֹת גְּדוּל אֵינוֹ נִקְרָא 'בְּסוּמִי', אֲלָא מִבְּסַם נִקְרָא מִי שְׂאֵינוֹ שְׂכוֹר כָּל כָּךְ, עַל כֵּן אֲנִי אוֹמֵר שְׂאֲדַרְבֶּהָ, בְּאַמְרָם זֶה הַזְּהִירָנוּ בְּאֲזַהְרָה שְׁלֵא נִשְׁתַּכֵּר כָּל כָּךְ, וְקַ חֲיֵב אֵינֶשׁ לְשָׂאֵר מִבְּסַם".

וְכַתֵּב ה'פֶּלֶא יוֹעֵץ' (עֲרֵךְ פּוּרִים): "וְצָרִיךְ לְהִרְבּוֹת בְּשִׁתְּיָה מְעַט, יוֹתֵר מִמָּה שֶׁהוּא לְמוֹד, עַד כְּדֵי שִׁיְהֵא מִבְּסַם, שְׂמֵחַ וְטוֹב לֵב, שְׂמֵחָה שֶׁל מְצוּנָה, לֹא שְׂמֵחָה שֶׁל הוֹלָלוֹת כְּמִנְהַג הַהוֹלָלִים שְׂשׂוֹתִים יֵין רַב עַד שְׂיִוְצְאִים מִדַּעְתָּם, וְעוֹשִׂים מַעֲשִׂים אֲשֶׁר לֹא יַעֲשׂוּ וּמְדַבְּרִים דְּבָרֵי הַבְּלָיִם, וּמְאַבְדִּים מְצוֹת תְּפִלַּת מִנְחָה וּמְצוֹת בְּרַכַּת הַמְּזוֹן דְּאוֹרֵי־תֵּא וּמְצוֹת תְּפִלַּת עֲרֵבִית, וְאוֹמְרִים שְׂעוֹשִׂים לְשֵׁם מְצוּנָה, אֲבָל עֲבָרָה הִיא בְּיָדָם, כִּי לֹא צְוָה ה' לְעַבֵּר עַל מְצוֹתָיו, אֲטוֹ 'עַל הַנְּסִים וְעַל הַפְּרָקָן' הַגְּמוּל הַזֶּה קָנָה? יִשְׁתַּקַּע הַדְּבָר וְלֹא תִהְיֶה כְּזֹאת בְּיִשְׂרָאֵל, וְקַ יִשְׂמַח יִשְׂרָאֵל בְּעוֹשְׂיוֹ שְׂמֵחָה שֶׁל מְצוּנָה בְּמִדָּה, בְּמִשְׁקָל וּבְמִשׁוֹרָה, וְהַשְּׂתִיָּה כְּדַת שֶׁל תּוֹרָה".

וְאִף רַבֵּנוּ הַמְּאִירִי (מַגְלָה ז, ב) גִּנָּה בְּדַבְּרָיו אֶת הַשְּׂכָרוֹת הַגְּמוּרָה: "חֲיֵב אָדָם לְהִרְבּוֹת בְּשְׂמֵחָה בְּיוֹם זֶה וּבְאַכִּילָהּ וּבְשִׁתְּיָה, עַד שְׁלֵא יִחְסֹר שׂוֹם דְּבָר, וּמְכַל מְקוֹם אֵין אָנוּ מְצוּיִן לְהַשְׁתַּכֵּר וְלְהַפְחִית עֲצָמָנוּ מִתּוֹךְ הַשְּׂמֵחָה, שְׁלֵא נִצְטוּיָנוּ עַל שְׂמֵחָה שֶׁל הוֹלָלוֹת וְשֶׁל שְׂטוּת, אֲלָא בְּשִׂמְחָה שֶׁל תַּעֲנוּג, שְׂנִיֵּעַ מִתּוֹכָהּ לְאַהֲבַת הַשֵּׁם וְהוֹדָאָה עַל הַנְּסִים שְׂעֵשָׂה לָנוּ".

וּמַסִּים מו"ר מְרַן הָרֵאשׁוֹן לְצִיּוֹן שְׂלִיט"א בְּ"לִקוּט יוֹסֵף" (עֲמ' תרפ) שֶׁכֵּן רָאִינוּ לְגְדוּלֵי הַדּוֹר שְׁלֵא נִהְגּוּ לְהַשְׁתַּכֵּר, וְאִף עַל פִּי שִׂישׁ בְּזֶה טְעָמִים עַל פִּי הַסּוּד וְהַרְמָז - לֹא חָשְׂשׂוּ לְכַךְ, אֲלָא שְׂתוּ מְעַט יוֹתֵר מִלְּמוּדָם, וְאוּלַי בְּגִדְרָם עַד שְׂיִתְבַּסְּמוּ מְעַט. בְּפֶרֶט שְׂהַמְשַׁתְּכָרִים מְבַטְלִים תּוֹרָה עַל יְדֵי כָךְ, וְלִדְיָנָא הֲרִי אֵין לָנוּ הַכְּרַח שִׂישׁ בְּזֶה חֲיִיב, וְהַרְמָ"א סִים (תַּרְצָה, ב): "וְאַחַד הַמְּרַבָּה וְאַחַד הַמְּמַעֵיט וּבִלְבָד שְׂיִכּוֹן לְבוֹ לְשָׂמִים". וְכֵן הִזְהִיר מִנְהַגוֹ שֶׁל מְרַן פְּאָר הַדּוֹר וְהַדְּרוּ זִיע"א, שְׂהִיָּה שׂוֹתָה יֵין

- עַל כֵּן בְּשִׁכָּר זֶה הֵינּוּ נִגְאָלִים גְּאֵלַת עוֹלָם, הֵן עִם יִשְׂרָאֵל, אִם הֵינּוּ מִתְאַמְצִים בְּתוֹרָה וּמְצוֹת כִּהְיוּם הַזֶּה וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל".

גְּדֵר הַחֲיִיב 'לְבְּסוּמִי בְּפוּרֵי־א'

שְׁלַחַן סְעוּדַת הַפּוּרִים, צָרִיךְ לְהִיּוֹת מְלֵא וְגִדּוּשׁ בְּכָל טוֹב, וַיֵּשׁ לְהַדְרֹו בְּמַעֲדָנִים, בְּשֶׁר וַיֵּין וְכָל מִינֵי מְטַעְמִים. אָמְנָם סְעוּדַת הַפּוּרִים זְקוּקָה לְהַכְנִיחַ גְּדוּלָה מְאֹד, וַיֵּשׁ לְלַמֵּד אֶת הַדְּרָךְ כִּיצַד לְהַתְנַהֵג בָּהּ, הוּאִיל וְרַבִּים מְאַבְדִּים אֶת הַהִשְׁגָּה הַרוּחָנִית שֶׁל הַיּוֹם הַקָּדוֹשׁ, עַל יְדֵי שְׂמִשְׁתַּכְּרִים כְּלוּט, וְנִמְצָא שְׂדוּקָא בְּשִׂאוֹ שֶׁל יוֹם, בְּרַגְעִים הַנְּעֻלִים בְּיוֹתֵר, וְדַעְתָּם מְשֻׁבָּשֵׁת עֲלֵיהֶם.

הֵן אָמַת, שִׂישׁ מִן הַפּוּסְקִים הַנוֹקְטִים לְהַלְכָה אֶת הַמִּימְרָא 'חֲיֵב אֵינִישׁ לְבְּסוּמִי בְּפוּרֵי־א' כְּפִשׁוּטָה שְׂצָרִיךְ לְהַשְׁתַּכֵּר, וְכֵן כְּתַב הַרְמַב"ם (מַגְלָה ב, טו): "כִּיצַד חוֹבַת סְעוּדָה זֹו? שְׂיֵאכַל בְּשֶׁר וַיִּתְקַן סְעוּדָה נְאֻה כְּפִי אֲשֶׁר תִּמְצָא יְדוּ, וְשׂוֹתָה יֵין עַד שְׂיִשְׁתַּכֵּר וַיִּרְדַּם בְּשְׂכָרוֹת". וְכֵן דַּעַת הַב"ח: "וּלְפִי עֲנִיּוֹת דַּעְתִּי, נִרְאֶה הוּא כְּפִשׁוּטוֹ, שְׂצָרִיךְ שְׂיִשְׁתַּכֵּר הַרְבֵּה עַד דְּלֹא יִדַּע כְּלָל מַה חִלּוּק יֵשׁ בֵּין אַרוּר הַמֵּן לְכָרוּךְ מְרַדְכִי, שְׂזֶה הֵינִיעַ קְרוֹב לְשְׂכָרוֹתוֹ שֶׁל לוֹט. וְאֵין לְתַמָּה אִיךְ הִרְשׁוּהוּ לְהַשְׁתַּכֵּר כָּל כָּךְ, שְׂהֲרִי רַבָּא וְר' זִירָא הֵיוּ מְשַׁתְּכָרִים עַד שְׂקָם רַבָּא וְשַׁחֲטִיָּה לְר' זִירָא". אוּלָם מְנַגֵּד אֵיכָא דַּעַת בַּעַל הַמְּאֹר וְהַר"ן (דף ג מדפ"ה) מְשֵׁם רַבֵּי אֶפְרַיִם ז"ל, דְּמַהֲהִיא עוֹבְדָא דְקָם רַבָּה שְׂחֲטִיָּה לְר' זִירָא - אֵיִדְחִי לִיָּה מִימְרָא דְרַבָּה, וְלִית הַלְכָתָא כְּוֹתִיָּה, וְלֹאוּ שְׂפִיר דְּמִי לְמַעֲבַד הַכִּי.

וּמְרַן בְּשִׁלְחָנוּ הַטְּהוֹר (תַּרְצָה, ב) הִבִּיא מִימְרָא דְרַבָּה כְּלִשׁוֹנָה: 'חֲיֵב אֵינֶשׁ לְבְּסוּמִי בְּפוּרֵי־א' וְלֹא נִקַּט כְּלִשׁוֹן הַרְמַב"ם שְׂפִרְשׁ 'לְבְּסוּמִי' - שְׂכָרוֹת גְּמוּרָה, וְאַכְּן רַבִּים מְרַבּוֹתֵינוּ נוֹקְטִים שִׂיטָה הַמְּמַצְעַת, שְׂרַק 'יְתַבְּסִם' מְעַט, דְּהֵינּוּ שְׂיִשְׁתָּה יֵין יוֹתֵר מִכְּפִי הַרְגָלוֹ לְהִרְבּוֹת בְּשְׂמֵחָה, אֲבָל לֹא יִשְׁתַּכֵּר מִמֶּשׁ. וְכֵן פִּרְשׁ הַשְּׂל"ה הַקָּדוֹשׁ (תַּצוּה תו"א אוֹת כב) מִילַת 'לְבְּסוּמִי':

פְּרִשֵׁת כִּי תִשָּׂא

קִימוּ מֵה שֶׁקָּבְלוּ כָּבֵר, כְּדַבְּרֵי חַז"ל (שבת פח, א) הַדּוֹר קָבְלוּהָ בְּרִצּוֹן בִּימֵי אַחְשָׁרֹוּשׁ, הִיָּה צָרִיף לְהִתְקַיֵּם הַמִּשְׁתָּה, וְשֵׁהֲמֵלֶךְ יִקְצֹף עַל הַמִּלְכָּה וְשִׁתִּי, הֵמֵן יַעֲלֶה לְגַדְלָה, אֶסְתֵּר תִּלְקַח לְבֵית הַמֶּלֶךְ, וְעִנְיָן בְּגִתָּן וְתִרְשׁ וְנִדְיֹדֵת שְׁנַת הַמֶּלֶךְ לְצָרֶף הַעֲלָאת קָרְנוֹ שֶׁל מֶרְדֵּכִי וְכוּ' וְכוּ' עַד לְתַכְלִית הַנִּרְצִיט, דְּהֵינּוּ, קִימוּ מֵה שֶׁקָּבְלוּ כָּבֵר. וּמִסֵּר זֶה מְלוּהָ אוֹתְנּוּ כָּבֵר אֲלֵפִים שְׁנוֹת גְּלוּת, שְׁאֲמָנָם הַכֵּל נִרְאָה טִבְעֵ, עוֹלָם כְּמִנְהַגוֹ נוֹהֵג, אוֹלָם בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר, כָּל הַמְאֲרָעוֹת יִתְבַּרְרוּ כְּמִכּוֹנִים לְמִטְרָה הַעֲלִיּוֹנָה - לְתַקֵּן עוֹלָם בְּמַלְכוּת ש-ד-י בְּגִלְגָּלָה הַעֲתִידָה בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ.

'כִּי לֹא מוֹחֲשָׁבוֹתֵי מוֹחֲשָׁבוֹתֵיכֶם'

וּמִלְבַּד מִסֵּר זֶה, טְמוּנִים בְּמַגְלָה עוֹד מְסָרִים יִקְרִים וּמְאֲלָפִים. לְדַגְמָא, אִם נִתְבּוֹנֵן נְגִלָה שֶׁהֵמֵן תִּכְנֵן אֶת הַשְּׂמִדָתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, חֵס וְשָׁלוֹם, בְּצוּרָה יוֹצֵאת מִן הַכֵּלֵל מִמֶּשׁ, עַד כְּדֵי שֶׁאֲפֵלוּ מְזֻמּוֹתֵיהֶם שֶׁל שׁוֹנְאֵי יִשְׂרָאֵל הַגְּדוֹלִים בְּיָמֵינוּ - מַחְוִירוֹת לְעַמֵּת מַהֲלִכֵי הַזְּדוּנִיִּים וְהַמְחֻשְׁבִּים.

רֵאשִׁית כָּל, שְׁכַנוּעַ הַמֶּלֶךְ אַחְשָׁרֹוּשׁ שֶׁלְטוֹבַת הַמְּדִינָה מוּטָב לְהַפְטֵר מֵהִיְהוּדִים; בְּחִירַת חֲדָשׁ שְׁאִין בּוֹ שׁוּם זְכוּת לְכָלֵל יִשְׂרָאֵל, עַל מִנַּת שְׁלֹא יִהְיֶה סְכוּי לְהַמְלִט מִיָּדוּ בְּדַרְכֵים רֹוּחַנִיּוֹת; שְׁלִיחַת סְפָרִים לְכָל מְדִינוֹת הַמֶּלֶךְ מְדִינָה וּמְדִינָה כְּכַתְּבָה וְעַם וְעַם כְּלִשׁוֹנוֹ; הַשְּׂמִדָה אֲמוּרָה לְהַעֲשׂוֹת בְּיוֹם אֶחָד וּבְכָל הַמְקוֹמוֹת כָּלָם בּוֹ זְמַנִּית, לְהַבְטִיחַ שְׁלֹא תִתְכַּן בְּרִיחָה, כִּי לֹאן שִׁיִּלְכוּ תִקְפָּה הַגְּזֵרָה, וְגַם לְמַנְעַ נְסִיּוֹן לְהַכְשִׁיל אֶת הַמְזֻמָּה מֵאִיזָה גוֹרָם שִׁיְהִיָּה, כִּי עַד שִׁיתְפָּרְסֵם הַדָּבָר - כָּבֵר יִהְיֶה זֶה לְאַחַר מַעֲשֵׂה.

הַרִי לָךְ שֶׁהַמְזֻמָּה שְׁזַמַּם הֵמֵן הִרְשַׁע, הִיָּתָה 'תְּפוּרָה' לְהַפְלִיא מִכָּל פְּנָה, וּמִצַּד הַשֶּׁכֶל וְהַטְּבַע - לֹא הִיָּתָה שׁוּם סִבָּה בְּעוֹלָם שֶׁהִיא תְּכַשֵּׁל.

יֹוֹתֵר מִכְּפִי הַרְגֵלוֹ, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן מְנַמְנֵם מְעַט, וְחֹזֵר לְתַלְמוּדוֹ.

וְנִסִּים בְּדַבְּרֵי הָאֲדַמוּ"ר מְקַאֲלִיב שְׁלִיט"א, בְּסִפְרוֹ 'קוֹל מְנַחֵם' (ח"ג הַכְּנֵה לְפוּרִים) אֲשֶׁר מְבַאֵר אֶת הַפְּסוּק: (אֶסְתֵּר ט, כח) "וַיְמִי הַפּוּרִים הָאֵלֶּה לֹא יַעֲבְרוּ מִתּוֹף הַיְּהוּדִים וְזִכְרָם לֹא יָסוּף מִזְרַעֵם", שְׁאִין הַכּוֹנֵה רַק לְנִצְחִיּוֹתָהּ שֶׁל חֲגִיגַת הַפּוּרִים בַּתּוֹדָעָה הַיְּהוּדִית, אֲלֹא נִצְחִיּוֹת הַמְּסָרִים הַעוֹלָם וּמִשְׁתַּקְפִּים בְּסִפּוֹר הַמְּגִלָּה וַיְמִי הַפּוּרִים, מְסָרִים אֵלוֹ לֹא יִסּוּרוּ מִלְּבָנוּ, וּמֵהֶם נִשָּׂאב חֲזוֹן בְּאַמוּנַת הַבוּרָא יִתְבַּרְךָ בְּכָל עַת וּבְכָל זְמַן.

עֵמֶק הַנְּהַגַת הַבוּרָא הַמִּשְׁתַּקְפֵּת בְּסִפּוֹר הַמְּגִלָּה

רֵאשִׁית כָּל, יֵשׁ לְלַמֵּד מִסִּפּוֹר הַמְּגִלָּה מַהוּ הַמְּבַט הַנִּכּוֹן וְהָאֲמִתִּי שֶׁצָּרִיף לְהִיּוֹת לְכָל יְהוּדִי בְּיַחַס לְמֵאֲרָעוֹת הַעוֹלָם, כְּאֲשֶׁר אָדָם מְסַתְּכָל בְּמִבְטָ צֵר, אֲזִי כָּל הַדְּבָרִים שֶׁקּוֹרִים סְבִיבוֹ נִרְאִים כְּמִתְגַּלְגְּלִים, כְּכִיכּוֹל, בְּדַרְךְ הַטְּבַע, עַד שְׁאִין לְהַעֲלוֹת עַל הַדַּעַת בְּכָלֵל שְׁמֵאת ה' הִיָּתָה זֹאת, וְשִׁדּוֹ הַחֲזָקָה הִיא הַמְּכּוֹנֵת וּמְסַדֶּרֶת אֶת הַכֵּל כְּפִי הַעוֹלָה עַל רֹוּחוֹ. וְרַק בְּסוֹפוֹ שֶׁל דָּבָר - מִתְבַּרֵּר לָךְ שֶׁכָּל אוֹתָם גּוֹרְמִים שְׁלֹא הַכְּנֵת אֶת מִשְׁמַעוֹתָם, אִינָם אֲלֹא אֲמִצְעִים וְשִׁלְיָחִים שֶׁל הַשְּׂגָחָה הַעֲלִיּוֹנָה הַמוֹצִיאִים לַפַּעַל אֶת מַה שֶּׁעָלָה בְּמַחֲשָׁבָה הָאֱלוֹקִית.

אִם נִשִּׂים לֵב לְכָל הַמְּסַפֵּר בְּמַגְלַת אֶסְתֵּר, הַרִי לְכֹאוּרָה, כָּלֵה מְרַכְּבַת מִסִּפּוּרִים-סִפּוּרִים, חֲלָקִים-חֲלָקִים, שְׁאִין כְּכִיכּוֹל, כָּל קֶשֶׁר הָאֶחָד עִם הַשְּׁנִי; מִשְׁתָּה הַמֶּלֶךְ, הַקְּצֹף עַל וְשִׁתִּי, עֲלִית הֵמֵן לְגַדְלָה, לְקִיחַת אֶסְתֵּר לְבֵית הַמֶּלֶךְ, קֶשֶׁר בְּגִתָּן וְתִרְשׁ, נְדִידַת שְׁנַת הַמֶּלֶךְ וְכוּ', רַק לְאַחַר שְׁמִסִּימִים אֶת הַמְּגִלָּה - אֲזִי נוֹכַחִים לְדַעַת עַד כְּמָה נְעוּץ סוֹפָה בַּתְּחִלָּתָהּ, מִתְבַּרֵּר לָנוּ שְׁכַדִּי לְהַגִּיעַ ל"קִימוֹ וְקָבְלוּ הַיְּהוּדִים -

פְּרִשֵׁת כִּי תִשָּׂא

אָפֶס קֶצֶה שֶׁל הַתְּבוּנָה הָאֱלוּקִית, וְכֵן מִבְּאֵר
בְּפִסּוּק: (אִיּוֹב כח) "וְהַחֲכָמָה מֵאִין תִּמְצָא וְאִי
זֶה מְקוֹם בִּינָה: לֹא יָדַע אָנוּשׁ עֲרֻכָּה וְלֹא
תִּמְצָא בְּאֶרֶץ הַחַיִּים: אֱלֹהִים הֵבִין דְּרָכָה וְהוּא
יָדַע אֶת מְקוֹמָה".

עַל כֵּן, כַּמָּה מִטָּל עָלִינוּ לְהִרְפִּין רֹאשׁ בַּפְּנֵי
הַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, אֲשֶׁר הִיא כּוֹלֶלֶת בְּתוֹכָה אֶת
יְסוּדוֹת הַתְּבוּנָה וְהַחֲכָמָה הָאֱלוּקִית, כְּפִי
שֶׁהַעֲנִיקָה לָנוּ הַבּוֹרָא בְּרַב טוֹבוֹ בְּמַעֲמַד סִינִי,
לְהִכִּיר בְּעֲרֻכָּה הָרִם וּבִנְצָחִיּוּתָהּ, וְלִסְוֹר
לְמַשְׁמַעְתָּהּ לֹא כָּל הַתְּחַכְּמוֹת מִצְדָּנוּ.

חִלּוּמוֹ שֶׁל הַגִּבּוֹר הַמְּפֹקֵק

וּמִסְפָּר שְׁפַעֵם הוֹפִיעַ גִּבּוֹר גְּדוֹל אֶחָד אֲצֵל
הַבַּעַל שֵׁם טוֹב הַקְּדוּשׁ, וְגִלָּה בַּפְּנֵי אֶת
לְבוֹ: "שְׂאֵלָה אַחַת מְטְרִידָה אוֹתִי וּמְפְרִיעָה
אֶת שְׁלוֹתִי, מֵאֲמִין אֲנִי שֶׁהַקִּב"ה כָּל יָכוֹל,
וְאִם יִרְצֶה בֶּן רַגַע יִהַפֵּךְ אוֹתִי לְעֵנִי, וְלִכְּנֹעַ עוֹ
רְצוֹנִי לְדַעַת בְּאִיזָה דְרָף יָכוֹל הַקִּב"ה לְבַצֵּעַ
זֹאת? הֲרֵי עֲשָׂרִי אֲדִיר וְחֹבֵק עוֹלָם, אִם יִקַּח
שְׂדוֹת - יִשְׁאַרוּ כְּרָמִים, אִם יָמוּת הַמְּקַנֵּה -
יִשָּׂאֵר הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב, אִם יִפְרָץ אֲסוֹן טֹבַע
כְּלִשְׁהוּ בַּמְדִּינָה אַחַת - יִשָּׁנוּ עוֹד כְּהֵנָּה וְכַהֲנָה
בַּמְדִּינוֹת אַחֲרוֹת".

אָמַר לוֹ הַצַּדִּיק: "שְׂאֵלָה גְּדוֹלָה שְׂאֵלְתָּ,
בְּנִי, אִי אֲפָשָׁר לָתֵת לָךְ תְּשׁוּבָה עַל רַגְלֵי אַחַת,
לָךְ לְנוֹחַ קֶצֶת מֵעֲמַל הַדְּרָף, וּכְשֶׁתִּתְעוֹרֵר
מִשְׁנֵתְךָ וְדָאִי הוּא שֶׁנִּמְצָא פְתָרוֹן לְשְׂאֵלְתְּךָ...".

הַעֲשִׂיר נִכְנַס לְחֹדֶר הַסְּמוּף וַיִּשְׁכַּב וַיִּרְדָּם,
וַיַּחֲלוּם חִלּוּם, הִנֵּה הוּא עוֹמֵד בְּבֵית מְזִיגָה
גְּדוֹל, כְּנֵהוּג בְּיָמִים הֵהָם, וּמוֹזַג מִשְׁקָה לְכָל
הָאוֹרְחִים. וַיְהִי הַיּוֹם, עָרַל אֶחָד שָׁתָה לְשִׁכְרָה,
עַד שֶׁאַחֲזָהוּ הַשֶּׁבֶץ וּמַת בּוֹ בְּמְקוֹם. שָׂאֵר
הָעֲרָלִים, שֶׁעָמְדוּ שָׁם, רָאוּ מַה שֶּׁקָּרָה, וַיּוֹצִיאוּ
קוֹל בְּמַחְנָה לֵאמֹר שֶׁהַמוֹזַג הוּא שֶׁהַרְעִיל
אוֹתוֹ. הַדְּבָרִים הַגִּיעוּ לְאָזְנֵי הָרִשׁוֹת הַמְּקוֹמִית,
שֶׁלֹּא חִסְרָה שְׁנֵאת יִשְׂרָאֵל, וְאַחֲרֵי חֲקִירָה
וַדְרִישָׁה יָצָא דִּינּוֹ שֶׁל הַיְהוּדִי לְתַלְיָה.

אֲלֹא שְׂפָאֵן מִתְּגַלָּה לְפָנֵינוּ מֵאֲמַר הַנְּבִיא
(יִשְׁעִיָּהוּ נה, ח) "כִּי לֹא מַחְשְׁבוֹתֵי מַחְשְׁבוֹתֵיכֶם
וְלֹא דַרְכֵיכֶם דְּרָכֵי נְאֻם ה'", וְכֵן אָמַר הַחֲכָם
מִכָּל אָדָם (מִשְׁלֵי יט, כא) "רְבוֹת מַחְשְׁבוֹת בְּלֵב
אִישׁ וְעֲצַת ה' הִיא תְקוּם". הֵמָּן הִרְשַׁע הַתְּחַכֵּם
לְמַצָּא חֲדָשׁ הַמִּתְאִים לְמַפְלֵתָן שֶׁל יִשְׂרָאֵל,
חִפְשׁ וּמְצָא כִּי בַחֲדָשׁ אֲדָר מַת מִשָּׁה רֶכֶן שֶׁל
יִשְׂרָאֵל, אוֹלָם הַקִּב"ה הַעֲלִים מִמֶּנּוּ שֶׁבַחֲדָשׁ
אֲדָר נוֹלַד מוֹשִׁיעֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל. חֲשַׁב הֵמָּן
בְּלְבוֹ: חֲדָשׁ אֲדָר - מִזְלוֹ דְגִים, כְּשֵׁם שֶׁדְרָף
הַדְּגִים לְכַלֵּעַ, כִּף אֲנִי אֲכַלֵּעַ אֶת עַם הַסְּגֻלָּה...
אוֹלָם לֹא שָׁת לְבוֹ כִּי הַדְּגִים - פְּעָמִים בּוֹלְעִים
וּפְעָמִים נִבְלָעִים, וְהַכֵּל בְּהַשְׁגַּחַת הַבּוֹרָא כְּדִי
שֶׁתְּשׁוּב מַחְשְׁבָתוֹ אֲשֶׁר חֲשַׁב עַל רֹאשׁוֹ.

וַיִּתְרָה מִזֹּו, הַטְּעוֹת הַחֲמוּרָה בְּיֹתֵר שֶׁעָשָׂה
הֵמָּן, וְהַכְּשָׁלוֹן הַמְּהֵדָהד שֶׁעָתִיד לְנַחַל -
טְמוּנִים כְּבָר בְּנִסְחַ הַגְּזֵרָה שֶׁגִּזַּר עַל הַיְהוּדִים:
"לְהַשְׁמִיד לְהִרְגוֹ וּלְאַבְּדוֹ אֶת כָּל הַיְהוּדִים מִנְעַר
וְעַד זֶקֶן טָף וְנָשִׁים בְּיוֹם אֶחָד", הֵמָּן הַצּוֹרֵר,
עַל אֵף בְּקִיאֹתוֹ הַגְּדוֹלָה בְּדַבְרֵי יְמֵי יִשְׂרָאֵל,
נִעְלַם מִמֶּנּוּ מִקְרָא מְפָרֵשׁ (וַיִּקְרָא כו, מד): "וְאֵף
גַּם זֹאת בִּהְיוֹתֶם בְּאֶרֶץ אֲבִיֵהֶם לֹא מֵאֲסִתִּים
וְלֹא גַעְלָתִים לְכַלְתֶּם לְהַפְּרִי אֶתֶם", יִתְכַן
שֶׁלוֹ הַחִיל אֶת הַגְּזֵרָה רַק עַל חֵלֶק מְסֻסִים
מִכָּלל יִשְׂרָאֵל, מִי יוֹדֵעַ אִם לֹא הָיָה, חֵס
וְשָׁלוֹם, מִצְּלִיחַ לְהַפִּיק זְמָמוֹ, נִתֵּן הַקִּב"ה
בְּלְבוֹ דוֹקָא שֶׁתְּחוּל הַגְּזֵרָה עַל כָּל כָּלל יִשְׂרָאֵל,
דְּבָר שֶׁבְּשׁוּם אִפְּן לֹא נִתֵּן לְהַתְקַיֵּם, וְהִרִי
גְזֵרָתוֹ מִיַּעֲדַת לְכַשְׁלוֹן מִרֹאשׁ.

וּמִסֵּר זֶה, כַּמָּה קִטְנָה מַחְשְׁבַת הָאָדָם מוֹל
גְּדֵלֶת דַּעַת הַבּוֹרָא, טְמוּן גַּם בְּעֵמֶק דְּבָרֵי
חַז"ל הַקְּדוּשִׁים, הַעוֹסְקִים בַּחֻבַת חַג הַפּוּרִים:
'חִיב אֵינִישׁ לְבִסּוּמֵי בְּפוּרִיָּא עַד דְּלֹא יָדַע',
צָרִיף הָאָדָם לְהִרְגִישׁ כַּמָּה הוּא אֵינּוּ יוֹדֵעַ
מֵאוּמָה לְעַמַּת תְּבוּנָתוֹ יִתְבַּרְךָ. בְּפִרְט בְּדוֹר
שֶׁלָּנוּ שֶׁהַהֲתַקְדָּמוֹת הָאֲנוּשִׁית בַּתְּחוּמֵי הַמְּדַע
וְהַרְפוּאָה נוֹתְנַת אִיזוֹ תְּחוּשָׁה שֶׁהֵנָּה כְּמַעֲט
הַגְּעֵנוּ עַד קֶצֶה הַחֲכָמָה וְהַתְּבוּנָה, אוֹלָם כָּל
זֶה אֲשַׁלְיָה גְמוּרָה! כִּי עֲדִין לֹא הַגְּעֵנוּ עַד

פְּרִשֵׁת כִּי תִשָּׂא

הַיְבַעַל שֵׁם טוֹב, כִּי מַגְלָה רֵאשִׁי תְבוֹת לְהַעֲבִיר גְּלוּלִים מִן הָאָרֶץ, כָּל דּוֹר וְהַעֲבֹדָה הַזֹּהָרָה שָׁלוֹ, כָּל דּוֹר וְחִלְשׁוֹתָיו, תִּפְקִידֶם וְחֻבְתָּם שֶׁל מְרַדְּכֵי וְאַסְתֵּר מְנַהֲיֵי הַדּוֹר, הִיא לְהַעֲבִיר גְּלוּלִים מִן הָאָרֶץ, וּבִמְקוֹמָם לְהַבִּיא אֶת אֹר הַמַּגְלָה מִלְשׁוֹן גְּלוּי, שֶׁעַל יָדֵי זֶה מִתְגַּלֶּה כְבוֹד מַלְכוּתוֹ יְת' בְּעוֹלָם, כִּי כְּאֲשֶׁר מַעֲבִירִים גְּלוּלִים מִן הָאָרֶץ - מְכַרְח הוּא שְׂיָבִיא הַדָּבָר לְיַדֵי תִקּוֹן עוֹלָם בְּמַלְכוּת שְׂדֵי.

חֲטָאוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הַדּוֹר, הִיָּה עַל שְׁנֵהֲנוּ מְסַעְוֹדָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע, גַּם הִשְׁתַּמְשׁוּ בְּאוֹתָהּ סְעוּדָה בְּכָלִי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וַיֵּשׁ בְּזָה מִשׁוֹם עוֹוֹן מַעֲלָה, בְּנוֹסֶף לְכֹף הָיוּ מַעֲרָבִים שֵׁם בְּמַעֲשֵׂה זְמָה, כְּמִבְּאֵר כָּל זֶה בְּחַז"ל וּמְדַרְשִׁים, הָרִי נִתְגַּלֶּה חֲטָאָם בְּג' עוֹנֵינִים, בְּעַסְקֵי אֲכִילָה, בְּעַסְקֵי מְמוֹן וּבְעַסְקֵי נְשִׁים, שֶׁהֵם ר"ת אַמִּין הָעוֹלָה בְּגִימְטְרִיא צ"א, וְזֶהוּ שֶׁאָמַר מֹשֶׁה לַיהוָה שֶׁעַל (שְׁמוֹת פֶּרֶק יז, ט): "בְּחַר לָנוּ אֲנָשִׁים וַיָּצֵא הַלַּחֵם בְּעַמְלָק", כִּי עַקֵּר מִלְחָמָתָם שֶׁל מְנַהֲיֵי יִשְׂרָאֵל הִיא בְּקַלְפַת הַחֲטָא, וְכַאֲשֶׁר נִשְׁבְּרַת הַקְּלִיפָה, כְּכֹר בְּקַל אֶפְשָׁר לְהַכְנִיעַ אֶת הָאוֹיֵב בְּפַעַל.

ה' יִזְכְּנוּ לְנַצֵּל כְּדָבְעֵי אֶת הַשְּׁפַע הַרוּחָנִי הָעֲצוּם שֶׁמַּעֲנֵק לָנוּ בְּיוֹם זֶה, וְלִהְפָּנִים אֶת הָעֲקֻרוֹנוֹת וְהַמְסָרִים שֶׁיֵּשׁ לָנוּ לְלַמֵּד מִסְפּוֹר הַמַּגְלָה, וּבְכֹרֶט נִזְכָּה לְקַיֵּם אֶת שְׁמֵחַת פּוּרִים בְּקִדְשָׁה וּבְטַהֲרָה, שְׁלֵא לְהַפְךְ מִשְׁתָּה וּשְׁמִחָה לְזִלְזָלָה וְהוֹלָלוֹת, חֵס וְשְׁלוֹם, הַגְּבוּל בֵּין אֱלוֹ לְאֱלוֹ יֵדֵק וּמְצַמְצָם, וּבְקַל אֶפְשָׁר לְעַבֵּר מִצַּד אֶחָד לְמַשְׁנֵהוּ. וַיִּקְיֵם בְּנוֹ מִקְרָא שְׁכָתוֹב (קֹהֵל ט, ז): "לֵךְ אַכַּל בְּשִׂמְחָה לְחֻמֶּךָ וּשְׂתֵה בְּלֵב טוֹב יִינַךְ כִּי כְּכֹר רָצָה הָאֱלֹהִים אֶת מַעֲשִׂיךָ", אָמֵן וְאָמֵן!

עַד שִׁיָּצֵא פֶּסֶק הַדִּין אֶל הַפַּעַל, הַכְּנִיסוּהוּ לְתֵא מַעֲצָר מְבֻדָּד. יוֹם אֶחָד וְהִנֵּה הוּא מְבַחֲחִין שֶׁהַשׁוֹמֵר לֹא סָגַר הַדְּלֵת כְּרֵאוֹ, מִיָּדְעָנוּ נִצַּל אֶת הַהִזְדַּמְנוֹת וּבְרַח מִבֵּית הַסֵּהָר, תוֹף כְּדֵי רִיצָתוֹ הַשְּׁלִיף מַעֲלָיו בְּגֵדֵי הָאֲסִירִים וְהִתְרַחַק כְּמָה שֶׁאֶפְשָׁרוּ לוֹ כַּחוֹתָיו, עַד שֶׁהִגִּיעַ לְשִׁפְתַי הֵימָּה וַיֵּשֶׁב לְפוּשׁ קַמְעָא וּלְתַכְנֵן אֶת צְעָדוֹ לְהַבֵּא.

הוּא הִבִּין שֶׁכְּדֵי לְהַמְנִיעַ מִהַתְגַּלוֹת זְהוּתוֹ הָאֲמִתִּית, מְחַיֵּב שְׁלֵא לְגַלוֹת כָּל קֶשֶׁר עִם רְכוּשׁוֹ, עִם בֵּיתוֹ הַמְּפָאָר, וְאֵף לֹא עִם אֲשֵׁתוֹ, בְּנָיו וּמְכָרָיו, כֹּף מְאוֹתוֹ יוֹם וְהִלָּאָה יִנְהַג כְּקַבְצָן וּכְפוּשֵׁט יָד, וַיִּסִּים חֲיָיו כְּעֵנִי הַמְּחֻזָּר עַל הַפְּתָחִים. "לֹא וְלֹא!" הִרְהַר בְּלִבּוֹ בְּפִסְקוֹנוֹת, "חַיִּים שְׂכָאָלָה - מִיָּתָה טוֹבָה מֵהֵם", וְגַמֵּר בְּדַעַתוֹ לְזַרֵק עֲצָמוֹ לָיִם וּלְאֲבֵד עֲצָמוֹ לְדַעַת, רַק שֵׁם יִמְצָא מְנוּחָ... וְהַחֵל לְקַרֵּא בְּקוֹל "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל...", מִיָּד הִתְעוֹרַר וַיִּקְרָן, וְהִנֵּה חָלוּם.

עוֹדְנוּ חוֹשֵׁב וְהוֹגֵה בְּכָל מָה שֶׁעָבַר עָלָיו בְּעַת חָלוּמוֹ, נִכְנָס אֶצְלוֹ הַיְבַעַל שֵׁם טוֹב, וַיִּשְׁאָלוּ: "הֵאֵם יֵשׁ לָךְ עוֹד שְׂאֵלוֹת?" עָנָה הָעֲשִׂיר: "לֹא רַבִּי, כְּכֹר קִבְלָתִי תְּשׁוּבָה עַל שְׂאֵלָתִי". אָמַר לוֹ הַצַּדִּיק: "דַּע לָךְ שֶׁהַאֲפֹן שְׂרָאִיתָ, הוּא אֶחָד מִנֵּי אֲלֵף דְּרָכִים הַמוֹכְנִים וַיְדוּעִים לוֹ? תִּבְרַךְ לְהַשְׁפִּיל גְּאִים עַדֵי אָרֶץ וְלִהְגַּבִּיָּה שְׁפָלִים עַד מְרוֹם, כִּי אֲלֵקִים שׁוֹפֵט זֶה יִשְׁפִּיל וְזֶה יָרִים, וְאֵין אֲתָנוּ יוֹדַע מָה מְהַלִּיכוֹתָיו וְהִנְהַגְתּוֹ? תִּבְרַךְ בְּעוֹלָם".

מִלְחָמוֹת מְנַהֲיֵי יִשְׂרָאֵל בְּקַלְפַת הַחֲטָא

עוֹד מְסַר תְּשׁוּבָה הָעוֹלָה מִן הַמַּגְלָה הוּא שֶׁמִּטָּל עַל מְנַהֲיֵי יִשְׂרָאֵל, לְהַלְחֵם בְּרוּחַ הַחֲטָא וְהַעֲבִירָה הַפוּשָׁה בְּדוֹרָם, וַיְדוּעַ בְּשֵׁם תְּלַמִּידֵי

בשורה טובה לאנשי התורה ולומדיה

בסיעתא דשמיא יצא לאור עולם סדרת הספרים

"אשיחה בהקיד"

על פרשיות השבוע באגדה

מתוך סדרת הספרים אשיחה בהקיד באגדה ובהלכה

מהרב אורן נזרית שליט"א

הספרים מעוטרים בהסכמת גדולי הדור שליט"א מלאים בהלכות בקניני תורה ובדרכים לעבודת ה' יתברך משולבים בסיפורים על גדולי ישראל ודרך עבודתם

וכעת מבקשים לזכות את הציבור הקדוש
לסייע ולהיות שותף

להשלים את סדרת הספרים בהלכה לזיכוי הרבים

וזכות לימוד התורה וזיכוי הרבים תגן בעדכם

ניתן להקדיש פרשיות

לברכה והצלחה ולעילוי נשמת וכיו"ב

052-7627127 אש.ש. אש.ש. אש.ש.

לקבלת גיליונות אלו חינם
יש לשלוח בקשה למייל:
toraoren@gmail.com

לפרטים ניתן ליצור קשר בטל: 0506491414, 0509013000